

Seniorers Arbejdsmiljø og Helbred

-Analyse til Seniortænk tanken for et længere & godt seniorarbejdsliv

22. december 2018
Sekretariatet

Emil Sundstrup
Annette Meng
Otto Melchior Poulsen
Johnny Dyreborg
Karin Sørig Hougaard
Mari-Ann Flyvholm
Lars Louis Andersen

Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø, København, december 2018

Indhold

Baggrund og formål	3
Opsummering af seniorers arbejdsmiljø og helbred	4
Samlet overblik og diskussion af analysens områdespecifikke resultater	7
Fysiske arbejdsbelastninger og smerter i muskler og led	7
Psykosocialt arbejdsmiljø og mentale helbredssymptomer	11
Arbejdsulykker og sikkerhedsklima	15
Kemisk arbejdsmiljø og hudlidelser	18
Branchespecifikt fokus	21
Brancher med udfordringer på mange samtidige arbejdsmiljøfaktorer	22
Brancher, der oplever mange samtidige arbejdsmiljøfaktorer særligt positive	23
Brancher, hvor seniorerne typisk er beskæftigede	26
Brancher, hvor seniorerne udgør en stor relativ andel af branchernes samtlige lønmodtagere	27
Metode og datakilder	29
Referencer	31
NFA-Bilag	37
Bilag 1: Karakteristik af seniorerne	38
Bilag 2: Fysiske arbejdsbelastninger og smerter i muskler og led	47
Bilag 3: Psykosocialt arbejdsmiljø og mentale helbredssymptomer	63
Bilag 4: Arbejdsulykker og sikkerhedsklima	83
Bilag 5: Kemisk arbejdsmiljø og hudlidelser	92
Bilag 6: Tabeller	105
Karakteristik af seniorerne	105
Fysisk arbejdsbelastning og smerter i muskler og led	108
Psykosocialt arbejdsmiljø og mentale helbredssymptomer	115
Arbejdsulykker og sikkerhedsklima	132
Kemisk arbejdsmiljø og hudlidelser	133
Bilag 7: Top-10/bund-10 indplacering af brancher	135
Bilag 8: Anerkendte hudlidelser for mænd og kvinder	139

Baggrund og formål

Den demografiske udvikling med en aldrende befolkning og den lovbestemte hævelse af pensionsalderen har medvirket til at især spørgsmålet om seniorers deltagelse på arbejdsmarkedet fylder meget i den offentlige debat. Opmærksomheden fra samfundets side er derfor specielt rettet mod at få flere seniormedarbejdere til at blive længere på arbejdsmarkedet. Der er positive tendenser i forhold til seniorernes arbejdsmarkedstilknytning, da mange seniorer allerede i dag bliver længere på arbejdsmarkedet end tidligere. Men mens nogle seniorer er i stand til at imødekomme et længere arbejdsliv, kan det for andre få negative helbredseffekter og dermed øge risikoen for førtidig tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet. Overordnet set er årsagerne til, at seniorer forlader arbejdsmarkedet, komplekse og dynamiske, men i mange tilfælde spiller arbejdsmiljøet en væsentlig rolle for at realisere et langt og sundt arbejdsliv. Dette har skabt et voksende behov for forskningsbaseret viden om seniorers arbejdsmiljø på tværs af forskningsområder.

Formålet med analysen er at fremlægge nyeste forskningsviden om seniorers arbejdsmiljø, som kan danne grundlag for: 1) at udpege særligt udsatte seniorer, 2) at udpege seniorer med særligt godt arbejdsmiljø samt 3) at målrette fremadrettede initiativer til forbedring af seniorers arbejdsmiljø.

Med udgangspunkt i senest tilgængelige data fra undersøgelsen Arbejdsmiljø og Helbred i Danmark 2016 vil analysen gøre status på seniorernes arbejdsmiljø og helbred. Data findes i bilag 1-8 og de overordnede resultater præsenteres i et samlet overblik (side 4-6) med efterfølgende diskussion af følgende arbejdsmiljøområder: 1) Fysiske arbejdsbelastninger og smerter i muskler og led (side 7-10 og bilag 2), 2) Psykosocialt arbejdsmiljø og mentale helbredssymptomer (side 11-14 og bilag 3), 3) Arbejdsulykker og sikkerhedsklima (side 15-17 og bilag 4) og 4) Kemisk arbejdsmiljø og hudlidelser (side 18-20 og bilag 5). Endelig gives et overblik over brancher, hvor seniorerne i særlig grad oplever et dårligere arbejdsmiljø samt brancher, hvor seniorerne oplever arbejdsmiljøet særligt positivt (side 21-28 og bilag 7).

Deltagere i Arbejdsmiljø og Helbred i Danmark 2016 er beskæftigede lønmodtagere (betegnes lønmodtagere i resten af analysen) i alderen 18-64 år. Seniorer afgrænses derfor i analysen til gruppen af lønmodtagere i alderen 50-64 år. I analysen sammenlignes denne gruppe med henholdsvis lønmodtagere i alderen 30-49 år og lønmodtagere i alderen 18-29 år. Endvidere inddeles seniorgruppen i 3 aldersundergrupper, hvor der på tværs sammenlignes mellem seniorer på 50-54 år, 55-59 år og 60-64 år.

Det er vigtigt at nævne, at Arbejdsmiljø og Helbred undersøgelsen bygger på lønmodtagernes selvrapporterede oplysninger om faktorer knyttet til arbejdsmiljø og helbred. Metoden der ligger til grund for analysen, er nærmere beskrevet i analysens sidste afsnit 'Metode og datakilder'.

Opsummering af seniorers arbejdsmiljø og helbred

Analysen viser tydeligt, at seniorerne er en meget differentieret gruppe af lønmodtagere, med forskelligartet uddannelsesbaggrund og helbred, som udfører mange forskellige typer arbejde med meget forskellige arbejdsmiljøpåvirkninger. Det er derfor unuanceret blot at tale om "seniorer" som en enkelt gruppe på arbejdsmarkedet.

Seniorerne er typisk beskæftigelse i brancherne 'Kontor', 'Undervisning' og 'Døgninstitutioner og hjemmepleje', som samlet beskæftiger mere end 1/3 af seniorerne (se tabel 1). Brancher med den relativt største andel af seniorer er 'Religiøse institutioner og begravelsesvæsen', 'Transport af passagerer', 'Vand, kloak og affald' og 'Døgninstitutioner og hjemmepleje', hvor seniorerne udgør mellem 55 % og 42 % af samtlige lønmodtagere (se tabel 2). Dette er en overrepræsentation set i forhold til, at seniorerne i analysen udgør 33 % af den samlede gruppe af lønmodtagere.

Tabel 1: Hvor er seniorerne beskæftigede i procent af samtlige lønmodtagere: Bund-10 og Top-10 brancher

Brancher med <u>højest andel</u> (%) af seniorer (50-64 år) i procent af samtlige lønmodtagere		Brancher med <u>lavest andel</u> (%) af seniorer (50-64 år) i procent af samtlige lønmodtagere	
Kontor	17,9	Tekstil og papir	0,3
Undervisning	9,2	Installation og reparation af maskiner og udstyr	0,3
Døgninstitutioner og hjemmepleje	9,1	Hotel og camping	0,3
Daginstitutioner	6,3	Vand, kloak og affald	0,5
Engros	6,2	Energi og råstoffer	0,7
Hospitaler	5,0	Slagterier	0,7
Metal og maskiner	4,3	Anlægsarbejde	0,7
Butikker	3,5	Træ og møbler	0,8
Transport af gods	2,9	Restauranter og barer	0,9
Rengøring	2,6	Transportmidler	0,9

Note: Der er forholdsvis få respondenter i enkelte brancher, hvilket kan medføre usikkerhed i den præcise rækkefølge.

Tabel 2: Brancher, hvor seniorerne (50-64 år) udgør den relativt største eller mindste andel af beskæftigede i procent af samtlige lønmodtagere.

Brancher, hvor seniorer udgør den relativt største andel af beskæftigede i procent af samtlige lønmodtagere		Brancher, hvor seniorer udgør den relativt mindste andel af beskæftigede i procent af samtlige lønmodtagere	
Religiøse institutioner og begravelsesvæsen	55,3	Restauranter og barer	12,7
Transport af passagerer	50,9	Butikker	15,9
Vand, kloak og affald	45,3	Hotel og camping	18,6
Døgninstitutioner og hjemmepleje	41,6	Film, presse og bøger	21,7
Elektronik	39,5	Landbrug, skovbrug og fiskeri	24,6
Plast, glas og beton	38,5	Universiteter og forskning	25,3
Undervisning	37,9	IT og telekommunikation	26,2
Læger, tandlæger og dyrlæger	37,3	Færdiggørelse af byggeri	27,6
Energi og råstoffer	37,0	Kultur og sport	29,0
Transportmidler	36,7	Opførelse og nedrivning af byggeri	30,0

Note: Der er forholdsvis få respondenter i enkelte brancher, hvilket kan medføre usikkerhed i den præcise rækkefølge.

Nedenfor opsummeres analysens resultater over seniorernes arbejdsmiljø og helbred i 3 niveauer: 1) seniorerne sammenlignes med lønmodtagerne på 18-29 år og 30-49 år, 2) seniorerne sammenlignes på uddannelsesbaggrund, og 3) seniorerne sammenlignes på tværs af alder.

Seniorerne og de yngre lønmodtagere

Overordnet set, er seniorerne mere tilfredse med deres arbejde end de andre lønmodtagere, men de er mere bekymret for arbejdsløshed end lønmodtagerne på 18-29 år. Seniorerne har lidt dårligere selv vurderet helbred og de oplever, at der i mindre grad tages hensyn til medarbejdere med færre kræfter på arbejdspladsen, sammenlignet med de andre lønmodtagere. Dog angiver seniorerne lidt højere vitalitet end lønmodtagerne på 30-49 år, mens det er på samme niveau som blandt de unge lønmodtagere på 18-29 år. Seniorerne har højere ugentlig arbejdstid end lønmodtagerne på 18-29 år, men lidt lavere ugentlig arbejdstid end lønmodtagerne på 30-49 år.

Hvis vi ser på tværs af de 4 forskningsområder, der er inkluderet i analysen (Fysisk arbejdsbelastning og smerter i muskler og led, Psykosocialt arbejdsmiljø og mentale helbredssymptomer, Arbejdsulykker og sikkerhedsklima, Kemisk arbejdsmiljø og hudlidelser) ses det tydeligt, at seniorerne er mindre eksponeret for visse risikofaktorer i arbejdsmiljøet end de yngre lønmodtagere. Dette gælder især for eksponeringer, der er tilknyttet til det fysiske og kemiske arbejdsmiljø samt faktorer inden for arbejdsulykker. Seniorerne arbejder generelt i mindre belastende arbejdsstillinger, de løfter og skubber mindre i arbejdet, de angiver færre ulykker i arbejdet, og de er mindre udsatte for vådt arbejde og hudkontakt med kemikalier sammenlignet med de yngre lønmodtagere. Hvis vi ser på eksponeringerne knyttet til det psykosociale arbejdsmiljø, ser det dog lidt anderledes ud. Her oplever seniorerne i lavere grad at blive involveret i tilrettelæggelsen af deres arbejde, og de angiver i højere grad at være udsat for mobning sammenlignet med lønmodtagerne på 18-49 år. I modsætning har seniorerne mere klare opgaver, færre kvantitative krav i arbejdet, og de oplever, at arbejdet i mindre grad tager så meget tid, at det går ud over privatlivet.

Hvis vi i stedet vender blikket mod symptomer knyttet til seniorernes arbejdsmiljø og helbred, ses der også markante forskelle mellem forskningsområderne. Generelt set, har seniorerne lidt dårligere selv vurderet helbred, og de angiver mere smerte i muskler og led end de yngre lønmodtagere. Derimod rapporterer seniorerne bedre psykisk helbred end lønmodtagerne på 30-49 år, hvilket gælder både i forhold til depressive symptomer, mentalt helbred og stress. Seniorerne angiver en gennemsnitlig grad af stress på 1,3 (på en skala fra 1 til 4, hvor 1 er aldrig og 4 er hele tiden), mens 43,5 % af seniorerne angiver smerter flere gange ugentligt inden for de seneste 3 måneder. Også forekomst af arbejdsulykker er lavere blandt seniorerne og forekomst af hudproblemer og anerkendte arbejdsbetingede lidelser relateret til hud er ligeledes lavere blandt seniorer. For en række andre kemi-relaterede arbejdsbetingede lidelser ses omvendt, at der anerkendes flest blandt seniorer. Således var anerkendelse af erhvervsbetingede lidelser klart højest blandt de 50-64 årige og 65+årige, for kræft, sygdomme i lunger og luftveje og i nervesystemet. For en stor dels vedkommende er årsagen, at disse lidelser udvikles over mange år, hvilket også kan være tilfældet, når vi ser på andelen af seniorer med smerter i muskler og led.

Da dette er en tværsnitsundersøgelse, kan vores data ikke belyse, hvorfor seniorerne generelt angiver lavere grad af fysisk belastende arbejde, mindre påvirkninger i det kemiske arbejdsmiljø, bedre sikkerhedsklima og bedre mentalt helbred end de yngre lønmodtagere. Fra tidligere prospektive studier kan det dog ses, at personer med dårligt helbred, fysisk hårdt arbejde og forskellige kemiske udsættelser har større risiko for at forlade arbejdsmarkedet før tid. Det er derfor muligt, at seniorerne, der indgår i

undersøgelsen, repræsenterer en selekteret gruppe, eftersom lønmodtagere med det bedste helbred forbliver i arbejdet, mens dem med mindre godt helbred i gennemsnit forlader arbejdsmarkedet før tid (den såkaldte 'healthy worker effekt'). En anden hypotese kan dog også være, at man på arbejdspladserne generelt set er bedre til at tilpasse arbejdsopgaverne til seniorerne.

Seniorernes uddannelse

Når vi sammenligner seniorer med forskellig uddannelsesbaggrund, kan vi se, at seniorer med grundskole og erhvervsfaglig uddannelse er mest fysisk belastede i arbejdet, de angiver højest grad af smerte, de angiver lavest fysisk arbejdssevne og højere grad af hudpåvirkning og hudproblemer. Seniorerne med grundskole og erhvervsfaglig uddannelse angiver ligeledes i højere grad at komme ud for arbejdsulykker set i forhold til seniorer med videregående uddannelse.

Når vi ser på det psykosociale arbejdsmiljø, rapporterer seniorer med videregående uddannelser lavere grad af klare opgaver, flere kvantitative krav og i højere grad, at arbejdet tager så meget tid, at det går ud over privatlivet. Derudover oplever seniorer med videregående uddannelser sammen med dem med erhvervsfaglige uddannelser mere vold og trusler om vold i arbejdet. Alligevel ser vi ikke forskelle mellem uddannelsesgrupperne hverken i forhold til depressive symptomer, stress eller mentalt helbred.

Seniorernes alder

Når vi sammenligner seniorerne på tværs af alder, angiver den ældste aldersgruppe (60-64 år) færre ugentlige arbejdstimer, mindre grad af bekymring for arbejdsløshed og lidt højere vitalitet sammenlignet med seniorerne på 50-54 år og 55-59 år. De ældste seniorer angiver også mindst grad af fysisk hårdt arbejde, de arbejder i mindre belastende arbejdsstillinger, de løfter og skubber mindre i arbejdet, de er mindre begrænset i arbejdet pga. af smerter, men de har lavest fysisk arbejdssevne. Ligeledes angiver en lavere andel af seniorerne på 60-64 år at have været ude for en arbejdsulykke de seneste 12 måneder, set i forhold til den yngste aldersgruppe (50-54 år). Også inden for det kemiske arbejdsmiljø ses samme billede. Den rapporterede udsættelse for vådt arbejde, hudkontakt med kemikalier og hudproblemer falder fra de yngste seniorer (50-54 år) til de ældste seniorer (60-64-år). Inden for det psykosociale arbejdsmiljø angiver de ældste seniorer færre kvantitative krav, bedre balance mellem arbejde og privatliv, mindre stress, bedre mentalt helbred og færre depressive symptomer end de to yngre grupper af seniorer.

Samlet set, kunne overstående tyde på, at de ældste seniorer oplever eksponeringerne i arbejdsmiljøet og symptomer mere positivt end de to yngre grupper af seniorer. Dette er i overensstemmelse med Larsen et al. (2011), der finder, at de 60-67 årige rapporterer mere gunstige arbejdsvilkår end de 55-59 årige. Forfatterne argumenterer for, at det kan være en blanding af, at dem med mindre gunstige arbejdsvilkår har forladt arbejdet, mens andre måske har fået tilpasset deres arbejde. Man kan på samme måde argumentere for, at mange af de 60-64 årige tidligere har haft mulighed for at gå på efterløn. Der skal dog i denne sammenligning - ligesom i analysen helt generelt - også tages højde for, at der kan være sket en selektion i forhold til hvem, der er tilbage på arbejdsmarkedet i især den ældste gruppe af seniorer.

Samlet overblik og diskussion af analysens områdespecifikke resultater

Fysiske arbejdsbelastninger og smerter i muskler og led

Overblik

- Seniorerne arbejder i mindre belastende arbejdsstillinger, og de løfter og skubber mindre i arbejdet i forhold til de yngre lønmodtagere.
- En større andel af seniorerne angiver smerter flere gange ugentligt.
- Seniorerne angiver lavest fysisk arbejdsevne.
- Seniorerne med grundskole og erhvervsfaglig uddannelse angiver højere fysisk arbejdsbelastning, lavere arbejdsevne og højere grad af smerte end seniorer med gymnasial og videregående uddannelse.
- Blandt seniorerne angiver den ældste aldersgruppe (60-64 år) mindst grad af fysisk hårdt arbejde, de arbejder i mindre belastende arbejdsstillinger, de løfter og skubber mindre i arbejdet, de er mindst begrænset i arbejdet pga. af smerter, men de har lavest fysisk arbejdsevne.

Opsummering og diskussion af resultater

Resultaterne viser, at seniorerne overordnet angiver de laveste fysiske eksponeringer i arbejdsmiljøet, men højeste grad af symptomer på muskel- og skeletbesvær. Seniorerne arbejder nemlig i mindre belastende arbejdsstillinger, og de løfter og skubber mindre i arbejdet i forhold til de yngre lønmodtagere. Dertil angiver seniorerne højest grad af smerte og lavest fysiske arbejdsevne.

Resultaterne viser også store forskelle mellem uddannelsesgrupperne i angivelsen af fysiske arbejdsbelastning og smerter i muskler og led. De gennemsnitlige værdier for den samlede gruppe af seniorer dækker nemlig over endnu større forskelle i fysiske arbejdskrav og symptomer, hvor især seniorerne med grundskole og erhvervsfaglig uddannelse er mest fysisk belastede i arbejdet, de angiver størst grad af smerte og den laveste fysiske arbejdsevne.

At seniorerne er en differentieret gruppe af lønmodtagere, understreges ligeledes af de aldersstratificerede analyser. Her angiver den ældste aldersgruppe (60-64) mindst grad af fysisk hårdt arbejde, de arbejder i mindre belastende arbejdsstillinger, de løfter og skubber mindre i arbejdet, de er mindre begrænset i arbejdet pga. af smerter, men de har lavest fysisk arbejdsevne.

Vi fandt også stor variation i fysisk arbejdsbelastning og smerter blandt seniorerne på tværs af brancher. Vi udvalgte 3 arbejdsmiljø- og helbreds faktorer til top-10/bund-10 indplacering af brancher, der hhv. omfattede fysisk eksponering, smerter og balancen mellem de fysiske krav i arbejde og den enkeltes fysiske kapacitet. Udover at illustrere brancheplacering for de enkelte faktorer kan vi få en ide om, hvilke brancher der har flere eller få samtidige udfordringer med fysisk arbejdsbelastning og smerter i muskler og led. Sammenstillingen af bund-10/top-10 brancher for fysisk hårdt arbejde, smerter og fysisk arbejdsevne viste, at følgende 4 brancher har flest samtidige udfordringer (i bund-10 på alle 3 faktorer): 'Hotel og camping', 'Transportmidler', 'Rengøring' og 'Opførelse og nedrivning af byggeri'. Følgende 6 brancher havde færrest samtidige udfordringer (i top-10 på alle 3 faktorer): 'IT og telekommunikation', 'Kontor', 'Universiteter og forskning', 'Kemi og medicin', 'Film, presse og bøger' og 'Engros'.

Det kan være forbundet med en række udfordringer at opnå en stærkere fastholdelse af seniormedarbejdere på arbejdsmarkedet. Arbejdskravene vil fortsat være høje i mange brancher, mens de fysiske ressourcer aftager naturligt med alderen (de Zwart, Frings-Dresen, & van Dijk, 1995). Dette kan føre til nedsat arbejdsevne (Tuomi, Ilmarinen, Martikainen, Aalto, & Klockars, 1997), vanskeligheder med at klare kravene i arbejdet og dermed øget risiko for førtidigt arbejdsophør. Fx falder muskelstyrken i gennemsnit med 1-2 % pr år, fra man er 30 år (Newton m.fl., 2002), hvilket betyder, at en seniormedarbejder på mellem 50 og 60 år i gennemsnit vil have mistet over en tredjedel af sin oprindelige muskelstyrke. Spredningen i fysisk kapacitet – dvs. forskellen mellem de personer, der har størst henholdsvis lavest fysisk kapacitet – stiger også med alderen. En andel af seniorer kan derfor komme til at mangle den fysiske kapacitet, der skal til for at klare de krav, der stilles i arbejdet (de Zwart m.fl., 1995). Dertil stiger andelen med smerter med alderen (Dong, Wang, Fujimoto, & Dobbin, 2012; Elliott, Smith, Penny, Smith, & Chambers, 1999; Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø, u.å.), hvilket ligeledes kan gøre det sværere især at klare de høje fysiske arbejdskrav. Grundet det aldersbetingede fald i fysisk kapacitet og den generelle stigning i andelen med smerter med alderen kan høje fysiske arbejdskrav være specielt udfordrende for seniorer.

I nærværende analyse, angiver seniorerne dog generelt mindre fysisk belastende arbejde end de yngre lønmodtagere. Dog så vi stor variation inden for gruppen af seniorer, hvor seniorerne med grundskole og erhvervsfaglig uddannelse angav langt højere grad af fysisk hårdt arbejde, og arbejder i mere belastende arbejdsstillinger end seniorerne med gymnasial og videregående uddannelse. Da dette er en tværsnitsundersøgelse kan vi ikke sige, hvad der ligger til grund for, at seniorer generelt angiver lavere grad af fysisk belastende arbejde end de yngre lønmodtagere. En mulighed kan være, at man er blevet bedre til at tilpasse de fysiske arbejdsopgaver til seniorerne, og/eller at de seniorer, der har haft flest symptomer og fysisk belastende arbejde gennem arbejdslivet, ikke længere er på arbejdsmarkedet (den såkaldte 'healthy worker effekt'). Forventeligt angav en større andel af seniorerne smerter flere gange ugentligt sammenlignet med de yngre lønmodtagere. Dog var seniorerne ikke mere begrænsede i arbejdet på grund af smerter end de yngre.

Fysisk arbejdsevne

Hvis de fysiske arbejdskrav overstiger seniormedarbejderens fysiske kapacitet, og der ikke er tilstrækkelig mulighed for hvile og restitution, skabes en ubalance mellem arbejdets krav og medarbejderens ressourcer, der over tid vil øge risikoen for, at udvikle ubehag, symptomer, smerter og funktionsnedsættelse i de belastede muskler og led.

Tidligere studier har vist, at arbejdsevnen falder med alderen (Ilmarinen, Tuomi, & Klockars, 1997; Tuomi m.fl., 1997; van den Berg, Elders, de Zwart, & Burdorf, 2009), og nærværende analyse viste ligeledes, at seniorerne generelt angav en lavere fysisk arbejdsevne, sammenlignet med de yngre lønmodtagere. Her så vi også forskelle på tværs af uddannelse, hvor seniorerne, der netop varetager det fysisk belastende arbejde (seniorer med erhvervsfaglig- og grundskoleuddannelse), angav den laveste fysiske arbejdsevne.

Det er derfor vigtigt, at der etableres en målrettet arbejdsmiljøindsats blandt lønmodtagere med fysisk hårdt arbejde for at reducere de fysiske belastninger i arbejdet. Det kan fx ske gennem ændringer i arbejdets organisering, bedre brug af hjælpemidler og bedre tilpasning af de fysiske arbejdsopgaver.

Da den fysiske arbejdsevne er afhængig af balancen mellem den enkeltes fysiske kapacitet og de fysiske krav i arbejdet, kan det være særdeles effektivt både at reducere de fysiske belastninger i kombination med at løfte den enkeltes fysiske kapacitet. Forskning fra NFA har tidligere vist, at seniorer såvel som unge kan få gavn af fysisk træning på arbejdspladsen målrettet mod de områder af kroppen, der belastes mest under arbejdet (L.L. Andersen, 2011; Jakobsen, Sundstrup, Brandt, & Andersen, 2017), det kræver dog en indsats og prioritering fra arbejdspladsens side at organisere det.

I forlængelse af dette angav en større andel af seniorerne og arbejdstagerne på 30-49 år motionstilbud via arbejdspladsen sammenlignet med arbejdstagerne på 18-29 år. Blandt seniorerne angav dem med en videregående uddannelse at få flere motionstilbud end de andre uddannelsesgrupper. Det ser derfor ud til at være et uudnyttet potentiale i at promovere denne form for sundhedsfremmetilbud til mere udsatte grupper af seniorer.

Samlet set peger resultaterne på, at der er brug for en målrettet indsats for at øge den fysiske arbejdsevne - ved at reducere de fysiske belastninger og øge den fysiske kapacitet – samt at reducere smerter specielt blandt seniorer med grundskole og erhvervsfaglig uddannelse.

Det gode og lange arbejdsliv

Et tidligere studie udført ved NFA har vist, at jo flere år med fysisk anstrengende arbejde, løftearbejde eller knæliggende arbejde, jo større er risikoen for langtidssygefravær og førtidspension (Sundstrup m.fl., 2017, 2018). Hvis man allerede i løbet af arbejdslivet kan reducere flere af de fysiske belastninger, tyder det på, at man kan mindske risikoen for sygefravær og tidlig tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet i seniorarbejdslivet. Specielt i relation til, at et længere arbejdsliv fremover forventes af alle, er det centralt, at det gode, sunde og lange arbejdsliv grundlægges allerede i de første år på arbejdsmarkedet. En tidlig forebyggende indsats for at minimere det fysisk krævende arbejde, der ikke er nødvendigt, bør derfor prioriteres gennem hele arbejdslivet.

Psykosocialt arbejdsmiljø og mentale helbredssymptomer

Overblik

- *Ledelseskvalitet:* Seniorerne oplever i lavere grad at blive involveret i tilrettelæggelsen af deres arbejde. Derudover oplever seniorerne sammen med lønmodtagerne på 30-49 år i højere grad at have tilstrækkelig beføjelser i forhold til ansvar.
- *Rolleklarhed:* Seniorerne angiver i højere grad at have *klare opgaver*.
- *Kvantitative krav:* Seniorerne angiver færre kvantitative krav i arbejdet end lønmodtagerne på 30-49 men ikke lønmodtagerne på 18-29 år. Bland seniorerne angiver de 60-64 årige færre kvantitative krav end de 55-59 årige, der igen oplever færre kvantitative krav end de 50-54 årige.
- *Negative handlinger:* En væsentlig større andel af seniorerne angiver at have været udsat for mobning end de to yngre aldersgrupper. Samtidig er det en mindre andel af seniorerne, der angiver at have været udsat for seksuel chikane.
- *Balance mellem arbejde og privatliv:* Seniorer angiver i mindre grad end lønmodtagerne på 30-49 år, at arbejdet tager så meget tid, at det går ud over privatlivet.
- *Depressive symptomer:* Seniorerne rapporterer færre depressive symptomer end lønmodtagerne på 30-49 år og 18-29 år. Blandt seniorerne rapporterer de 60-64 årige færre symptomer end de 50-54 årige og de 55-59 årige.
- *Mentalt helbred:* Seniorerne rapporterer bedre mentalt helbred end de yngre aldersgrupper, og blandt seniorerne rapporterer de 60-64 årige det bedste mentale helbred.
- *Stress:* Seniorerne rapporterer mindre stress end lønmodtagerne på 30-49 år og 18-29 år, men kilden til stress er oftere arbejdet blandt seniorerne end blandt lønmodtagerne på 30-49 år.

Opsummering og diskussion af resultater

Psykosociale arbejdsbetingelser

Resultaterne viser på den ene side, at seniorerne i lavere grad oplever at blive involveret i tilrettelæggelsen af deres arbejde. Samtidig rapporterer de at have klare arbejdsopgaver og tilstrækkelig med beføjelser i forhold til deres ansvar. De rapporterer heller ikke lavere grad af indflydelse på, hvornår og hvordan deres arbejdsopgaver skal udføres. Dette mønster i resultaterne kunne pege i retning af, at når det gælder udførelsen af deres egne arbejdsopgaver, har seniorer stor indflydelse. Indflydelse i arbejdet og oplevelsen af respekt for ens arbejde er vigtigt for seniorernes motivation for at blive i arbejde (T Clausen m.fl., 2017). På den baggrund kan det måske være vigtigt at få indsigt i hvilken betydning det fx har for seniorerne i, at de ikke inddrages i tilrettelæggelsen af arbejdet.

I forhold til kvantitative krav er der en tendens til, at seniorerne rapporterer færre kvantitative krav end de midaldrende. Tendensen fortsætter inden for 50+ undergrupperne, hvor de 60-64 årige rapporterer færre krav end de to yngre grupper. En hypotese kan være, at der bliver taget hensyn til de ældre medarbejdere og at kravene sænkes lidt. En anden hypotese kunne være, at seniorernes store erfaring og rutine i arbejdet, gør arbejdet nemmere for dem, og gør dem mere effektive i arbejdet. Larsen et al. (2011) (Larsen, Bach, & Ellerbæk, 2011) fremhæver, at selvom nogle seniorer har svært ved at imødekomme udfordringerne på arbejdet, og hver fjerde oplever højt arbejdstempo som et problem, er der også en stor andel, der savner udfordring og udviklingsmuligheder i arbejdet, hvilket kan være demotiverende i forhold til at blive i arbejde. De fremhæver således, at tilpasning af krav i arbejdet til den enkelte kan være medvirkende til, at seniorerne forbliver i arbejde.

Når vi ser på arbejde og privatlivsbalancen oplever seniorerne i lavere grad at arbejdet tager så meget tid, at det går ud over privatlivet. En del af forklaringen kunne være, at mange måske oplever mere ro på hjemmefronten, fx fordi de ikke længere har hjemmeboende børn. Vi ser ikke nogen forskelle mellem aldersgrupperne på, om arbejdet tager så meget energi, at det går ud over privatlivet. En hypotese kunne være, at arbejdet kan dræne en mere med alderen, fordi man ikke har den samme energi, som man tidligere havde. Endvidere kunne en hypotese være, at hvis man oplever mere ro på hjemmefronten, og man oplever færre kvantitative krav på arbejdet, kan det måske udligne et eventuelt lavere energiniveau med alderen. Tendensen til, at de højere aldersgrupper oplever bedre balance mellem arbejde og privatliv, fortsætter blandt 50+ undergrupperne. Dette er i overensstemmelse med Larsen et al. (2011), der finder, at de 60-67 årige rapporterer mere gunstige arbejdsvilkår end de 55-59 årige (Larsen m.fl., 2011). Forfatterne argumenterer for, at det kan være en blanding af, at dem med mindre gunstige arbejdsvilkår har forladt arbejdsmarkedet, mens andre måske har fået tilpasset deres arbejde. En forklaring på tendensen kan derfor være, at seniorerne i denne aldersgruppe ganske enkelt stopper, hvis de oplever, at arbejdet tager så meget tid eller energi, at det går ud over privatlivet.

I forhold til negative handlinger kan vi se, at tendenserne afhænger meget af, hvilke typer handlinger der er tale om. I forhold til vold og trusler om vold, ser vi ikke nogen forskelle mellem aldersgrupperne. Når vi ser på andelen, der har været udsat for seksuel chikane, er den signifikant lavere blandt seniorerne. Det kan skyldes flere ting. De er måske sjældnere målgruppen, de er måske bedre til at sige fra og sætte grænser, eller de sidder måske i positioner, hvor de er mindre sårbare. Når vi ser på andelen, der har været udsat for mobning, er der en signifikant større andel af seniorerne, der har oplevet det. Vores data belyser ikke, hvad denne mobning handler om, men det kan ikke udelukkes, at det er oplevelsen af aldersdiskrimination,

hvilket er blevet udpeget som en væsentlig kilde til, at seniorer forlader arbejdsmarkedet (Poulsen, 2017; Thorsen, Jensen, & Bjørner, 2016). Det er ganske tænkeligt, at mobning kan være en faktor, der er medvirkende til at skubbe seniorerne ud af arbejdsmarkedet. Der er således behov for at få større indsigt i, hvad denne mobning konkret handler om med henblik på at kunne forebygge den.

Psykisk helbred

Seniorerne rapporterer bedre psykisk helbred end de midaldrende, det gælder både i forhold til depressive symptomer, mentalt helbred og stress. Derudover rapporterer de 60-64 årige ligeledes bedre psykisk helbred end de yngre 50+ undergrupper. Thielen et al. (2013) finder, at depressive symptomer er associeret med øget risiko for tidlig tilbagetrækning (Thielen, Nygaard, Andersen, & Diderichsen, 2014). En del af forklaringen kan således være, at personer med mentale helbredsudfordringer løbende selekteres ud af arbejdsmarkedet. Til gengæld rapporterer seniorerne ikke bedre psykisk arbejdsevne. Så selvom de tilsyneladende oplever et større psykisk velbefindende, kommer det ikke til udtryk i en oplevelse af bedre evne til at klare de psykiske krav i arbejdet. Det er ikke muligt på baggrund af vores data at belyse, hvorfor det forholder sig sådan.

Uddannelser og brancher

Når vi sammenligner seniorer med forskellig uddannelsesmæssig baggrund, kan vi se, at seniorer med videregående uddannelser rapportere lavere grad af klare opgaver, flere kvantitative krav og i højere grad, at arbejdet tager så meget tid, at det går ud over privatlivet. Derudover oplever seniorer med videregående uddannelser sammen med dem med erhvervsfaglige uddannelser mere vold og trusler om vold i arbejdet. Alligevel ser vi ikke forskelle mellem grupperne hverken i forhold til depressive symptomer, stress eller mentalt helbred. De rapporterer heller ikke lavere psykisk arbejdsevne. Det peger i retning af, at disse seniorer trives med de udfordringer, de møder i arbejdet, hvilket støttes af de førnævnte resultater af Larsen et al. (2011), der viser, at mange seniorer ønsker at blive udfordret i arbejdet (Larsen m.fl., 2011). Det kan også til dels afspejle, at de med erfaring er blevet bedre til at håndtere disse udfordringer.

Der er nogle forskelle mellem brancher i seniorernes oplevelse af de psykosociale arbejdsmiljøfaktorer. Sammenstillingen af bund-10/top-10 indplacering af brancher for de fire faktorer indenfor det psykosociale arbejdsmiljø ('leder involverer dig i tilrettelæggelsen af dit arbejde', 'ikke tid nok til arbejdsopgaver', 'udsat for mobning', 'stress de seneste to uger') viste, at følgende 4 brancher har flest samtidige udfordringer (i bund-10 på mindst 3 ud af de 4 faktorer): 'Undervisning', 'Rengøring', 'Døgninstitutioner og hjemmepleje', 'Daginstitutioner' og 'Religiøse institutioner og begravelsesvæsen'. Følgende 4 brancher havde færrest samtidige udfordringer (i top-10 på mindst 3 ud af de 4 faktorer): 'Opførelse og nedrivning af byggeri', 'Vand, kloak og affald', 'Træ og møbler' og 'Restauranter og barer'.

Seniorer inden for 'universitet og forskning', 'undervisning' og 'hospitaller' rapporterer flere kvantitative krav, hvilket formodentlig afspejler forskellene vi ser i uddannelsesniveau. Resultaterne viste netop at seniorer med videregående uddannelser rapporterer flere kvantitative krav. Dette behøver dog ikke jævnført diskussionen ovenfor at være negativt. Seniorer inden for 'universitet og forskning', 'undervisning' og 'døgninstitutioner og hjemmepleje' rapporterer dog lidt højere niveau af stress.

Til gengæld ser vi at en betydelig større andel af seniorer inden for 'hotel og camping', 'religiøse institutioner og begravelsesvæsenet' og 'plast, glas og beton' oplever mobning. Vi kan ikke på baggrund af vores data forklare, hvorfor det netop er disse brancher, hvor forekomsten af mobning mod seniorer er højest. Et mere fyldestgørende billede af arbejdsmiljøudfordringer og positive arbejdsmiljøforhold for udvalgte brancher findes i analysens næstsidste afsnit 'Branchespecifikt fokus'.

Arbejdsulykker og sikkerhedsklima

Overblik

- En mindre andel af seniorerne angiver at komme ud for arbejdsulykker, set i forhold til de øvrige aldersgrupper, og andelen er signifikant mindre end gruppen af unge mellem 18-29 år.
- Seniorer med grundskole og erhvervsfaglig uddannelse angiver i højere grad at komme ud for arbejdsulykker, set i forhold til seniorer med gymnasial og videregående uddannelse. Forskellen er dog ikke signifikant.
- Blandt seniorerne angiver en højere andel af den yngste aldersgruppe (50-54 år) at have været ude for en arbejdsulykke de seneste 12 måneder, set i forhold til de to ældre aldersgrupper blandt seniorer. Forskellen er dog ikke signifikant.
- Seniorerne angiver i lavere grad end unge (18-29 år) at mindre arbejdsulykker er en normal del af det daglige arbejde, men ligger på samme niveau som den mellemste aldersgruppe (30-49 år).
- Seniorer med en videregående uddannelse angiver i lavere grad end seniorer med grundskole og erhvervsfaglig uddannelse at mindre ulykker er en normal del af det daglige arbejde. Der er ikke nogen klar forskel mellem de tre seniorgrupper.
- For skadetyperne 'bløddelsskade', 'knoglebrud' samt 'forstuvning, forstrækning og forvridning' får seniorer anerkendt relativt flere arbejdsskadesager med mén. Dette kan dække over, at arbejdsulykkerne og dermed skaderne, var mere alvorlige, men også, at seniorer kan have sværere ved at komme sig efter nogle af disse skadetyper.

Opsummering og diskussion af resultater

En signifikant mindre andel af seniorer angiver at komme ud for arbejdsulykker, set i forhold til lønmodtagere i aldersgruppen 18-29 år og 30-49 år, men dog ikke signifikant forskellig fra sidstnævnte aldersgruppe. Det er især seniorer med grundskole og erhvervsfaglig uddannelse der angiver at kommer ud for arbejdsulykker, som det også ses for de andre aldersgrupper. I gruppen af seniorer angiver en lavere andel af seniorer på 60-64 år at have været ude for en arbejdsulykke. Denne andel er dog ikke signifikant lavere end andelen blandt seniorerne på 50-54 år og 55-59 år.

For alle aldersgrupper ses at lønmodtagere med grundskole og erhvervsfaglig uddannelse har den højeste andel respondenter der rapporterer mindst en arbejdsulykke, dog ikke for seniorer i aldersgruppen 60-64, hvor den største andel er blandt personer med gymnasial baggrund.

I data fra Arbejdsmarkedets Erhvervssikring (AES) kan vi få oplysning om anerkendte arbejdsskader. Resultaterne viste at seniorer får anerkendt flere arbejdsulykker end lønmodtagerne på 18-29 år og 30-49 år. Dette er således et andet billede end data fra Arbejdsmiljø og Helbred, hvor en mindre andel af seniorerne rapporterede arbejdsulykker.

Ser vi på konsekvenserne af skaderne i form af anerkendte skader med mén, viser resultaterne, at en større andel af de anerkendte skader blandt seniorer giver anledning til varige mén. For de anerkendte arbejdsulykker har vi for hver skadetype opgjort andelen med mén i forhold til alle anerkendte ulykker med den pågældende skadetype, fx 'sårskader', for hver af de fire aldersgrupper. Andelen af 'sårskader' med mén er dobbelt så høj blandt seniorer, sammenlignet med unge mellem 18 og 29 år.

For skadetyperne 'bløddelsskade', 'knoglebrud', samt 'forstuvning, forstrækning og forvridning' får seniorer også anerkendt relativt flere arbejdsskadesager med mén. Dette kan dække over at arbejdsulykkerne, og dermed skaderne, var mere alvorlige, men også at seniorer kan have sværere ved at komme sig efter nogle af disse skadetyper. Det er således vigtigt at fremhæve, at seniorer ser ud til at få mindre ulykker generelt, men at have relativt flere alvorlige ulykker, der i højere grad giver sig udslag i at de i højere grad pådrager sig varige men, end de yngre aldersgrupper.

Skademåden beskriver hvordan skadelidte kom til skade, såsom fald, styrt, psykisk chok og overbelastning. Andelen af seniorers anerkendte arbejdsulykker der medfører tilkendt mén, er markant højere som følge af 'kontakt med farlige stoffer', 'ramt af faldende genstande/stødt på genstande' og uoplyste skader. Endvidere er andelen med tilkendt mén med disse skademåder blandt seniorer, der er 65+, større. Faktisk får seniorer 65+ anerkendt klart flere skader med tilkendt mén, for alle skademåder, bortset fra psykisk chok, hvor der ikke ser ud til at være en aldersgradient.

Seniorer ser i mindre grad arbejdsulykker som en del af det normale arbejde, set i forhold til de andre aldersgrupper. Der er dog ikke tale om en signifikant forskel.

Sikkerhedsklima varierer dog ikke så meget mellem aldersgrupper og uddannelse, men vi formoder at der vil være større variation mellem brancherne, da tidligere resultater om unge lønmodtagere viser dette (Dyreborg m.fl., 2018). Dette er i god overensstemmelse med både den teoretiske og empiriske viden fra forskningslitteraturen, hvor definitionen på sikkerhedsklima relaterer sig til noget der er fælles for arbejdspladsen, dvs. fælles normer for hvordan sikkerhed håndteres og prioriteres.

Der er ingen eller få studier rettet specifikt mod forbedring af sikkerheden og forebyggelsen af seniorers arbejdsulykker. Tiltag til at reducere seniorers arbejdsulykker, må derfor indtil videre bygge på den generelle viden, vi har om forebyggelse af arbejdsulykker.

Ser vi på branchetilhørsforhold ser dette ud til at betyde mere for forekomsten af arbejdsulykker og sikkerhedsklima end alder og højest fuldførte uddannelse. Det understreger, at forebyggelse af arbejdsulykker og forbedringer i sikkerhedsklima for seniorer må tage udgangspunkt i branchen og den enkelte arbejdsplads.

Kemisk arbejdsmiljø og hudlidelser

Overblik

- Seniorerne angiver den laveste andel med udsættelse for vådt arbejde, hudkontakt med kemikalier og hudproblemer – næsten halvt så mange som lønmodtagerne på 18-29 år.
- Seniorer får anmeldt og anerkendt betydeligt færre arbejdsbetingede hudlidelser end de yngre aldersgrupper – i alle aldersgrupper får kvinder anerkendt omkring dobbelt så mange arbejdsbetingede hudlidelser som mænd.
- Anerkendelse af de andre erhvervsbetingede sygdomme relateret til kemisk eksponering er højere med stigende alderen. Det gælder lungesygdomme, sygdomme i nervesystemet og kræft. Disse sygdomme tager ofte lang tid at udvikle og forekommer primært hos mænd.

Opsummering og diskussion af resultater

Seniorerne har den laveste grad af kemisk eksponering i arbejdsmiljøet. De er mindst udsat for vådt arbejde, har mindst hudkontakt med kemikalier og rapporterer færrest hudproblemer – og den rapporterede udsættelse falder ikke bare fra de yngste til de ældste lønmodtagere, men også fra de 50-54-årige til de 60-64-årige.

Den lave forekomst af hudeksponering, sammenlignet med den yngste aldersgruppe, afspejles også i anerkendte erhvervsbetingede hudlidelser, der er lavest blandt de 50-64-årige. For gruppen 65+ anerkendes kun ganske få.

Den lavere forekomst af hudeksponering og dermed hudproblemer blandt de ældre lønmodtagere kan skyldes flere ting. En hypotese kunne være, at lønmodtagere i højere grad får ledende arbejdsfunktioner med alderen, der medfører arbejdsopgaver med mindsket eller ingen hudkontakt med vand og kemikalier. Hudlidelser opstår forholdsvis kort tid efter eksponeringen. Det lave antal anerkendte arbejdsbetingede hudlidelser afspejler sandsynligvis også, at erhvervsfrekvensen er lav for 65+-gruppen kombineret med, at mange 65+årige arbejder i erhverv med lille hudeksponering. Den væsentligste årsag er formentligt, at de lønmodtagere, der har haft flest symptomer og hudproblemer forårsaget af vådt arbejde og hudkontakt med kemikalier, har skiftet til erhverv eller jobfunktioner uden disse eksponeringer. Denne hypotese kan måske også forklare, hvorfor der blandt brancher med lavest niveau af hudproblemer optræder brancher, hvor man umiddelbart ville forvente en vis udsættelse for hudbelastende arbejde og dermed hudproblemer, fx 'landbrug, skovbrug og fiskeri', 'vand, kloak og affald' og flere industrier.

Arbejdsbetinget håndeksem starter typisk i en ung alder og får ofte et kronisk forløb. Det øger kontakten med sundhedsvæsenet, reducerer livskvalitet og kan i værste fald føre til sygefravær, jobskifte, revalidering og/eller førtidspension (Hougaard, Winther, Søsted, Zachariae, & Johansen, 2015; Skoet m.fl., 2004). Hudproblemer har derfor store konsekvenser for individet og kan være meget kostbart for samfundet.

Seniorer med grundskole og erhvervsfaglig uddannelse oplever højere grad af hudpåvirkning og -problemer sammenlignet med lønmodtagere med gymnasial og videregående uddannelse. Set på branche, er rapportering af hudproblemer også dobbelt så høj for de 10 brancher, hvor flest seniorer rapporterer hudproblemer, sammenlignet med de 10 brancher, hvor færrest seniorer rapporterer hudproblemer. I de 10 højest belastede brancher rapporterer mellem 20 og 25 % af seniorerne hudproblemer. Brancherne omfatter håndtering af fødevarer, omsorgsarbejde, industri samt rengøring, butikker og universiteter/forskning. I de fleste af disse brancher er vådt arbejde udbredt, og i nogle af brancherne forekommer også høj udsættelse for allergener (fødevarebrancherne) og kemi (fx installation og reparation af maskiner).

For en række andre kemi-relaterede arbejdsbetingede lidelser ses omvendt, at der anerkendes flest blandt seniorer. Således var anerkendelse af erhvervsbetingede lidelser klart højest blandt de 50-64 årige og 65+årige, for kræft, sygdomme i lunger og luftveje og i nervesystemet. For en stor dels vedkommende er årsagen, at disse lidelser udvikles over mange år. Disse sygdomme har også store konsekvenser for de berørte individer – i Danmark anslås det at 1.200-1.500 danske lønmodtagere hvert år dør af arbejdsrelateret kræft, hvoraf en væsentlig del skyldes kemiske påvirkninger. De arbejdsrelaterede kræfttilfælde, vi ser i dag, skyldes i høj grad fortidens synder, som for eksempel asbest. Men kræftfremkaldende stoffer findes og udvikles stadig på danske arbejdspladser. For KOL er udsættelse for

støv en væsentlig årsag – og her er eksponering ofte stadig høj (Kirkeskov, Hanskov, & Brauer, 2016). Indånding af støv og partikler er også en væsentlig risikofaktor for udvikling af hjerte-karsygdomme (Saber m.fl., 2014; Vogel & Cassee, 2018), en gruppe lidelser, som først de seneste år er kommet i fokus i forhold til det kemiske arbejdsmiljø.

Alle de beskrevne fund om kemisk arbejdsmiljø understreger, at tidlig forebyggelse af kemisk eksponering på arbejdspladserne er væsentlig for, at arbejdstagerne ikke senere i livet betaler med et dårligt helbred og tidlig død.

Branchespecifikt fokus

For bedre at målrette fremadrettede initiativer til forbedring af seniorers arbejdsmiljø har vi i dette afsnit udpeget særligt udsatte seniorer og seniorer med et særligt godt arbejdsmiljø. Dette er gjort ved at udvælge 9 arbejdsmiljøfaktorer, der både dækker bredt, og hvor vi vurderede, at de havde bred relevans. I brancher, hvor seniorerne oplever mange samtidige arbejdsmiljøproblemer, kan det være hensigtsmæssigt med en flerstrengt og orkestreret tilgang til at håndtere og forbedre arbejdsmiljøet. Dertil kan det være vigtigt at blive inspireret og lære af de brancher, hvor seniorerne oplever mange samtidige arbejdsmiljøfaktorer særligt positive.

Til at belyse dette har vi valgt at se på følgende 9 arbejdsmiljøfaktorer på tværs af forskningsområderne: 'fysisk hårdt arbejde', 'smerte de seneste 3 måneder', 'fysisk arbejdsevne', 'leder involverer dig i tilrettelæggelsen af dit arbejde', 'ikke tid nok til arbejdsopgaver', 'udsat for mobning', 'stress de seneste to uger', 'udsat for en arbejdsulykke de seneste 12 måneder' samt 'hudproblemer de seneste 12 måneder'.

Når vi ser på seniorerne, med udgangspunkt i de 9 ovenstående arbejdsmiljøfaktorer, er der nogle brancher, der i særligt grad er udsat samt nogle brancher, der oplever arbejdsmiljøet særligt positivt. Nedenfor har vi valgt at fremhæve de brancher, der ligger i bund-10 eller i top-10 på mindst 5 af de 9 udvalgte arbejdsmiljøfaktorer, set i forhold til de andre brancher. Dertil har vi valgt at give en branchespecifik karakteristik af de brancher, hvor seniorerne typisk er beskæftigede, eller hvor de udgør en stor relativ andel af branchernes samlede lønmodtagere.

Det er dog vigtigt at fremhæve, at de brancher, der ligger på bund-10 eller top-10 på mindre end 5 arbejdsmiljøfaktorer, stadig kan være relevante at prioritere, da de enten kan have alvorlige arbejdsmiljøproblemer eller klare sig specielt godt på enkelte arbejdsmiljøfaktorer. Dertil kan der være arbejdsmiljøfaktorer, der ikke er udvalgt, som kan være vigtige med henblik på en relevant prioritering.

Brancher med udfordringer på mange samtidige arbejdsmiljøfaktorer

'Døgninstitutioner og hjemmepleje (branchekode 32)':

Denne branche ligger i bund-10 på 7 ud af de 9 udvalgte arbejdsmiljøfaktorer. Seniorerne i denne branche angiver følgende:

- En højere score på spørgsmål om 'fysisk hårdt arbejde'.
- En lavere score på spørgsmål om 'fysisk arbejdsevne'.
- En højere score på spørgsmål om 'ikke tid nok til arbejdsopgaver' og 'stress de seneste to uger'.
- En højere andel angiver at være 'udsat for mobning'.
- En højere andel angiver 'hudproblemer de seneste 12 måneder' samt at være 'udsat for en arbejdsulykke de seneste 12 måneder'.

'Rengøring (branchekode 27)':

Denne branche ligger i bund-10 på 7 ud af de 9 udvalgte arbejdsmiljøfaktorer. Seniorerne i denne branche angiver følgende:

- En højere score på spørgsmål om 'fysisk hårdt arbejde'.
- En højere andel angiver 'smerte de seneste 3 måneder'.
- En lavere score på spørgsmål om 'fysisk arbejdsevne'.
- En lavere score på spørgsmål om 'leder involverer dig i tilrettelæggelsen af dit arbejde'.
- En højere score på spørgsmål om 'ikke tid nok til arbejdsopgaver' og 'stress de seneste to uger'.
- En højere andel angiver 'hudproblemer de seneste 12 måneder'.

Omvendt er der også en arbejdsmiljøfaktor, hvor branchen oplever det særligt positivt: En lavere andel angiver at være 'udsat for mobning' (top-10).

'Daginstitutioner (branchekode 31)':

Denne branche ligger i bund-10 på 6 ud af de 9 udvalgte arbejdsmiljøfaktorer. Seniorerne i denne branche angiver følgende:

- En højere andel angiver 'smerte de seneste 3 måneder'.
- En lavere score på spørgsmål om 'fysisk arbejdsevne'.
- En højere score på spørgsmål om 'ikke tid nok til arbejdsopgaver' og 'stress de seneste to uger'.
- En højere andel angiver at være 'udsat for mobning'.
- En højere andel angiver 'hudproblemer de seneste 12 måneder'.

Ovenstående tyder på, at en flerstrengt indsats, der inkluderer flere arbejdsmiljøfaktorer, på én gang kunne være relevant i disse brancher.

Brancher, der oplever mange samtidige arbejdsmiljøfaktorer særligt positive

'Kemi og medicin (branchekode 9)':

Denne branche ligger i top-10 på 6 ud af de 9 udvalgte arbejdsmiljøfaktorer. Seniorerne i denne branche angiver følgende:

- En lavere score på spørgsmål om 'fysisk hårdt arbejde'.
- En lavere andel angiver 'smerte de seneste 3 måneder'
- En højere score på spørgsmål om 'fysisk arbejdsevne'.
- En højere score på spørgsmål om 'leder involverer dig i tilrettelæggelsen af dit arbejde'
- En lavere andel angiver at være 'udsat for mobning' samt at være 'udsat for en arbejdsulykke de seneste 12 måneder'.

Omvendt er der også en arbejdsmiljøfaktor, hvor branchen er særligt udfordret: En højere andel angiver 'hudproblemer de seneste 12 måneder' (bund-10).

'Film, presse og bøger (branchekode 15)':

Denne branche ligger i top-10 på 6 ud af de 9 udvalgte arbejdsmiljøfaktorer. Seniorerne i denne branche angiver følgende:

- En lavere score på spørgsmål om 'fysisk hårdt arbejde'.
- En lavere andel angiver 'smerte de seneste 3 måneder'
- En højere score på spørgsmål om 'fysisk arbejdsevne'.
- En højere score på spørgsmål om 'leder involverer dig i tilrettelæggelsen af dit arbejde'
- En lavere andel angiver 'hudproblemer de seneste 12 måneder' samt at være 'udsat for en arbejdsulykke de seneste 12 måneder'.

Omvendt er der også en arbejdsmiljøfaktor, hvor branchen er særligt udfordret: En højere score på spørgsmål om 'stress de seneste to uger' (bund-10).

'It og telekommunikation (branchekode 16)':

Denne branche ligger i top-10 på 6 ud af de 9 udvalgte arbejdsmiljøfaktorer. Seniorerne i denne branche angiver følgende:

- En lavere score på spørgsmål om 'fysisk hårdt arbejde'.
- En lavere andel angiver 'smerte de seneste 3 måneder'
- En højere score på spørgsmål om 'fysisk arbejdsevne'.
- En lavere andel angiver at være 'udsat for mobning'
- En lavere andel angiver 'hudproblemer de seneste 12 måneder' samt at være 'udsat for en arbejdsulykke de seneste 12 måneder'.

Omvendt er der også en arbejdsmiljøfaktor, hvor branchen er særligt udfordret: En højere score på spørgsmål om 'ikke tid nok til arbejdsopgaver' (bund-10).

'Kontor (branchekode 17)':

Denne branche ligger i top-10 på 5 ud af de 9 udvalgte arbejdsmiljøfaktorer. Seniorerne i denne branche angiver følgende:

- En lavere score på spørgsmål om 'fysisk hårdt arbejde'.
- En lavere andel angiver 'smerte de seneste 3 måneder'
- En højere score på spørgsmål om 'fysisk arbejdsevne'.
- En lavere andel angiver 'hudproblemer de seneste 12 måneder' samt at være 'udsat for en arbejdsulykke de seneste 12 måneder'.

Omvendt er der også en arbejdsmiljøfaktor, hvor branchen er særligt udfordret: En højere score på spørgsmål om 'ikke tid nok til arbejdsopgaver' (bund-10).

'Vand, kloak og affald (branchekode 23)':

Denne branche ligger i top-10 på 5 ud af de 9 udvalgte arbejdsmiljøfaktorer. Seniorerne i denne branche angiver følgende:

- En højere score på spørgsmål om 'fysisk arbejdsevne'.
- En lavere score på spørgsmål om 'ikke tid nok til arbejdsopgaver'.
- En lavere andel angiver at være 'udsat for mobning'.
- En lavere score på spørgsmål om 'stress de seneste to uger'.
- En lavere andel angiver 'hudproblemer de seneste 12 måneder'.

Omvendt er der også arbejdsmiljøfaktorer, hvor branchen er særligt udfordret: En højere andel angiver 'smerte de seneste 3 måneder' (bund-10); En lavere score på spørgsmål om 'leder involverer dig i tilrettelæggelsen af dit arbejde' (bund-10).

'Læger, tandlæger og dyrlæger (branchekode 34)':

Denne branche ligger i top-10 på 5 ud af de 9 udvalgte arbejdsmiljøfaktorer. Seniorerne i denne branche angiver følgende:

- En lavere score på spørgsmål om 'fysisk hårdt arbejde'.
- En højere score på spørgsmål om 'fysisk arbejdsevne'.
- En højere score på spørgsmål om 'leder involverer dig i tilrettelæggelsen af dit arbejde'.
- En lavere andel angiver at være 'udsat for mobning'
- En lavere andel angiver at være 'udsat for en arbejdsulykke de seneste 12 måneder'.

Omvendt er der også en arbejdsmiljøfaktor, hvor branchen er særligt udfordret: En højere score på spørgsmål om 'ikke tid nok til arbejdsopgaver' (bund-10).

Mere dybdegående analyser af, hvilke faktorer der er afgørende for de positive forhold inden for disse brancher, kan muligvis anvendes til at målrette mere positive indsatser inden for de andre brancher også.

Brancher, hvor seniorerne typisk er beskæftigede

Som det ses i analysens første afsnit, så angiver seniorerne typisk beskæftigelse i brancherne 'Kontor', samt 'Undervisning' og 'Døgninstitutioner og hjemmepleje', som samlet beskæftiger mere end 1/3 af seniorerne. Arbejdsmiljøet i disse brancher berører derfor en stor andel af seniorer, og fremadrettede initiativer i disse brancher kan potentielt påvirke mange seniorers arbejdsmiljø.

'Kontor (branchekode 17)':

Denne branche er også nævnt ovenfor, da den ligger i top-10 på 5 ud af de 9 udvalgte arbejdsmiljøfaktorer. Seniorerne i denne branche angiver følgende:

- En lavere score på spørgsmål om 'fysisk hårdt arbejde'.
- En lavere andel angiver 'smerte de seneste 3 måneder'
- En højere score på spørgsmål om 'fysisk arbejdsevne'.
- En lavere andel angiver 'hudproblemer de seneste 12 måneder' samt at være 'udsat for en arbejdsulykke de seneste 12 måneder'.

Omvendt er der også en arbejdsmiljøfaktor, hvor branchen er særligt udfordret: En højere score på spørgsmål om 'ikke tid nok til arbejdsopgaver' (bund-10).

'Undervisning (branchekode 35)':

Denne branche ligger hhv. i bund-10 på 3 og i top-10 på 2 ud af de 9 udvalgte arbejdsmiljøfaktorer. Seniorerne i denne branche angiver følgende:

- En lavere score på spørgsmål om 'fysisk hårdt arbejde' (top-10).
- En højere score på spørgsmål om 'fysisk arbejdsevne' (top-10).
- En højere score på spørgsmål om 'ikke tid nok til arbejdsopgaver' (bund-10) og 'stress de seneste to uger' (bund-10).
- En højere andel angiver at være 'udsat for mobning' (bund-10).

'Døgninstitutioner og hjemmepleje (branchekode 32)':

Denne branche er også nævnt ovenfor, da den ligger i bund-10 på 7 ud af de 9 udvalgte arbejdsmiljøfaktorer. Seniorerne i denne branche angiver følgende:

- En højere score på spørgsmål om 'fysisk hårdt arbejde'.
- En lavere score på spørgsmål om 'fysisk arbejdsevne'.
- En højere score på spørgsmål om 'ikke tid nok til arbejdsopgaver' og 'stress de seneste to uger'.
- En højere andel angiver at være 'udsat for mobning'.
- En højere andel angiver 'hudproblemer de seneste 12 måneder' samt at være 'udsat for en arbejdsulykke de seneste 12 måneder'.

Brancher, hvor seniorerne udgør en stor relativ andel af branchernes samtlige lønmodtagere

Som det ses i analysens første afsnit, er brancher med den relativt største andel af seniorer 'Religiøse institutioner og begravelsesvæsen', 'Transport af passagerer', 'Vand kloak og affald' og 'Døgninstitutioner og hjemmepleje', hvor seniorerne udgør mellem 55 % og 42 % af samtlige lønmodtagere. Arbejdsmiljøet i disse brancher berører derfor en stor relativ andel af seniorerne, og fremadrettede initiativer i disse brancher kan potentielt påvirke mange seniorers arbejdsmiljø.

'Religiøse institutioner og begravelsesvæsen (branchekode 22)':

Denne branche ligger hhv. i bund-10 på 3 og i top-10 på 2, ud af de 9 udvalgte arbejdsmiljøfaktorer. Seniorerne i denne branche angiver følgende:

- En lavere andel angiver 'smerte de seneste 3 måneder' (top-10).
- En lavere andel angiver at være 'udsat for en arbejdsulykke de seneste 12 måneder' (top-10).
- En lavere score på spørgsmål om 'leder involverer dig i tilrettelæggelsen af dit arbejde' (bund-10).
- En højere score på spørgsmål om 'stress de seneste to uger' (bund-10).
- En højere andel angiver at være 'udsat for mobning' (bund-10).

'Transport af passagerer (branchekode 30)':

Denne branche ligger hhv. i bund-10 på 2 og i top-10 på 3 ud af de 9 udvalgte arbejdsmiljøfaktorer. Seniorerne i denne branche angiver følgende:

- En lavere andel angiver 'smerte de seneste 3 måneder' (top-10).
- En lavere score på spørgsmål om 'ikke tid nok til arbejdsopgaver' (top-10) og 'stress de seneste to uger' (top-10).
- En lavere score på spørgsmål om 'leder involverer dig i tilrettelæggelsen af dit arbejde' (bund-10).
- En højere andel angiver at være 'udsat for mobning' (bund-10).

'Vand, kloak og affald (branchekode 23)':

Denne branche er også nævnt ovenfor, da den ligger i top-10 på 5 ud af de 9 udvalgte arbejdsmiljøfaktorer. Seniorerne i denne branche angiver følgende:

- En højere score på spørgsmål om 'fysisk arbejdsevne'.
- En lavere score på spørgsmål om 'ikke tid nok til arbejdsopgaver'.
- En lavere andel angiver at være 'udsat for mobning'.
- En lavere score på spørgsmål om 'stress de seneste to uger'.
- En lavere andel angiver 'hudproblemer de seneste 12 måneder'.

Omvendt er der også arbejdsmiljøfaktorer, hvor branchen er særligt udfordret: En højere andel angiver 'smerte de seneste 3 måneder' (bund-10); En lavere score på spørgsmål om 'leder involverer dig i tilrettelæggelsen af dit arbejde' (bund-10).

'Døgninstitutioner og hjemmepleje (branchekode 32)':

Denne branche er også nævnt ovenfor, da den ligger i bund-10 på 7 ud af de 9 udvalgte arbejdsmiljøfaktorer. Seniorerne i denne branche angiver følgende:

- En højere score på spørgsmål om 'fysisk hårdt arbejde'.
- En lavere score på spørgsmål om 'fysisk arbejdsevne'.
- En højere score på spørgsmål om 'ikke tid nok til arbejdsopgaver' og 'stress de seneste to uger'.
- En højere andel angiver at være 'udsat for mobning'.
- En højere andel angiver 'hudproblemer de seneste 12 måneder' samt at være 'udsat for en arbejdsulykke de seneste 12 måneder'.

En mere detaljeret analyse af årsagerne til, at netop disse brancher er gode til at inkludere seniorer, kan muligvis bruges som inspiration til de andre brancher.

Metode og datakilder

Analysens data stammer fra tværsnitsundersøgelsen Arbejdsmiljø og Helbred i Danmark 2016, som er en spørgeskemabaseret undersøgelse af beskæftigede lønmodtageres selvvalgte fysiske og psykiske arbejdsmiljø samt sikkerhedsklima og helbred.

Potentielle deltagere i Arbejdsmiljø og Helbred i Danmark 2016 er beskæftigede lønmodtagere i alderen 18-64 år, som er bosiddende i Danmark, arbejder mindst 35 timer og tjener mindst 3.000 kr. om måneden. Stikprøven er på 65.741 personer i 2016, og svarprocenten er på 52,9 % (<https://arbejdsmiljodata.nfa.dk/metode.html>).

For at undersøge om seniorerne er en differentieret gruppe af lønmodtagere, har vi medtaget viden om seniorernes uddannelse og branchetilknytning. Det har vi gjort ved at koble data om højest fuldførte uddannelse samt branche med Arbejdsmiljø og Helbred data. Variablen for uddannelse stammer fra Danmarks Statistiks register over oplysninger vedrørende alle fuldførte uddannelser for hver enkelt person i befolkningen, hvor den højeste/længste uddannelse vælges. I analysen anvendes uddannelsesvariablen på to-ciffer-niveau og aggregeres yderligere til følgende 4 grupper: 1) Grundskole, 2) Almengymnasiale uddannelser og erhvervsgymnasiale uddannelser, 3) Erhvervsfaglige forløb og 4) Videregående uddannelser (korte, mellemlange og lange inkl. forskerforløb) (Dyreborg m.fl., 2018).

Variablen for branche er Arbejdstilsynets 36 branchegrupper, som tilsammen omfatter alle virksomheder og brancher i Danmark. En oversigt kan findes på Arbejdstilsynets hjemmeside: http://temaomsygefravaer.at.dk/sitecore/content/at/at/brancher/arbejdstilsynets-36-branchegrupper?sc_lang=da. Variablen er baseret på Danmarks Statistiks DB07-brancher.

Til afsnittene 'Arbejdsulykker og sikkerhedsklima' og 'Kemisk arbejdsmiljø og hudlidelser' har Arbejdstilsynet bidraget med data om anerkendte arbejdsulykker med og uden mén, samt anerkendte arbejdsskader (herunder anerkendte arbejdsbetingede hudlidelser og andre anerkendte arbejdsskader relateret til kemi).

I analysen præsenteres en række arbejdsmiljøindikatorer i deskriptive analyser, i form af andele (%) eller gennemsnitlige scorere, suppleret med 95 % konfidensintervaller. Alle resultater er baseret på vægtede tal, så de repræsenterer den generelle danske lønmodtager.

Ikke-overlappende konfidensintervaller fortolkes som en statistisk signifikant forskel mellem to estimer på 5 % niveau, svarende til, at man med tilstrækkelig sikkerhed kan sige, at den forskel, der er målt i undersøgelsen, ikke er fundet ved tilfældighed. I øvrigt henvises til metoden beskrevet på NFA's hjemmeside. (www.arbejdsmiljodata.nfa.dk).

For at analysen kan bidrage til en prioritering af arbejdsmiljøindsatsen blandt grupper af seniorer, har vi fremhævet brancher, der i særlig grad er udsat samt brancher, der oplever arbejdsmiljøet særligt positivt. Vi har derfor udvalgt et antal arbejdsmiljøfaktorer fra hvert af arbejdsmiljøområderne - Fysiske arbejdsbelastninger og smerter i muskler og led, Psykosocialt arbejdsmiljø og mentale helbredssymptomer, Arbejdsulykker og sikkerhedsklima og Kemisk arbejdsmiljø og hudlidelser. For hver udvalgte arbejdsmiljøfaktor har vi lavet en top-10/bund-10 indplacering af brancher. Arbejdsmiljøfaktorer er udvalgt sådan, at de har en bred relevans for brancherne, og hvor der samtidig var nogen spredning i seniorernes rapportering af disse arbejdsmiljøfaktorer. Resultaterne over branchernes indplacering præsenteres samlet for forskningsområderne i afsnittet 'Branchespecifikt fokus' sidst i analysen.

Metodiske overvejelser

Det er vigtigt at understrege, at undersøgelsens design gør det muligt at se på sammenhænge mellem forskellige aspekter af arbejdsmiljø og helbred til et givent tidspunkt, men efter som alle aspekter af arbejdsmiljø måles på ét og samme tidspunkt, er det ikke muligt at konkludere noget entydigt om årsag og virkning (dvs. hvad der eventuelt forårsagede en given udvikling eller forskel).

Undersøgelsens design betyder også, at der i nogle tilfælde vil være et vist sammenfald af branche og uddannelse, hvorfor det ikke med sikkerhed vil kunne afgøres, om en eventuel forskel skyldes individets viden og kunnen (i form af uddannelse), eller det skyldes forhold på arbejdspladsen/branchen. Det skal også bemærkes, at der er forholdsvis få svarpersoner i enkelte brancher, hvilket kan medføre usikkerhed i den præcise rækkefølge ved top-10/bund-10 indplacering af brancher. Eksempelvis var der meget få respondenter blandt seniorerne, der arbejder inden for branche-kode 24, som henviser til Frisører og anden personlig pleje. Derfor er Frisører og anden personlig pleje ikke medtaget i top-10/bund-10 indplaceringen af brancher.

Fra tidligere prospektive studier kan det ses, at personer med fysisk hårdt arbejde og forskellige kemiske udsættelser har større risiko for at forlade arbejdsmarkedet før tid. Det er derfor mulighed for, at seniorerne, der indgår i undersøgelsen, repræsenterer en selekteret gruppe, eftersom lønmodtagere med det bedste helbred forbliver i arbejdet, mens dem med mindre godt helbred i gennemsnit forlader arbejdsmarkedet før tid (den såkaldte 'healthy worker effekt').

Referencer

- Ajslev J, Dastjerdi E L, Dyreborg J, Kines P, Jeschke K C, Sundstrup E, ... Andersen L L. Safety climate and accidents at work: Cross-sectional study among 15,000 workers of the general working population. *Safety Science* 2017;91.320–325. <https://doi.org/10.1016/j.ssci.2016.08.029>
- Ajslev J Z N, Sundstrup E, Jakobsen M D, Kines P, Dyreborg J & Andersen L L. Is perception of safety climate a relevant predictor for occupational accidents? Prospective cohort study among blue-collar workers. *Scandinavian Journal of Work, Environment & Health* 2018;44(4).370–376. <https://doi.org/10.5271/sjweh.3723>
- Andersen Lars L., Clausen T, Persson R & Holtermann A. Dose-response relation between perceived physical exertion during healthcare work and risk of long-term sickness absence. *Scandinavian Journal of Work, Environment & Health* 2012;38(6).582–589. <https://doi.org/10.5271/sjweh.3310>
- Andersen L.L. Influence of psychosocial work environment on adherence to workplace exercise. *J Occup.Environ.Med* 2011;53(2).182–184.
- Baur X & Bakehe P. Allergens causing occupational asthma: an evidence-based evaluation of the literature. *International Archives of Occupational and Environmental Health* 2014;87(4).339–363. <https://doi.org/10.1007/s00420-013-0866-9>
- Beskæftigelsesministeriet. Bekendtgørelse om fortegnelse over erhvervssygdomme anmeldt fra 1. januar 2005. BEK nr 960 af 28/06/2016. 2018, december 6.
- Burr H, Pohrt A, Rugulies R, Holtermann A & Hasselhorn H M. Does age modify the association between physical work demands and deterioration of self-rated general health? *Scandinavian Journal of Work, Environment & Health* 2017;43(3).241–249. <https://doi.org/10.5271/sjweh.3625>
- Carøe Tanja Korfitsen, Ebbehøj N & Agner T. A survey of exposures related to recognized occupational contact dermatitis in Denmark in 2010. *Contact Dermatitis* 2014;70(1).56–62. <https://doi.org/10.1111/cod.12134>

- Carøe T.K. Occupational hand eczema with reference to job change and prevention 2017. Bispebjerg hospital, København.
- Clausen T, Madsen I E H, Christensen K B, Bjørner J, Poulsen O M, Maltesen T, ... Rugulies R. *Dansk Psykosocialt Spørgeskema: Et spørgeskema om psykosocialt arbejdsmiljø, Dokumentationsrapport* 2017. Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø (NFA).
- Clausen Thomas, Burr H & Borg V. Do psychosocial job demands and job resources predict long-term sickness absence? An analysis of register-based outcomes using pooled data on 39,408 individuals in four occupational groups. *International Archives of Occupational and Environmental Health* 2014a;87(8).909–917. <https://doi.org/10.1007/s00420-014-0936-7>
- Clausen Thomas, Burr H & Borg V. Do psychosocial work conditions predict risk of disability pensioning? An analysis of register-based outcomes using pooled data on 40,554 observations. *Scandinavian Journal of Public Health* 2014b;42(4).377–384. <https://doi.org/10.1177/1403494814527187>
- Clausen Thomas, Tufte P & Borg V. Why are they leaving? Causes of actual turnover in the Danish eldercare services. *Journal of Nursing Management* 2014;22(5).583–592. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2834.2012.01484.x>
- de Zwart B C, Frings-Dresen M H & van Dijk F J. Physical workload and the aging worker: a review of the literature. *International Archives of Occupational and Environmental Health* 1995;68(1).1–12.
- Dong X S, Wang X, Fujimoto A & Dobbin R. Chronic back pain among older construction workers in the United States: a longitudinal study. *International Journal of Occupational and Environmental Health* 2012;18(2).99–109. <https://doi.org/10.1179/1077352512Z.00000000004>
- Dyreborg J, Sundstrup E, Jørgensen A, Kristiansen J, Hougaard K S & Johansen N F. *Unges arbejdsmiljø og helbred* 2018. Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø (NFA).
- Elliott A M, Smith B H, Penny K I, Smith W C & Chambers W A. The epidemiology of chronic pain in the community. *Lancet (London, England)* 1999;354(9186).1248–1252.
- Erhvervssikring A. *Arbejdsskadestatistik 2017* 2018.

- Friis U F, Menné T, Flyvholm M-A, Bonde J P E & Johansen J D. Occupational allergic contact dermatitis diagnosed by a systematic stepwise exposure assessment of allergens in the work environment. *Contact Dermatitis* 2013;69(3).153–163. <https://doi.org/10.1111/cod.12102>
- Goul Andersen J, Jensen P H & Goul Andersen J. *Tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet - årsager og effekter* 2011. Frederiksberg: Frydenlund Academic.
- Hougaard M G, Winther L, Søsted H, Zachariae C & Johansen J D. Occupational skin diseases in hairdressing apprentices - has anything changed? *Contact Dermatitis* 2015;72(1).40–46. <https://doi.org/10.1111/cod.12315>
- Ilmarinen J, Tuomi K & Klockars M. Changes in the work ability of active employees over an 11-year period. *Scandinavian Journal of Work, Environment & Health* 1997;23 Suppl 1.49–57.
- Jakobsen M D, Sundstrup E, Brandt M & Andersen L L. Factors affecting pain relief in response to physical exercise interventions among healthcare workers. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports* 2017;27(12).1854–1863. <https://doi.org/10.1111/sms.12802>
- Kirkeskov L, Hanskov D J A & Brauer C. Total and respirable dust exposures among carpenters and demolition workers during indoor work in Denmark. *Journal of Occupational Medicine and Toxicology* 2016;11(1). <https://doi.org/10.1186/s12995-016-0134-5>
- Kristensen T S, Borritz M, Villadsen E & Christensen K B. The Copenhagen Burnout Inventory: A new tool for the assessment of burnout. *Work & Stress* 2005;19(3).192–207. <https://doi.org/10.1080/02678370500297720>
- Landsorganisationen i Danmark. *Øje på arbejdsmiljøet: Kemisk arbejdsmiljø i Danmark: Bilagsrapport 2017*.
- Larsen M. Does Quality of Work Life Affect Men and Women's Retirement Planning Differently? *Applied Research in Quality of Life* 2008;3(1).23–42. <https://doi.org/10.1007/s11482-008-9045-7>
- Larsen M, Bach H B & Ellerbæk L S. *55- 70-åriges forbliven på arbejdsmarkedet: adfærd, forventninger, aftaler og kendskab til regler* 2011. København: SFI--Det nationale forskningscenter for velfærd.

Lund T., Pedersen J & Poulsen O M. *Tilbagetrækning fra arbejde før pensionsalderen* 2006.

Arbejdsmiljøinstituttet.

Lund Thomas & Villadsen E. Who retires early and why? Determinants of early retirement pension among Danish employees 57–62 years. *European Journal of Ageing* 2005;2(4).275–280.

<https://doi.org/10.1007/s10433-005-0013-x>

Lysdal S H, Sjøsted H, Andersen K E & Johansen J D. Hand eczema in hairdressers: a Danish register-based study of the prevalence of hand eczema and its career consequences. *Contact Dermatitis* 2011;65(3).151–158. <https://doi.org/10.1111/j.1600-0536.2011.01935.x>

Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø. Arbejdsmiljø og Helbred i Danmark 2016 u.å.;2017. Hentet fra <https://arbejdsmiljoidanmark.nfa.dk/>

Newton R U, Hakkinen K, Hakkinen A, McCormick M, Volek J & Kraemer W J. Mixed-methods resistance training increases power and strength of young and older men. *Medicine and Science in Sports and Exercise* 2002;34(8).1367–1375.

Nielsen M L, Dyreborg J, Kines P, Nielsen K J & Rasmussen K. Exploring and Expanding the Category of ‘Young Workers’ According to Situated Ways of Doing Risk and Safety—a Case Study in the Retail Industry 2013;(Nordic journal of working life studies, 3, volume 3).

Omland O, Würtz E T, Aasen T B, Blanc P, Brisman J B, Miller M R, ... Viskum S. Occupational chronic obstructive pulmonary disease: a systematic literature review. *Scandinavian Journal of Work, Environment & Health* 2014;40(1).19–35. <https://doi.org/10.5271/sjweh.3400>

Poulsen O M. *Notat vedr. sammenstilling af dansk viden om ARBEJDSMILJØETS BETYDNING FOR FASTHOLDELSE AF ÆLDRE ARBEJDSSTAGERE* 2017. NFA.

Saber A T, Jacobsen N R, Jackson P, Poulsen S S, Kyjovska Z O, Halappanavar S, ... Vogel U. Particle-induced pulmonary acute phase response may be the causal link between particle inhalation and cardiovascular disease. *Wiley Interdisciplinary Reviews. Nanomedicine and Nanobiotechnology* 2014;6(6).517–531. <https://doi.org/10.1002/wnan.1279>

- Sejbaek C S, Nexø M A & Borg V. Work-related factors and early retirement intention: a study of the Danish eldercare sector. *European Journal of Public Health* 2013;23(4).611–616.
<https://doi.org/10.1093/eurpub/cks117>
- Skoet R, Olsen J, Mathiesen B, Iversen L, Johansen J D & Agner T. A survey of occupational hand eczema in Denmark. *Contact Dermatitis* 2004;51(4).159–166. <https://doi.org/10.1111/j.0105-1873.2004.00423.x>
- Sundstrup E, Hansen Å M, Mortensen E L, Poulsen O M, Clausen T, Rugulies R, ... Andersen L L. Cumulative occupational mechanical exposures during working life and risk of sickness absence and disability pension: prospective cohort study. *Scandinavian Journal of Work, Environment & Health* 2017;43(5).415–425. <https://doi.org/10.5271/sjweh.3663>
- Sundstrup E, Hansen Å M, Mortensen E L, Poulsen O M, Clausen T, Rugulies R, ... Andersen L L. Retrospectively assessed physical work environment during working life and risk of sickness absence and labour market exit among older workers. *Occupational and Environmental Medicine* 2018;75(2).114–123. <https://doi.org/10.1136/oemed-2016-104279>
- Thielen K, Nygaard E, Andersen I & Diderichsen F. Employment consequences of depressive symptoms and work demands individually and combined. *The European Journal of Public Health* 2014;24(1).34–39. <https://doi.org/10.1093/eurpub/ckt011>
- Thorsen S V, Jensen P H & Bjørner J B. Psychosocial work environment and retirement age: a prospective study of 1876 senior employees. *International Archives of Occupational and Environmental Health* 2016;89(6).891–900. <https://doi.org/10.1007/s00420-016-1125-7>
- Torén K & Blanc P D. Asthma caused by occupational exposures is common - a systematic analysis of estimates of the population-attributable fraction. *BMC Pulmonary Medicine* 2009;9.7.
<https://doi.org/10.1186/1471-2466-9-7>

- Tuomi K, Ilmarinen J, Martikainen R, Aalto L & Klockars M. Aging, work, life-style and work ability among Finnish municipal workers in 1981-1992. *Scandinavian Journal of Work, Environment & Health* 1997;23 Suppl 1.58–65.
- Udarbejdet af Mærsk Nielsen HR for Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø. *Kortlægning af det biologiske og det kemiske arbejdsmiljø: Virksomhedssurvey i tre brancher* 2018. Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø (NFA).
- van den Berg T I J, Elders L A M, de Zwart B C H & Burdorf A. The effects of work-related and individual factors on the Work Ability Index: a systematic review. *Occupational and environmental medicine* 2009;66(4).211–220. <https://doi.org/10.1136/oem.2008.039883>
- Videncenter for Allergi. Arbejdsbetinget eksem. 2018. Hentet fra <https://www.videncenterforallergi.dk/eksemog-erhverv/om-arbejdsbetinget-eksem/>
- Vogel U & Cassee F R. Editorial: dose-dependent ZnO particle-induced acute phase response in humans warrants re-evaluation of occupational exposure limits for metal oxides. *Particle and Fibre Toxicology* 2018;15(1). <https://doi.org/10.1186/s12989-018-0247-3>
- Würtz E T, Schlünssen V, Malling T H, Hansen J G & Omland Ø. Occupational Chronic Obstructive Pulmonary Disease in a Danish Population-Based Study. *COPD* 2015;12(4).435–443. <https://doi.org/10.3109/15412555.2014.974739>
- Zohar D. Modifying supervisory practices to improve subunit safety: a leadership-based intervention model. *The Journal of Applied Psychology* 2002;87(1).156–163.
- Zohar D. Thirty years of safety climate research: reflections and future directions. *Accident; Analysis and Prevention* 2010;42(5).1517–1522. <https://doi.org/10.1016/j.aap.2009.12.019>
- Zohar D & Luria G. A multilevel model of safety climate: cross-level relationships between organization and group-level climates. *The Journal of Applied Psychology* 2005;90(4).616–628. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.90.4.616>

NFA-Bilag

Bilag 1: Karakteristik af seniorerne

Hvor er seniorerne beskæftigede

Som det fremgår af tabel 1 nedenfor, er seniorerne typisk beskæftigede inden for brancherne 'Kontor, Undervisning og Døgninstitutioner', der samlet beskæftiger mere end 36 % af lønmodtagerne i alderen 50-64 år. Brancher, hvor den laveste andel af seniorer, er beskæftigede, er 'Tekstil og papir', 'Installation og reparation af maskiner og udstyr' og 'Hotel og camping', der samlet beskæftiger mindre end 1 % af seniorerne. Tabellen viser yderligere, at Top-10 brancherne beskæftiger 67 % af seniorerne, mens Bund-10 brancherne beskæftiger mindre end 7 % af seniorerne.

Tabel 1: Hvor er seniorerne beskæftigede i procent af samtlige lønmodtagere: Bund-10 og Top-10 brancher

Brancher med <u>højest andel</u> (%) af seniorer (50-64 år) i procent af samtlige lønmodtagere		Brancher med <u>lavest andel</u> (%) af seniorer (50-64 år) i procent af samtlige lønmodtagere	
Kontor	17,9	Tekstil og papir	0,3
Undervisning	9,2	Installation og reparation af maskiner og udstyr	0,3
Døgninstitutioner og hjemmepleje	9,1	Hotel og camping	0,3
Daginstitutioner	6,3	Vand, kloak og affald	0,5
Engros	6,2	Energi og råstoffer	0,7
Hospitaler	5,0	Slagterier	0,7
Metal og maskiner	4,3	Anlægsarbejde	0,7
Butikker	3,5	Træ og møbler	0,8
Transport af gods	2,9	Restauranter og barer	0,9
Rengøring	2,6	Transportmidler	0,9

Note: Der er forholdsvis få respondenter i enkelte brancher, hvilket kan medføre usikkerhed i den præcise rækkefølge.

Mens tabel 1 angiver, hvor seniorerne er beskæftigede i procent af samtlige lønmodtagere, fremgår det af tabel 2, i hvilke brancher seniorerne udgør den hhv. største og mindste relative andel af branchernes lønmodtagere. I brancherne 'Religiøse institutioner og begravelsesvæsen', 'Transport af passagerer', 'Vand kloak og affald' og 'Døgninstitutioner og hjemmepleje' udgør seniorerne mellem 55 % og 42 % af de ansatte. Især i disse brancher udgør seniorerne en væsentlig ressource alene af den grund, at de udgør en stor andel af branchernes ansatte. Ud af den samlede population af lønmodtagere inkluderet i analysen (bestående af både lønmodtagere på 18-29 år, 30-49 år og 50-64 år) udgør andelen af seniorer 32,6 % - altså omtrent 1/3 af lønmodtagerne. Der ses derfor tydeligt en overrepræsentation af seniorer i de før nævnte brancher ('Religiøse institutioner og begravelsesvæsen', 'Transport af passagerer', 'Vand, kloak og affald' og 'Døgninstitutioner og hjemmepleje'), mens der ses en tydelig underrepræsentation af seniorer i brancherne 'Restauranter og barer', 'Butikker og Hotel og camping', hvor andelen af seniorer udgør mellem 13 % og 19 % af de ansatte.

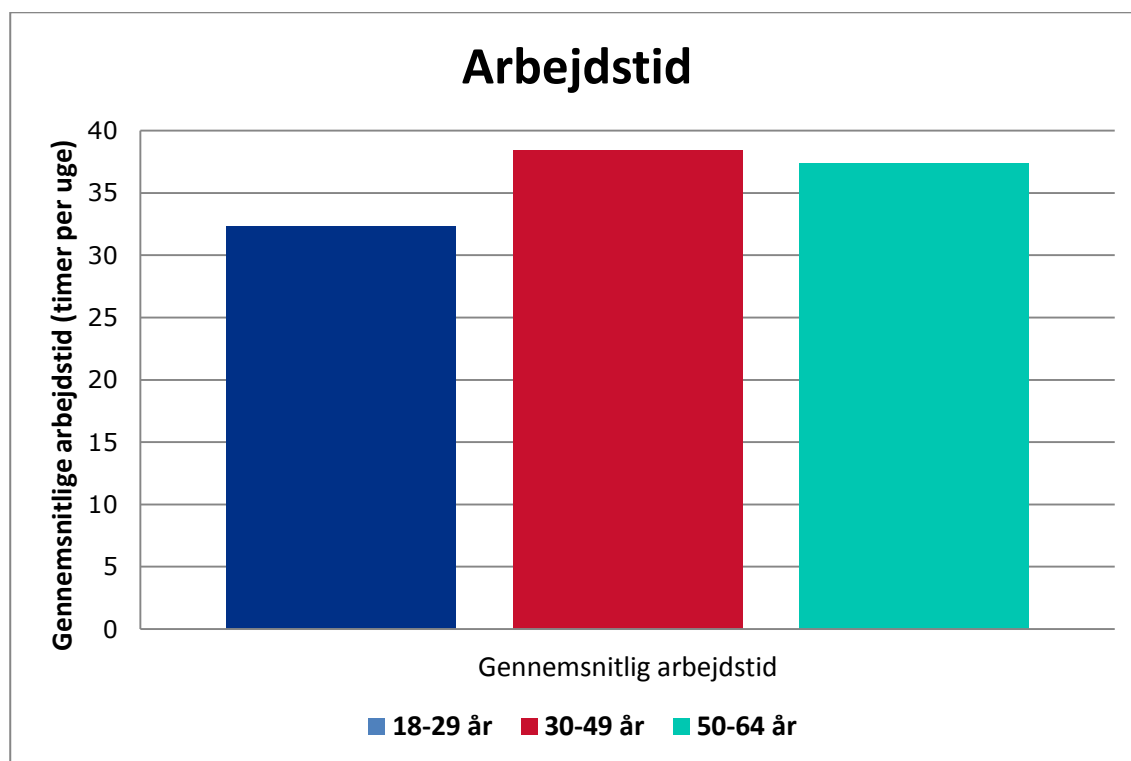
Tabel 2: Brancher, hvor seniorerne (50-64 år) udgør den relativt største eller mindste andel af beskæftigede i procent af samtlige lønmodtagere.

Brancher, hvor seniorer udgør den relativt største andel af beskæftigede i procent af samtlige lønmodtagere		Brancher, hvor seniorer udgør den relativt mindste andel af beskæftigede i procent af samtlige lønmodtagere	
Religiøse institutioner og begravelsesvæsen	55,3	Restauranter og barer	12,7
Transport af passagerer	50,9	Butikker	15,9
Vand, kloak og affald	45,3	Hotel og camping	18,6
Døgninstitutioner og hjemmepleje	41,6	Film, presse og bøger	21,7
Elektronik	39,5	Landbrug, skovbrug og fiskeri	24,6
Plast, glas og beton	38,5	Universiteter og forskning	25,3
Undervisning	37,9	IT og telekommunikation	26,2
Læger, tandlæger og dyrlæger	37,3	Færdiggørelse af byggeri	27,6
Energi og råstoffer	37,0	Kultur og sport	29,0
Transportmidler	36,7	Opførelse og nedrivning af byggeri	30,0

Note: Der er forholdsvis få respondenter i enkelte brancher, hvilket kan medføre usikkerhed i den præcise rækkefølge.

Seniorernes arbejdstider

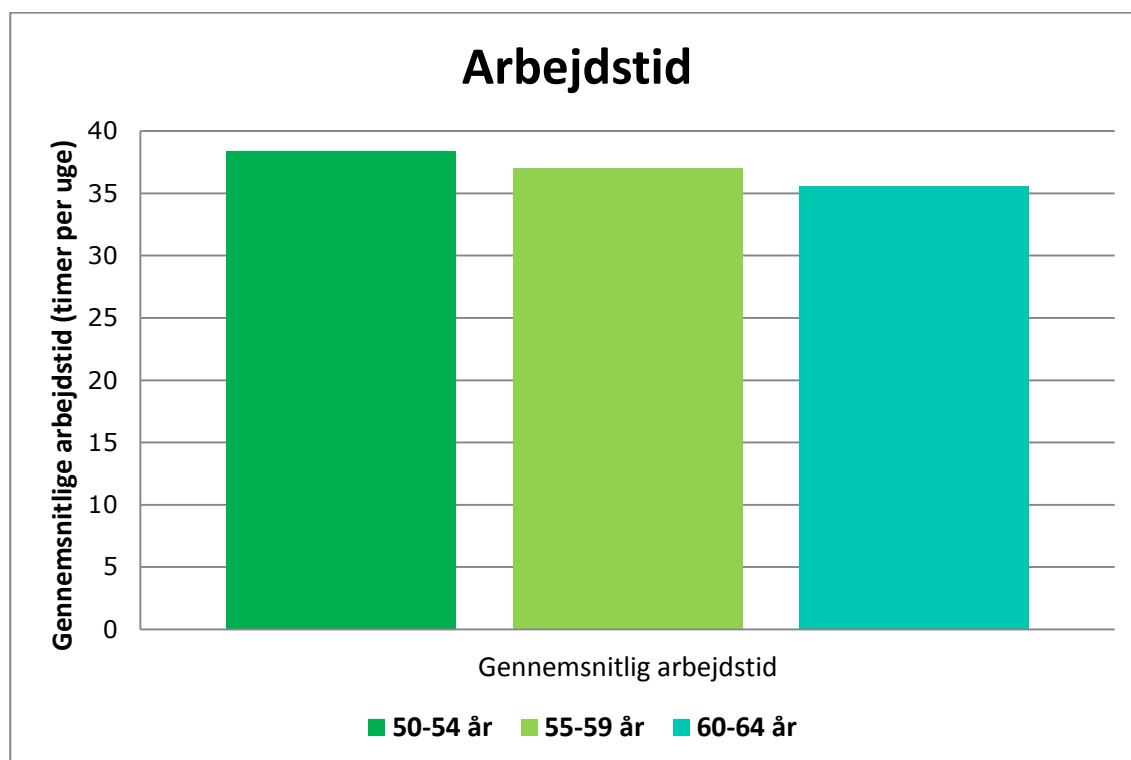
Seniorernes arbejdstider måles ved spørgsmål om, hvor mange timer om ugen de arbejder i deres hovedbeskæftigelse, samt om de varetager natarbejde.

Figur 1. Gennemsnitlig ugentlig arbejdstid blandt seniorer (50-64 år) og lønmodtagere på 18-29 år og 30-49 år.

Seniorerne arbejder flere timer ugentligt end lønmodtagerne på 18-29 år, men en lille smule mindre end lønmodtagerne på 30-49 år (se figur 1). Blandt seniorerne, har dem med grundskoleuddannelse (36,5 timer) signifikant mindre ugentlig arbejdstid end dem med en videregående uddannelse (38,0 timer).

En mindre andel af seniorerne har natarbejde sammenlignet med lønmodtagerne på 18-29 år. Andelen af seniorer med natarbejde er dog ikke forskellig for lønmodtagerne på 30-49 år. Blandt seniorerne, har en signifikant større andel med grundskole (7,5 %) og erhvervsfaglig uddannelse (7,1 %) natarbejde end dem med en videregående uddannelse (5,1 %).

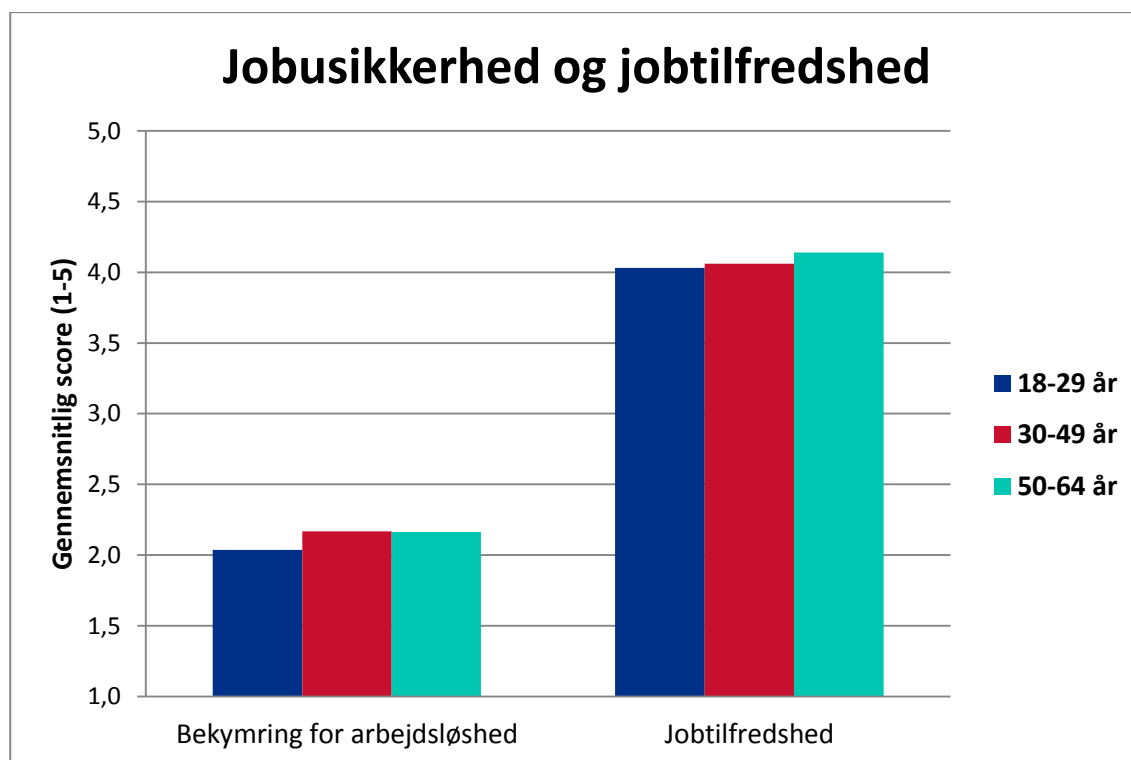
Figur 2. Gennemsnitlig ugentlig arbejdstid i gruppen af seniorer på 50-54 år, 55-59 år og 60-64 år.

I gruppen af seniorer arbejder lønmodtagerne på 50-54 år flere timer i gennemsnit end seniorerne på 55-59 år og 60-64 år (se figur 2). Seniorerne på 55-59 år arbejder flere timer i gennemsnit end seniorerne på 60-64 år.

Jobusikkerhed og jobtilfredshed

Seniorernes jobusikkerhed måles ved et spørgsmål som grad af bekymring for at blive arbejdsløse.

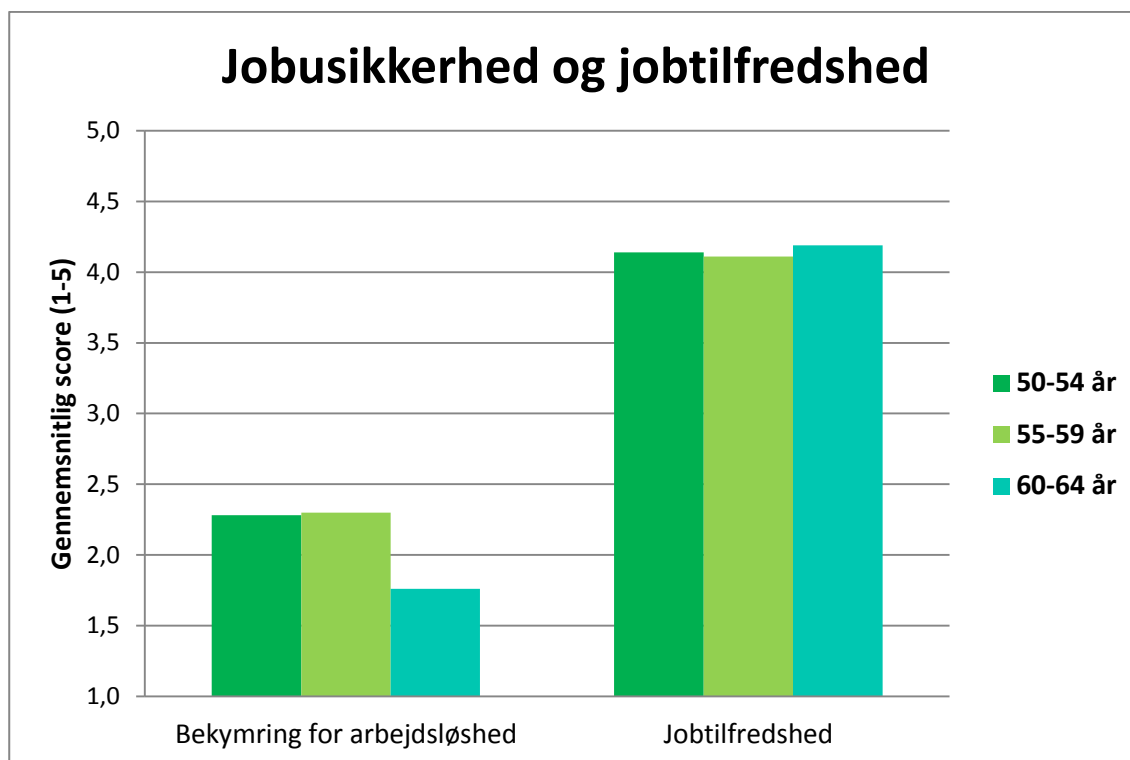
Jobtilfredshed måles ved et spørgsmål om, hvor tilfreds man er i sit job som helhed, alt taget i betragtning, og omfatter medarbejderens egen oplevelse af arbejdets indhold, hvilket er med til at skabe motivation og arbejdsglæde.

Figur 3. Bekymring for arbejdsløshed (jobusikkerhed) og jobtilfredshed blandt seniorer (50-64 år) og lønmodtagere på 18-29 år og 30-49 år.

Seniorerne er mere bekymret for arbejdsløshed end lønmodtagerne på 18-29 år, men i samme grad som lønmodtagerne på 30-49 år (se figur 3). Seniorerne med videregående uddannelse (2,0) er mindre bekymret end seniorerne i de 3 andre uddannelsesgrupper. Seniorerne med erhvervsfaglig uddannelse (2,2) er mindre bekymret end seniorerne med grundskoleuddannelse (2,4).

Seniorerne er lidt mere tilfredse med arbejdet end lønmodtagerne på 18-29 år og 30-49 år (signifikante, men små forskelle) (se figur 3). Der er ingen forskel i jobtilfredshed mellem de 4 uddannelsesniveauer, der alle ligger på mere end 4,1 på skalaen fra 1-5.

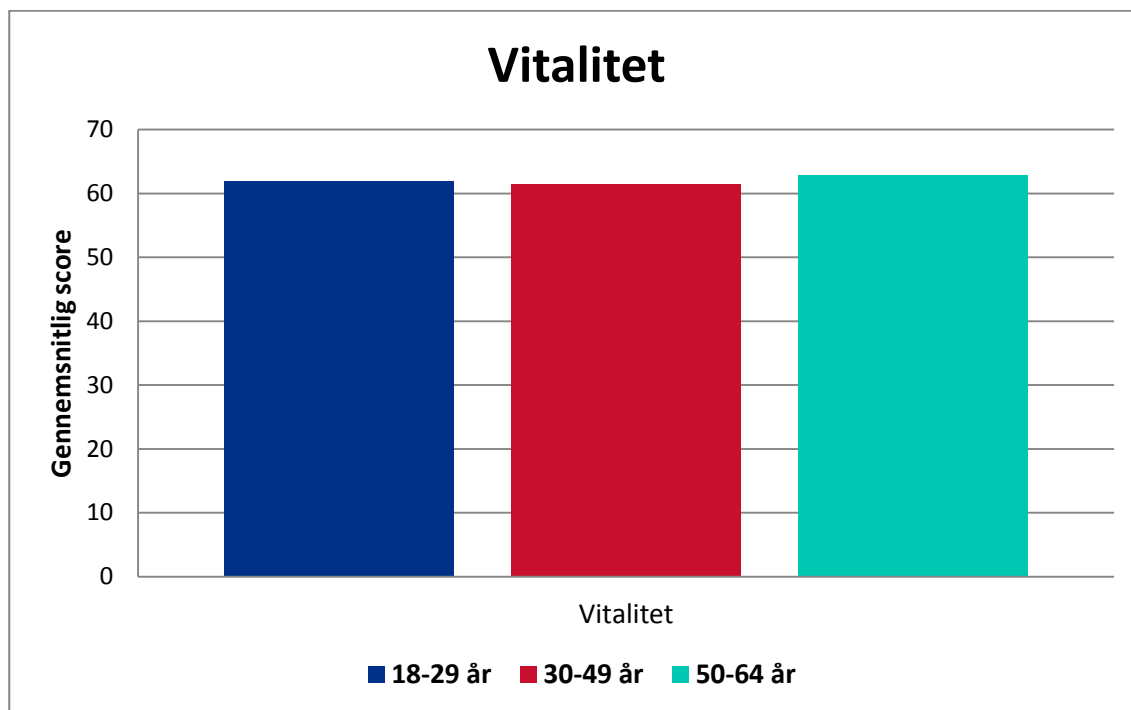
Figur 4. Bekymring for arbejdsløshed (jobusikkerhed) og jobtilfredshed i gruppen af seniorer på 50-54 år, 55-59 år og 60-64 år.

I gruppen af seniorer er lønmodtagerne på 60-64 år mindre bekymrede for arbejdsløshed end lønmodtagerne på hhv. 50-54 år og 55-59 år (se figur 4).

I gruppen af seniorer er der ingen signifikant forskel i jobtilfredshed mellem de 3 grupper: lønmodtagere på 50-54 år, 55-59 år og 60-64 år (se figur 4).

Vitalitet

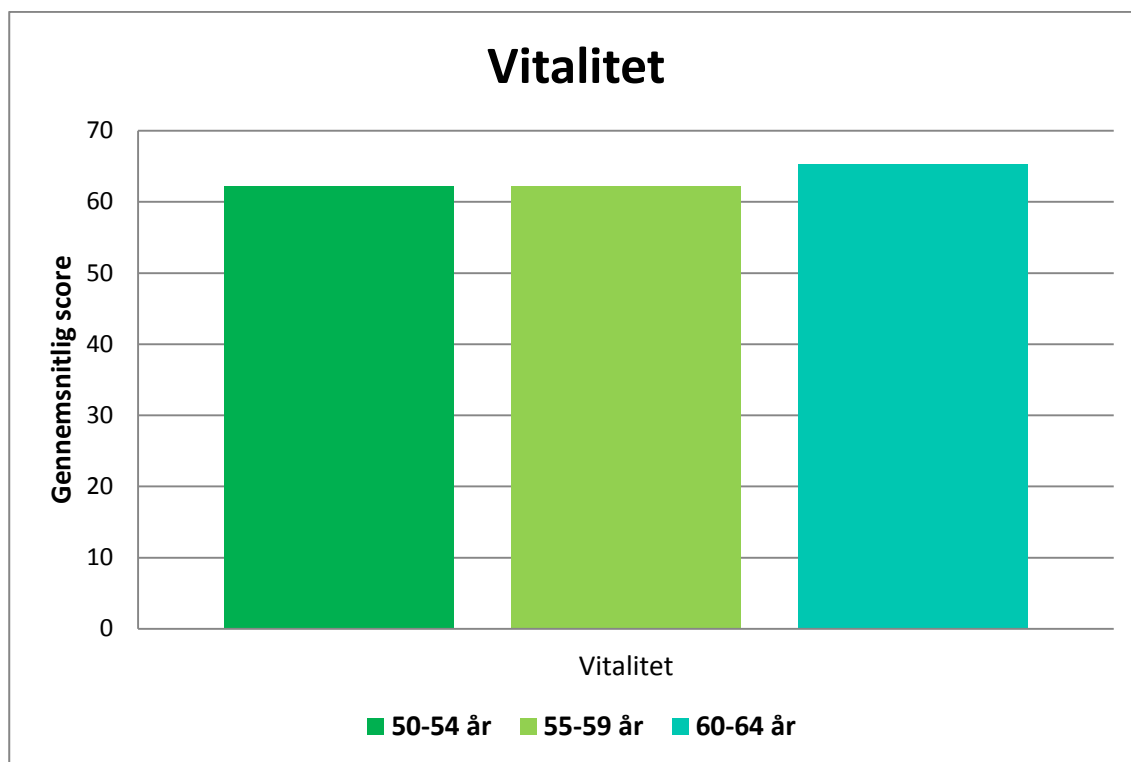
Vitalitet er en skala, der dækker over, om man føler sig veloplagt og fuld af liv, føler sig fuld af energi og føler sig udslidt.

Figur 5. Vitalitet blandt seniorer (50-64 år) og lønmodtagere på 18-29 år og 30-49 år.

Seniorerne har lidt bedre vitalitet end lønmodtagerne på 30-49 år, men samme niveau som lønmodtagerne på 18-29 år (se figur 5).

Seniorerne med videregående uddannelse (score på 63,8) har lidt højere vitalitet end seniorerne med grundskoleuddannelse (score på 60,8).

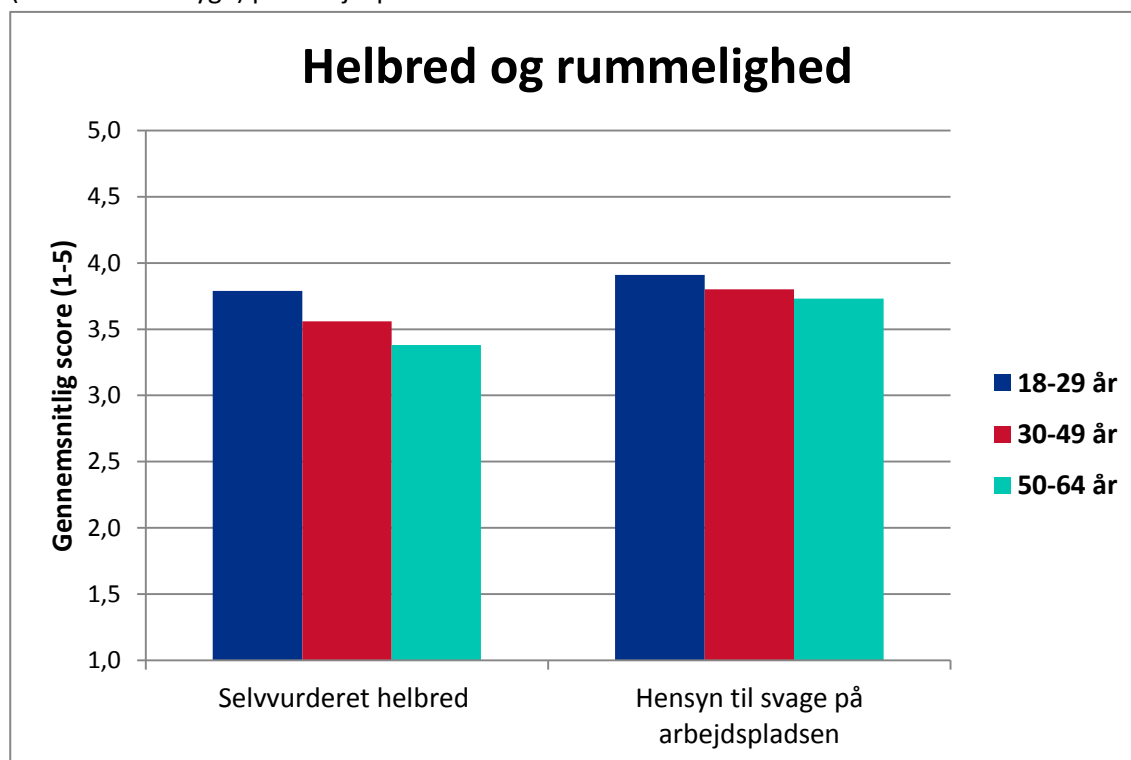
Figur 6. Vitalitet i gruppen af seniorer på 50-54 år, 55-59 år og 60-64 år.

Blandt seniorerne har lønmodtagerne på 60-64 år lidt højere vitalitet end lønmodtagerne på 50-54 år og 55-59 år (se figur 6).

Helbred og rummelighed

Generelt helbred måles med et spørgsmål om ens selvvaluerede helbred på en skala fra 1 til 5, hvor 5 er fremragende.

Rummelighed måles med et spørgsmål om, hvor ofte der tages hensyn til medarbejdere med færre kræfter (fx ældre eller syge) på arbejdspladsen.

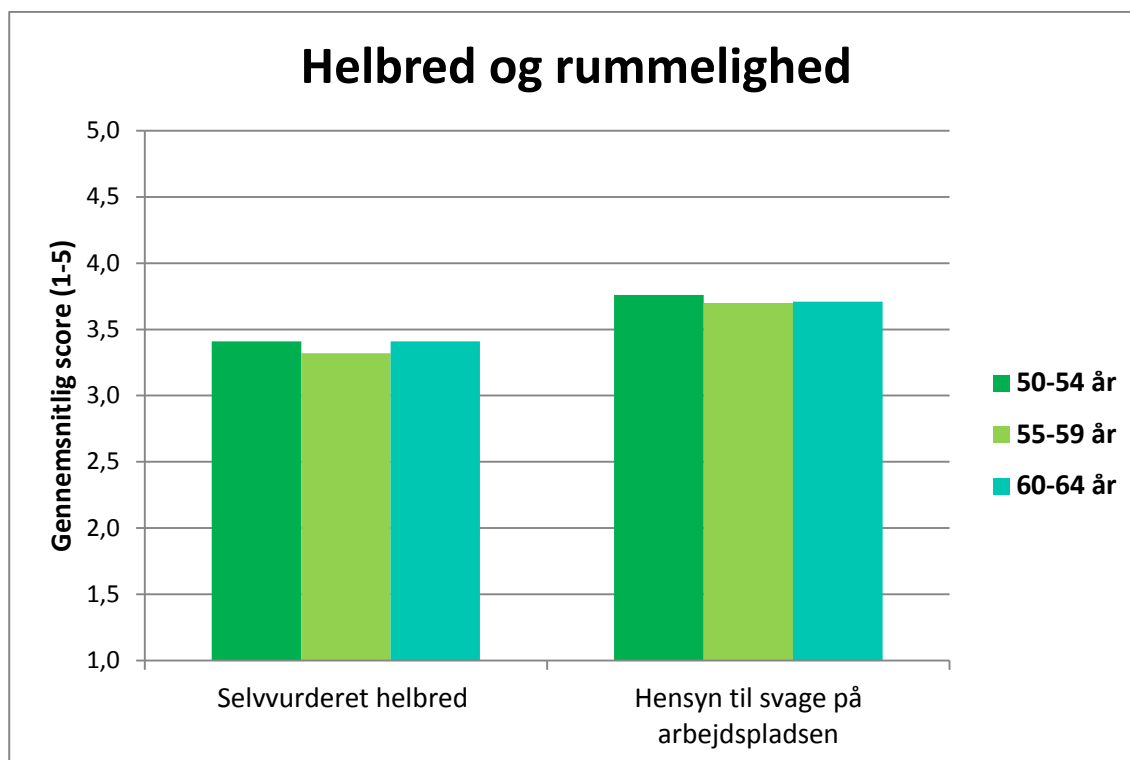

Figur 7. Helbred og rummelighed blandt seniorer (50-64 år) og lønmodtagere på 18-29 år og 30-49 år.

Seniorerne angiver lidt dårligere helbred end lønmodtagerne på 18-29 år og 30-49 år (se figur 7).

Seniorerne med grundskoleuddannelse (score på 3,2) har lidt dårligere selvvurderet helbred end lønmodtagerne med hhv. gymnasial (score på 3,4), erhvervsfaglig (score på 3,3) og videregående uddannelse (score på 3,5). Seniorerne med erhvervsfaglig uddannelse har lidt dårligere helbred end dem med videregående uddannelse.

Seniorerne angiver mindre rummelighed på arbejdspladsen end lønmodtagerne på 18-29 år og 30-49 år (se figur 7). Der er ingen forskel i oplevelsen af rummelighed på arbejdspladsen mellem de 4 uddannelsesniveauer, der alle ligger mellem 3,7 og 3,8.

Figur 8. Helbred og rummelighed i gruppen af seniorer på 50-54 år, 55-59 år og 60-64 år.

I gruppen af seniorer er lønmodtagerne på 55-59 år lidt dårligere selvvurderet helbred end lønmodtagerne på hhv. 50-54 år og 60-64 år (se figur 8).

I gruppen af seniorer er der ingen signifikant forskel i oplevelsen af rummelighed på arbejdspladsen mellem de 3 grupper: 50-54 år, 55-59 år og 60-64 år (se figur 8).

Bilag 2: Fysiske arbejdsbelastninger og smerter i muskler og led

Fysiske arbejdsbelastninger og smerter i muskler og led

Visse former for fysiske krav i arbejdet og fysisk anstrengelse på arbejdet medvirker til at øge risikoen for blandt andet MSB, sygefravær og førtidig tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet. Flere studier har fundet, at medarbejdere, der oplever, at arbejdet er fysisk anstrengende, har forøget risiko for udvikling af smerter og sygefravær (Lars L. Andersen, Clausen, Persson, & Holtermann, 2012).

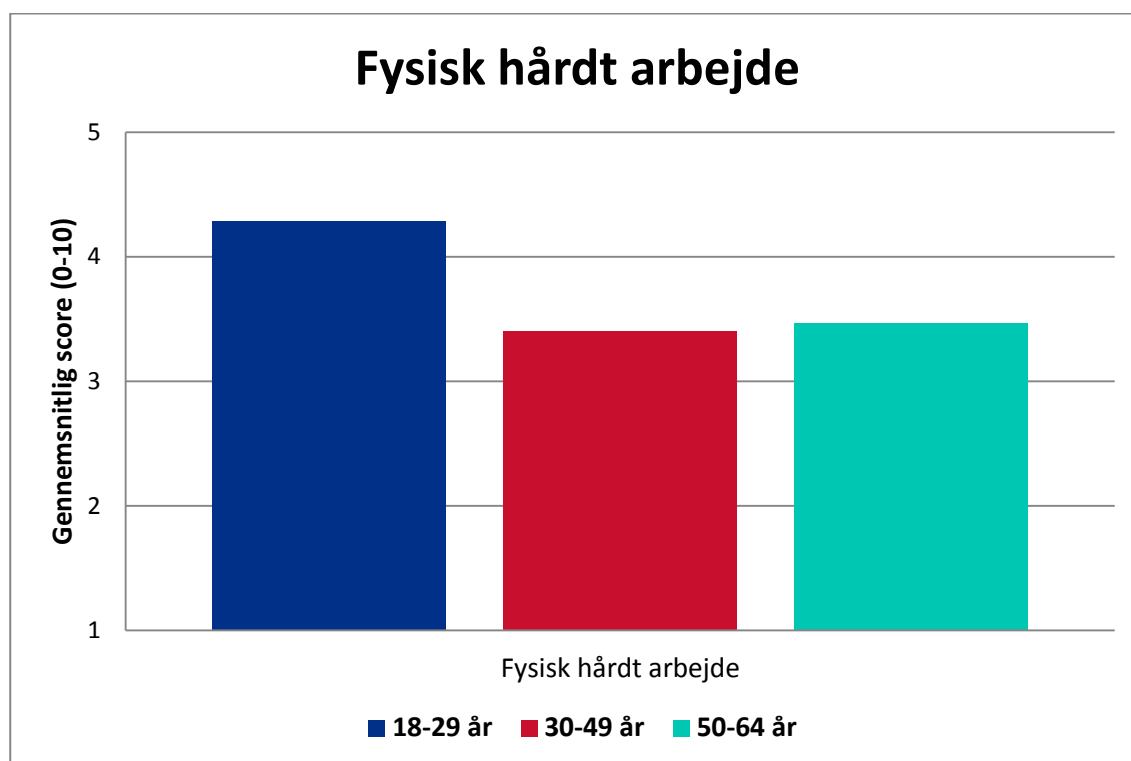
Et nyligt NFA-studie af mere end 5.000 seniorer har vist, at antal år med fysisk hårdt arbejde gennem arbejdslevet øgede risikoen for sygefravær og førtidspension (Sundstrup m.fl., 2018). Dertil viste studiet, at jo flere år med daglige tunge løft, daglige hyppige løft eller dagligt knæliggende arbejde i løbet af arbejdslevet, jo større var risikoen for langtidssygefravær senere i livet. Fysiske belastninger gennem arbejdslevet ser derfor ud til at have en kumuleret effekt på seniorers tilknytning til arbejdsmarkedet. Dertil kan konsekvenserne af fysiske belastninger i arbejdet også variere afhængig af, hvor gammel man er. Et nyligt studie har netop vist, at belastende arbejdsstillinger har større konsekvens for helbredet blandt seniorer sammenlignet med yngre arbejdstagere (Burr, Pohrt, Rugulies, Holtermann, & Hasselhorn, 2017).

Eftersom smerter i muskler og led ofte medfører reduceret funktions- og arbejdsevne, vil høje fysiske arbejdsbelastninger udgøre en betydelig barriere for fastholdelse af seniorer på arbejdsmarkedet. For eksempel kan en seniormedarbejder med lænderygbesvær ofte gå på arbejde og fuldt ud varetage sine arbejdsopgaver, hvis det er et kontorjob. Derimod kan en anden seniormedarbejder med det samme lænderygbesvær ikke have mulighed for at varetage sine arbejdsopgaver, hvis det er et job, der er fysisk krævende. Siden høje ergonomiske arbejdskrav både øger risiko for muskel- og skeletbesvær (MSB) samt udgør en barriere for seniorers evne til at udføre arbejdsopgaverne, så er det en dominerende årsag til sygefravær og førtidig tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet.

På de næste sider præsenteres analyser over seniorers fysiske arbejdsbelastning og smerter i muskler og led, der er baseret på selvvurderinger. Det er vigtigt at fremhæve, at fysisk hårdt arbejde og fysiske arbejdsbelastninger drejer sig om den enkeltes selvvurderede anstrengelse og eksponering i arbejdet og kan derfor variere meget fra medarbejder til medarbejder, selvom der udføres præcis det samme fysiske arbejde. Selvvurderet fysisk hårdt arbejde og arbejdsbelastning kan fx afhænge af medarbejdernes alder, køn, helbred og fysiske kapacitet.

Fysisk hårdt arbejde

Fysisk hårdt arbejde måles ved et spørgsmål om, hvor fysisk hårdt man normalt opfatter sit nuværende arbejde på en skala fra 0-10, hvor 0 er ikke hårdt arbejde, og 10 er maksimalt hårdt arbejde.

Figur 9. Hårdt fysisk arbejde blandt seniorer (50-64 år) og lønmodtagere på 18-29 år og 30-49 år.

Seniorerne angiver, sammen med arbejdstagerne på 30-49 år, en statistisk signifikant lavere grad af fysisk hårdt arbejde end arbejdstagerne på 18-29 år (se figur 9).

Seniorerne med grundskole (score på 4,6) og erhvervsfaglig uddannelse (score på 4,1) angiver statistisk signifikant højere grad af fysisk hårdt arbejde, sammenlignet med seniorer med gymnasial (score på 2,4) og videregående uddannelse (score på 2,3) (se bilag 6).

Blandt seniorerne var der stor variation i rapporteringen af fysisk hårdt arbejde på tværs af brancher. Brancher med højest grad af fysisk hårdt arbejde er 'Slagterier (score på 6,1)', 'Landbrug, skovbrug og fiskeri' (score på 5,9), 'Rengøring' (score på 5,9) og 'Opførelse og nedrivning af byggeri' (score på 5,9). Brancher med lavest grad af fysisk hårdt arbejde er 'IT og telekommunikation' (score på 1,1), 'Kontor' (score på 1,7), 'Universiteter og forskning' (score på 2,0) og 'Film, presse og bøger' (score på 2,0).

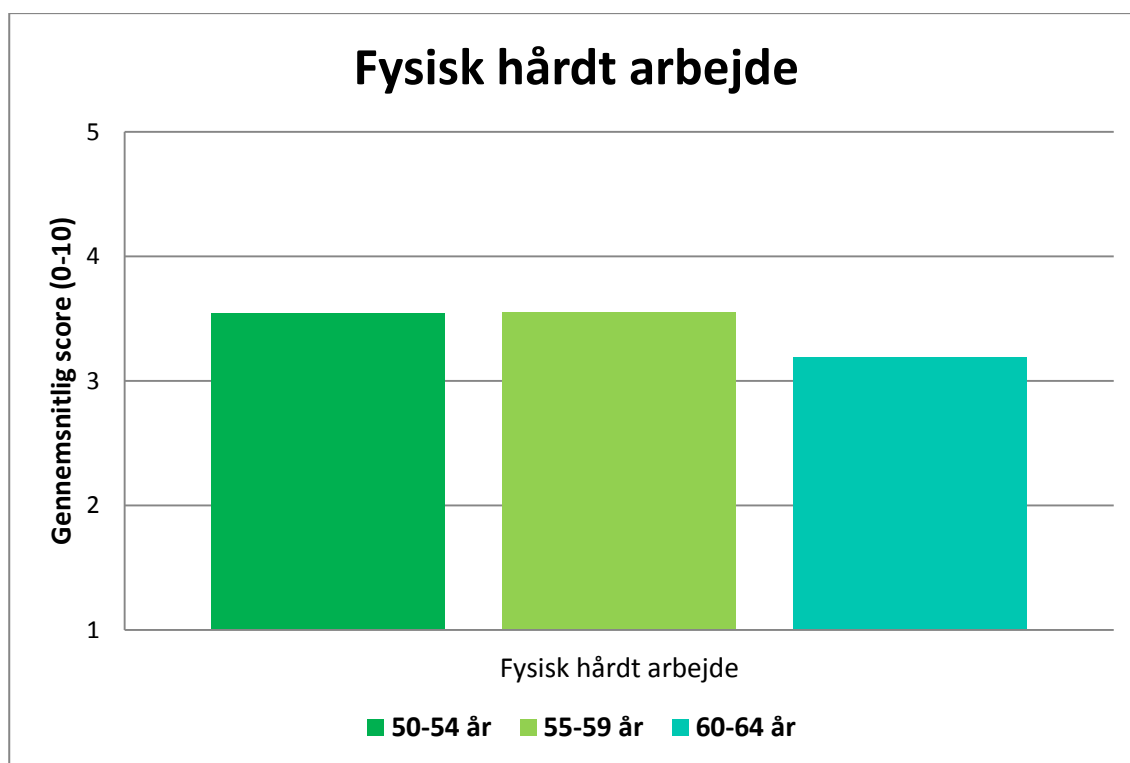
Tabel 3 Fysisk hårdt arbejde blandt seniorer (50-64 år): Bund-10 og Top-10 brancher

Brancher med højest grad af fysisk hårdt arbejde (score 0-10)

Brancher med lavest grad af fysisk hårdt arbejde (score 0-10)

Slagterier	6,1	IT og telekommunikation	1,1
Landbrug, skovbrug og fiskeri	5,9	Kontor	1,7
Rengøring	5,9	Universiteter og forskning	2,0
Opførelse og nedrivning af byggeri	5,9	Film, presse og bøger	2,0
Hotel og camping	5,7	Energi og råstoffer	2,5
Restauranter og barer	5,4	Læger, tandlæger og dyrlæger	2,5
Anlægsarbejde	5,4	Undervisning	2,6
Døgninstitutioner og hjemmepleje	5,2	Kemi og medicin	2,7
Træ og møbler	4,9	Elektronik	2,7
Transportmidler	4,8	Engros	3,0

Note: Der er forholdsvis få respondenter i enkelte brancher, hvilket kan medføre usikkerhed i den præcise rækkefølge.

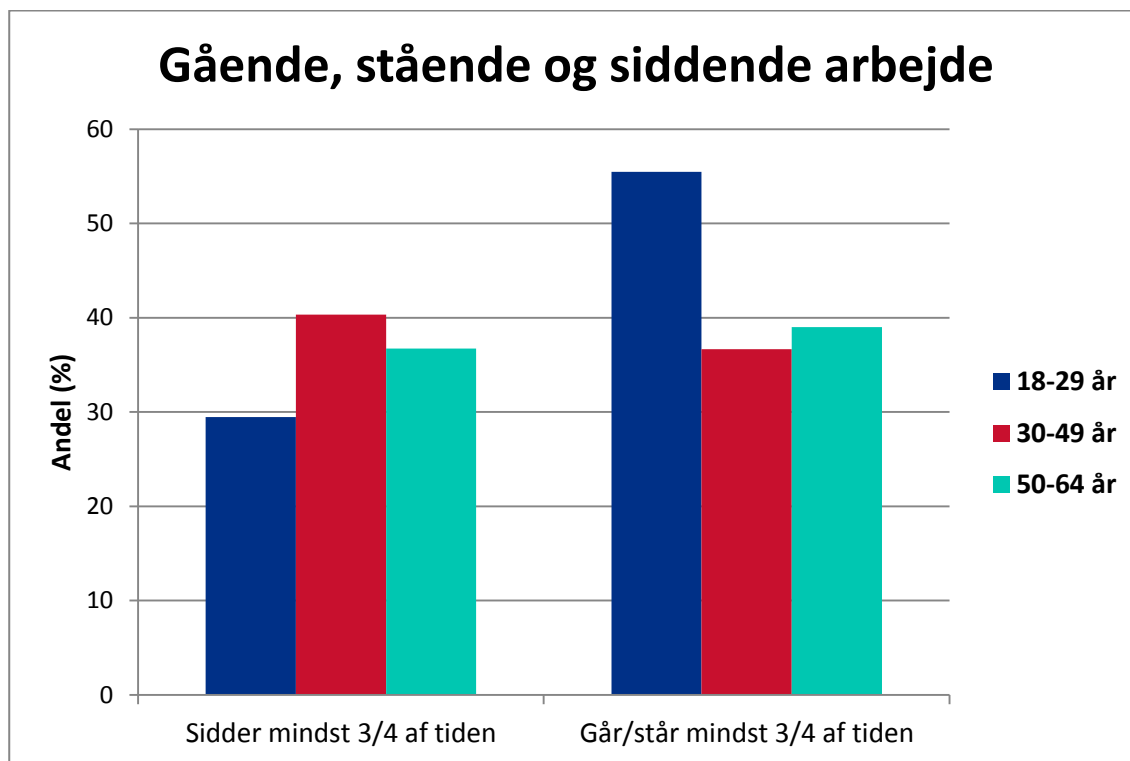

Figur 10. Hårdt fysisk arbejde i gruppen af seniorer på 50-54 år, 55-59 år og 60-64 år.

I gruppen af seniorer angiver arbejdstagerne på 60-64 år en signifikant lavere grad af fysisk hårdt arbejde end arbejdstagerne på 50-54 år og 55-59 år (se figur 10).

Gående, stående og siddende arbejde

Gående, stående og siddende arbejde måles ved spørgsmål om, hvor stor en del af arbejdstiden man henholdsvis går, står eller sidder.

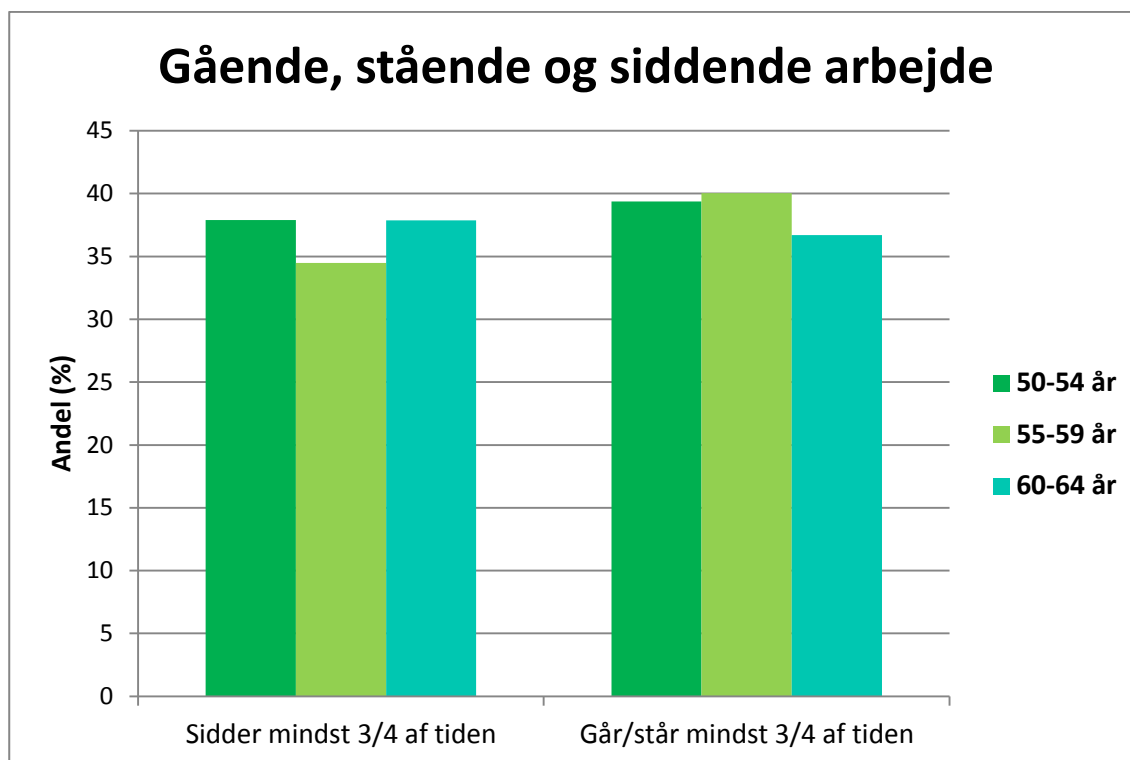
Figur 11. Andelen af lønmodtagere, der henholdsvis sidder, går eller står i arbejdstiden.

En statistisk signifikant større andel af seniorerne og arbejdstagerne på 30-49 år sidder en stor del af arbejdstiden sammenlignet med arbejdstagerne på 18-29 år (se figur 11). Seniorerne sidder dog mindre i arbejdet end lønmodtagerne på 30-49 år.

Derimod viser analyserne, at en statistisk signifikant mindre andel af seniorerne og arbejdstagerne på 30-49 år går eller står en stor del af arbejdstiden sammenlignet med arbejdstagerne på 18-29 år (se figur 11).

En statistisk signifikant større andel af seniorerne med gymnasial (59,3 %) og videregående uddannelse (45,6 %) sidder en stor del af arbejdstiden, sammenlignet med seniorer med grundskole (27,3 %) og erhvervsfaglig uddannelse (30,7 %) (se bilag 6).

En statistisk signifikant større andel af seniorerne med grundskole (49,0 %) og erhvervsfaglig uddannelse (47,9 %) går eller står en stor del af arbejdstiden, sammenlignet med seniorer med gymnasial (23,7 %) og videregående uddannelse (25,4 %) (se bilag 6).

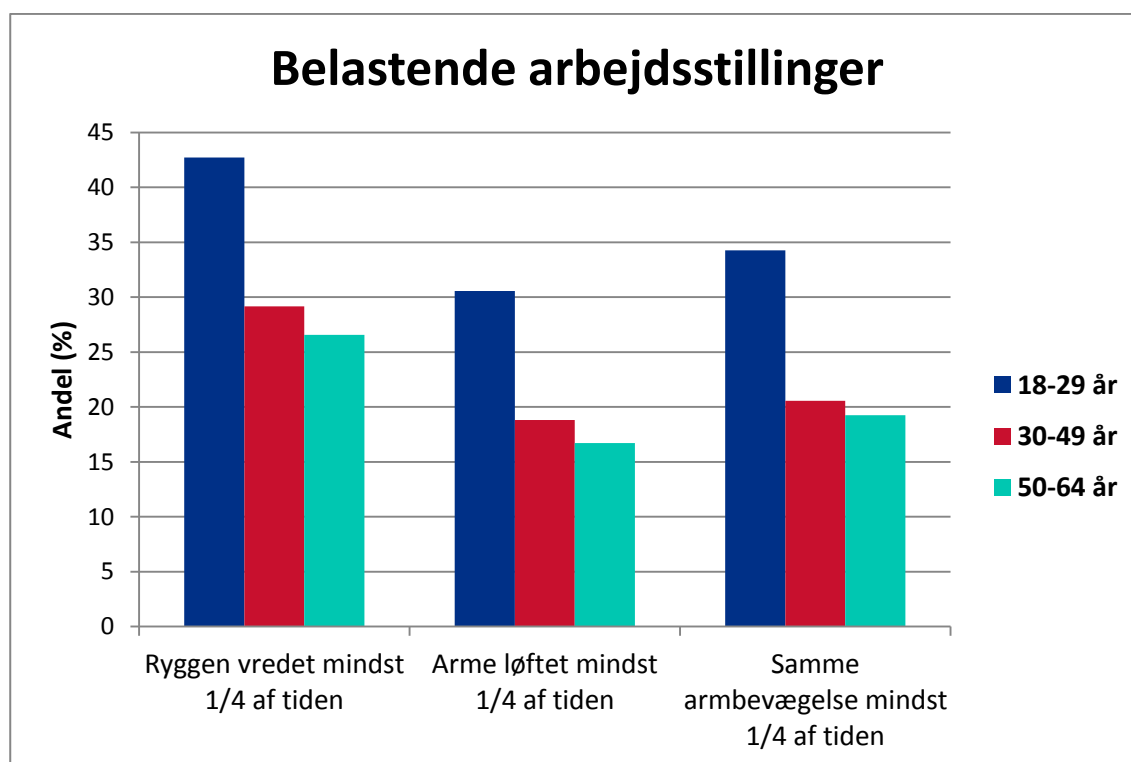

Figur 12. Andelen af seniorerne – i aldersgrupperne 50-54 år, 55-59 år og 60-64 år – der henholdsvis sidder, går eller står i arbejdstiden.

I gruppen af seniorer (50-54 år, 55-59 år og 60-64 år) er der ingen statistisk signifikant forskel i andelen, der sidder, står eller går en stor del af arbejdstagen (se figur 12).

Belastende arbejdsstillinger

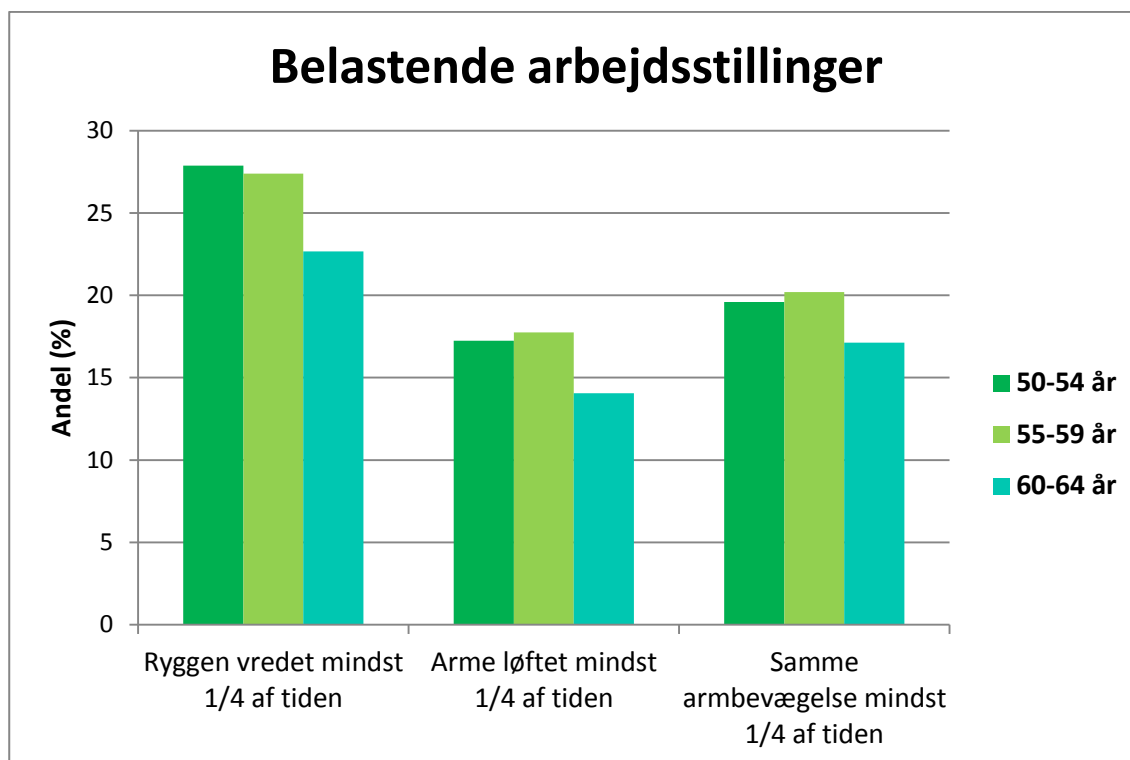
Belastende arbejdsstillinger måles ved spørgsmål om, hvor stor en del af arbejdstiden, man henholdsvis arbejder med ryggen vredet eller foroverbøjet uden at støtte med hænder og arme, har armene løftet til eller over skulderhøjde eller foretager de samme armbevægelser mange gange i minuttet i løbet af arbejdsdagen.

Figur 13. Andelen af svarpersoner, der har belastende arbejdsstillinger.

Figur 13 viser overordnet, at en mindre andel af seniorerne og arbejdstagerne på 30-49 år, arbejder i mindre belastende arbejdsstillinger end arbejdstagerne på 18-29 år. Dette gælder for både arbejde med ryggen vredet eller foroverbøjet, arbejde hvor armene er løftet til eller over skulderhøjde samt arbejde med samme armbevægelse (se figur 13).

Blandt seniorerne er billedet generelt det, at dem, der har grundskole eller erhvervsfaglig uddannelse, arbejder i mere belastende arbejdsstillinger end seniorerne med gymnasial eller videregående uddannelse (se bilag 6). Som eksempel viser analyserne, at en statistisk signifikant større andel af seniorerne med grundskole (38,3 %) og erhvervsfaglig uddannelse (33,5 %) arbejder med ryggen vredet eller foroverbøjet mindst ¼ af arbejdstiden, sammenlignet med seniorerne med gymnasial (16,2 %) og videregående uddannelse (13,9 %) (se bilag 6).

Figur 14. Andelen af seniorerne - i aldersgrupperne 50-54 år, 55-59 år og 60-64 år - der arbejder i belastende arbejdsstillinger.

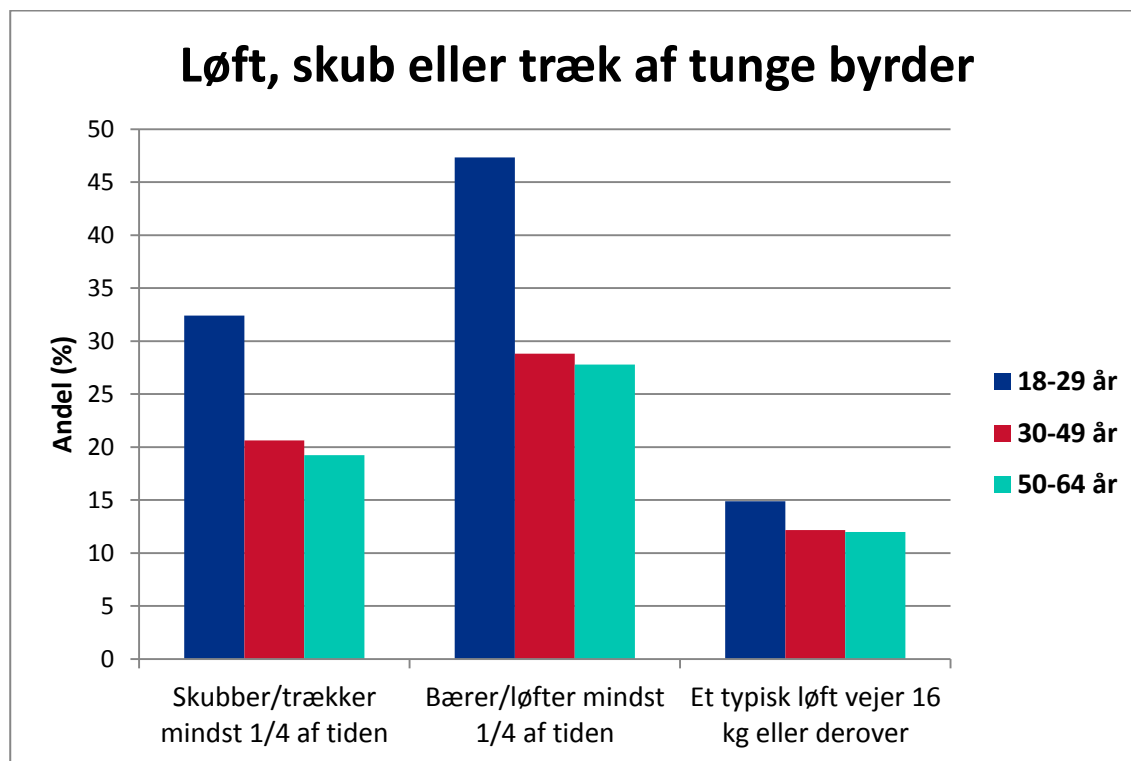
I gruppen af seniorer angiver en statistisk signifikant mindre andel af arbejdstagerne på 60-64 år at arbejde med ryggen vredet eller foroverbøjet sammenlignet med seniorerne på 50-54 år og 55-59 år (se figur 14).

I gruppen af seniorer angiver en statistisk signifikant mindre andel af arbejdstagerne på 60-64 år at arbejde med armene løftet mindst $\frac{1}{4}$ af tiden sammenlignet med seniorerne på 55-59 år (se figur 14).

I gruppen af seniorer (50-54 år, 55-59 år og 60-64 år) er der ingen statistisk signifikant forskel i andelen, der arbejder med samme armbevægelse mindst $\frac{1}{4}$ af arbejdstiden (se figur 14).

Løft, skub eller træk af byrder

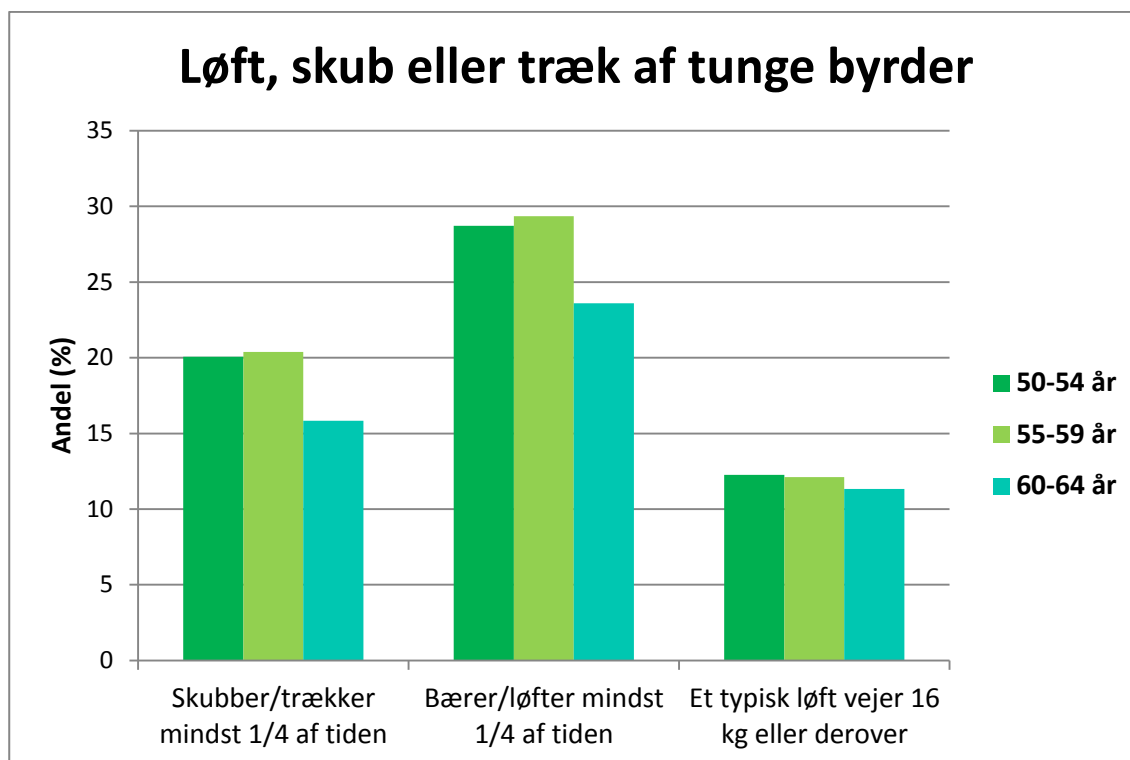
Løft, skub eller træk af byrder måles ved spørgsmål om, hvor stor en del af arbejdstiden, man henholdsvis skubber eller trækker, bærer eller løfter, og om vægten af et typisk løft er mindst 16 kg.

Figur 15. Andelen af svarpersoner, der løfter, skubber eller trækker i arbejdstiden.

Figur 15 viser overordnet, at en statistisk signifikant mindre andel af seniorerne og arbejdstagerne på 30-49 år, arbejder med løft, skub eller træk af byrder sammenlignet med arbejdstagerne på 18-29 år. Dette gælder for både andelen af arbejdstiden, man henholdsvis skubber eller trækker, bærer eller løfter, samt om vægten af et typisk løft vejer 16 kg eller derover.

Blandt seniorerne er billedet generelt, at en større andel med grundskole eller erhvervsfaglig uddannelse arbejder med løft, skub eller træk af byrder sammenlignet med seniorerne med gymnasial eller videregående uddannelse (se bilag 6). Som eksempel viser analyserne, at en statistisk signifikant større andel af seniorerne med grundskole (43,1 %) bærer eller løfter mindst ¼ af arbejdstiden, sammenlignet med seniorerne med erhvervsfaglig uddannelse (35,5 %), gymnasial (19,8 %) og videregående uddannelse (12,3 %) (se bilag 1). Dertil viser analyserne, at seniorerne med erhvervsfaglig uddannelse løfter og bærer signifikant mere end seniorerne med gymnasial uddannelse, som igen bærer eller løfter signifikant mere end seniorerne med videregående uddannelse (se bilag 6).

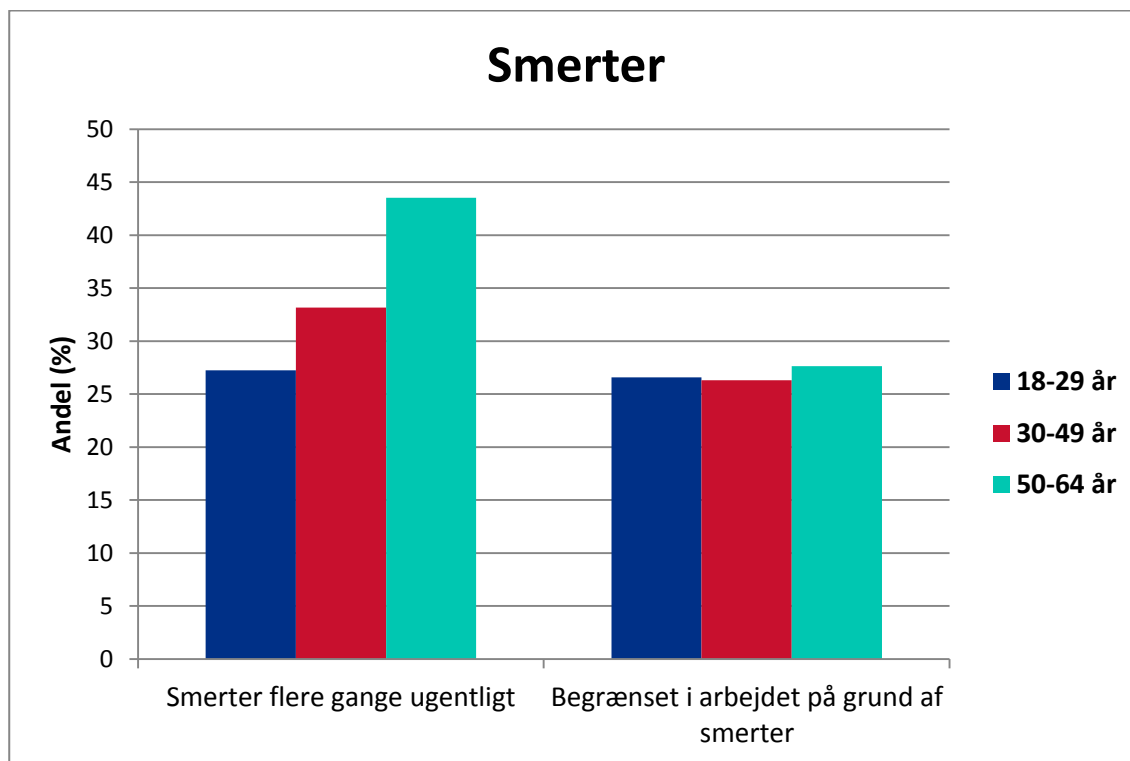
Figur 16. Andelen af seniorerne - i aldersgrupperne 50-54 år, 55-59 år og 60-64 år - der løfter, skubber eller trækker i arbejdstiden.

I gruppen af seniorer angiver en statistisk signifikant mindre andel af arbejdstagerne på 60-64 år at skubbe eller trække samt bære eller løfte i arbejdet sammenlignet med seniorerne på 50-54 år og 55-59 år (se figur 16).

I gruppen af seniorer (50-54 år, 55-59 år og 60-64 år) er der ingen statistisk signifikant forskel i andelen, der angiver, at et typisk løfte vejer mindst 16 kg (se figur 16).

Smerter

Smerter måles ved spørgsmål om, hvor ofte man har haft smerter inden for de seneste 3 måneder og i hvilket omfang, man har været begrænset i arbejdet på grund af smerter (ja, lidt; ja, en del; ja, meget).

Figur 17. Andelen af svarpersoner, der har smerter eller er begrænset i arbejdet på grund af smerter.

En statistisk signifikant større andel af seniorerne angiver smerter flere gange ugentligt sammenlignet med arbejdstagerne på 18-29 år og 30-49 år (se figur 17).

Analyserne omkring at være begrænset i arbejdet på grund af smerter viste ingen signifikante forskelle mellem aldersgrupperne (se figur 17).

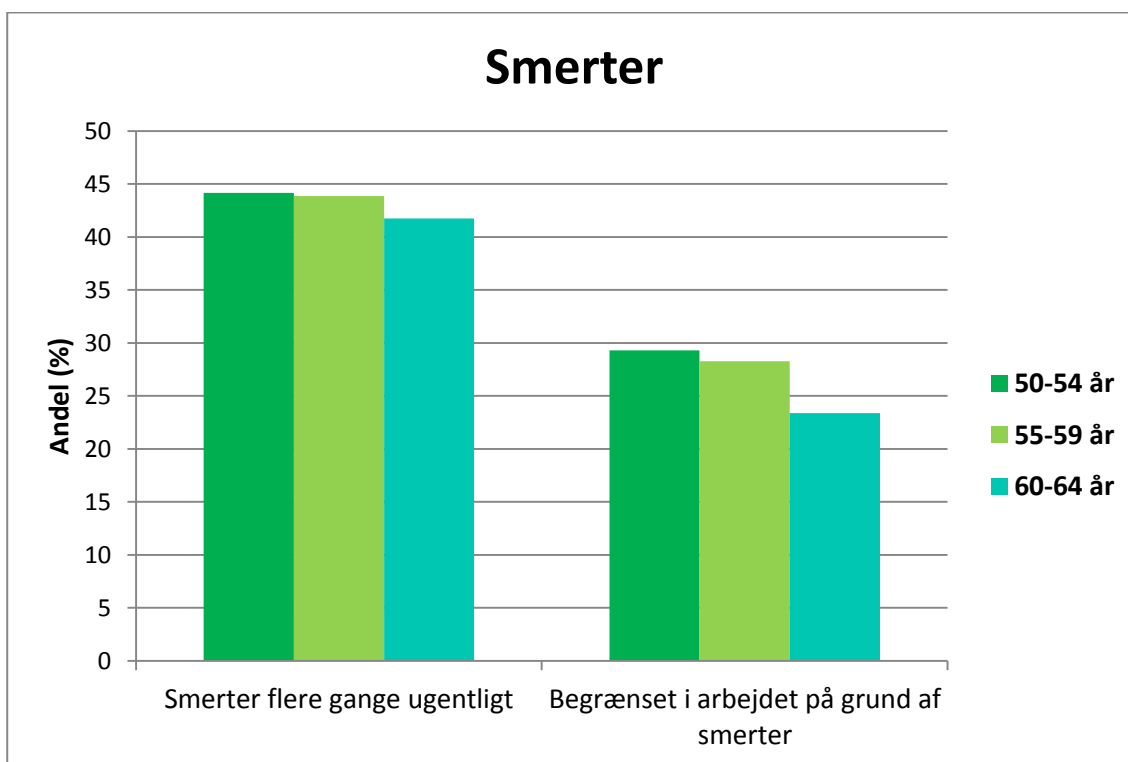
Blandt seniorerne, angav en større andel med grundskoleuddannelse (51,6 %) smerter flere gange ugentligt sammenlignet med de andre uddannelsesgrupper (se bilag 6). En større andel af seniorerne med erhvervsfaglig uddannelse (46,2 %) angav smerter flere gange ugentligt sammenlignet med seniorer med gymnasial (36,3 %) og videregående uddannelse (37,5 %) (se bilag 6). Samme billede sås for andelen der angav at være begrænset i arbejdet på grund af smerter: grundskole (35,8 %), erhvervsfaglig (30,6 %), gymnasial (20,8 %) og videregående uddannelse (21,5 %).

Blandt seniorerne var der stor variation i andelen med smerter flere gange ugentligt på tværs af brancher (se tabel 4). Brancher med højest andel af seniorer, der angiver smerte, er 'Hotel og camping' (65,1 %), 'Landbrug, skovbrug og fiskeri' (64,8 %) og 'Energi og råstoffer' (57,3 %). Brancher med lavest andel af seniorer, der angiver smerte, er 'IT og telekommunikation' (25,6 %), 'Film, presse og bøger' (28,7 %) og 'Universiteter og forskning' (32,0 %).

Tabel 4: Andelen af seniorer (50-64 år), der har haft smerter de seneste 3 måneder: Bund-10 og Top-10 brancher

Brancher med <u>højest andel</u> (%) af seniorerne (50-64 år), der angiver smerter flere gange ugentligt inden for de seneste 3 måneder		Brancher med <u>lavest andel</u> (%) af seniorer (50-64 år), der angiver smerter flere gange ugentligt inden for de seneste 3 måneder	
Hotel og camping	65,1	IT og telekommunikation	25,6
Landbrug, skovbrug og fiskeri	64,8	Film, presse og bøger	28,7
Energi og råstoffer	57,3	Universiteter og forskning	32,0
Transportmidler	56,8	Religiøse institutioner og begravelsesvæsen	34,2
Rengøring	55,9	Kontor	34,8
Opførelse og nedrivning af byggeri	55,8	Transport af passagerer	36,1
Daginstitutioner	53,9	Installation og reparation af maskiner og udstyr	36,2
Metal og maskiner	51,7	Nærings- og nydelsesmidler	37,3
Vand, kloak og affald	50,7	Engros	38,4
Færdiggørelse af byggeri	50,5	Kemi og medicin	40,4

Note: Der er forholdsvis få respondenter i enkelte brancher, hvilket kan medføre usikkerhed i den præcise rækkefølge.

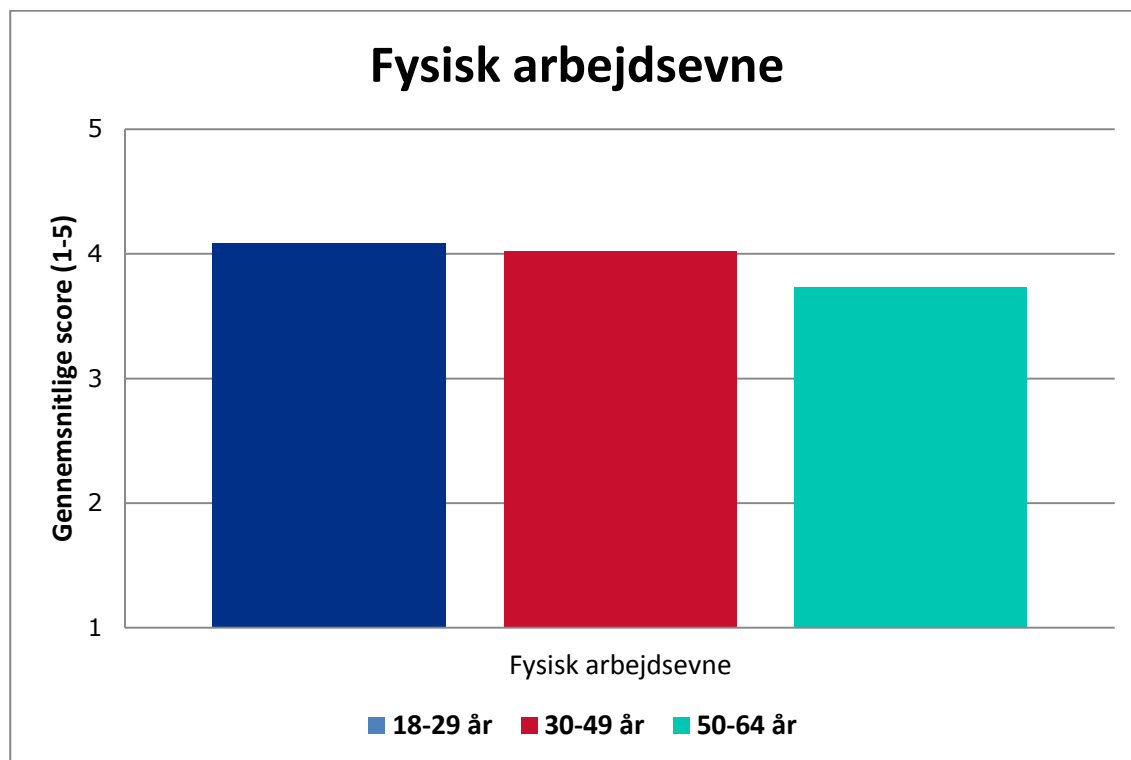
Figur 18. Andelen af seniorerne - i aldersgrupperne 50-54 år, 55-59 år og 60-64 år - der har smerter eller er begrænset i arbejdet på grund af smerter.

I gruppen af seniorer (50-54 år, 55-59 år og 60-64 år) er der ingen statistisk signifikant forskel i andelen, der angiver smerter flere gange ugentligt (se figur 18).

I gruppen af seniorer angiver en statistisk signifikant lavere andel af arbejdstagerne på 60-64 år at være begrænset i arbejdet på grund af smerter sammenlignet med seniorerne på 50-54 år og 55-59 år (se figur 18).

Fysisk arbejdsevne

Arbejdsevne måles ved spørgsmål om, hvordan man på en skala fra 1-5 vurderer sin nuværende arbejdsevne i forhold til de fysiske krav i arbejdet? 1 angiver dårlig fysisk arbejdsevne, og 5 angiver fremragende fysisk arbejdsevne.

Figur 19. Gennemsnitlig score for variabelen 'Fysisk arbejdsevne'.

Seniorerne angiver statistisk signifikant lavere fysisk arbejdsevne, sammenlignet med arbejdstagerne på 18-29 år og 30-49 år (se figur 19).

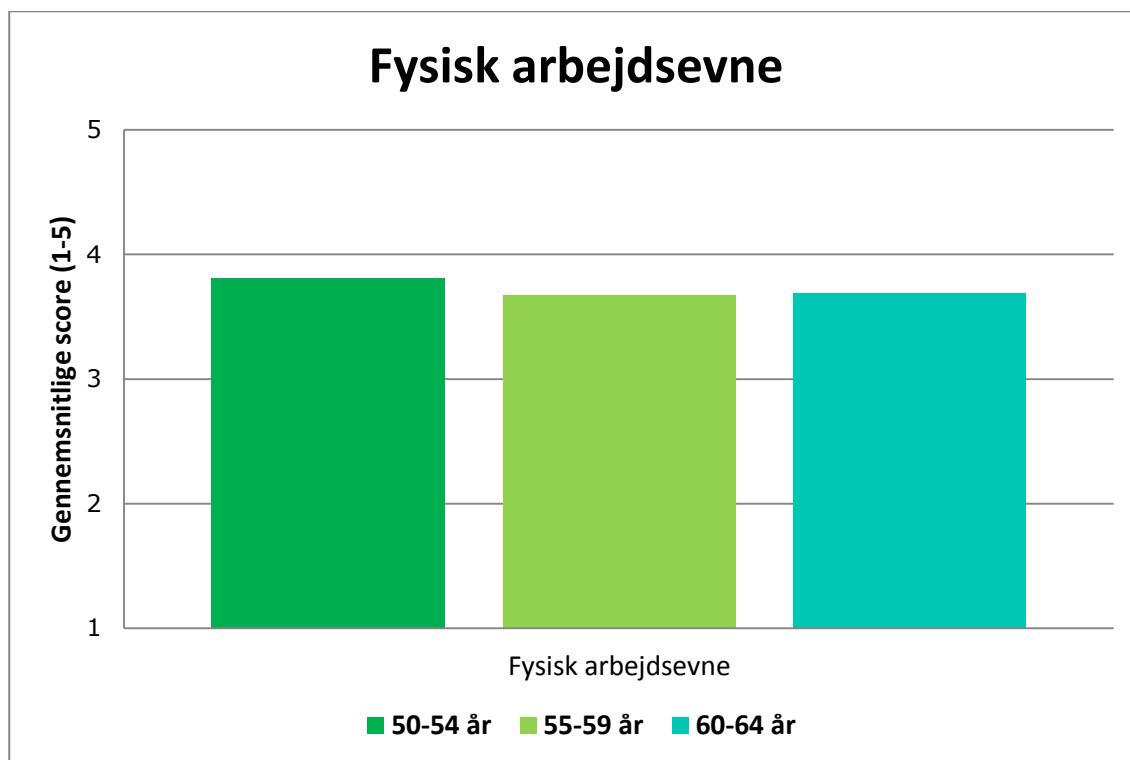
Blandt seniorerne angav dem med grundskoleuddannelse (score på 3,4) lavere fysisk arbejdsevne sammenlignet med de andre uddannelsesgrupper. Seniorerne med erhvervsfaglig uddannelse (score på 3,6) angav lavere fysisk arbejdsevne sammenlignet med seniorer med gymnasial (score på 3,9) og videregående uddannelse (score på 4,0) (se bilag 6).

Blandt seniorerne var der stor variation i rapporteringen af den fysiske arbejdsevne på tværs af brancher. Brancher med bedst fysisk arbejdsevne er 'IT og telekommunikation' (score på 4,4), 'Kontor' (score på 4,1), og 'Universiteter og forskning' (score på 4,1). Brancher med dårligst fysisk arbejdsevne er 'Hotel og camping' (score på 3,1), 'Rengøring' (score på 3,3) og 'Døgninginstitutioner og hjemmepleje' (score på 3,4) (se tabel 5).

Tabel 5: Fysisk arbejdsevne blandt seniorer (50-64 år): Bund-10 og Top-10 brancher

Brancher med bedst fysisk arbejdsevne (score 1-5)		Brancher med dårligst fysisk arbejdsevne (score 1-5)	
IT og telekommunikation	4,4	Hotel og camping	3,1
Kontor	4,1	Rengøring	3,3
Universiteter og forskning	4,1	Døgninstitutioner og hjemmepleje	3,4
Kemi og medicin	4,0	Opførelse og nedrivning af byggeri	3,4
Film, presse og bøger	4,0	Daginstitutioner	3,4
Læger, tandlæger og dyrlæger	3,9	Transportmidler	3,4
Vand, kloak og affald	3,9	Slakterier	3,5
Undervisning	3,9	Færdiggørelse af byggeri	3,5
Engros	3,8	Restauranter og barer	3,5
Energi og råstoffer	3,8	Butikker	3,5

Note: Der er forholdsvis få respondenter i enkelte brancher, hvilket kan medføre usikkerhed i den præcise rækkefølge.

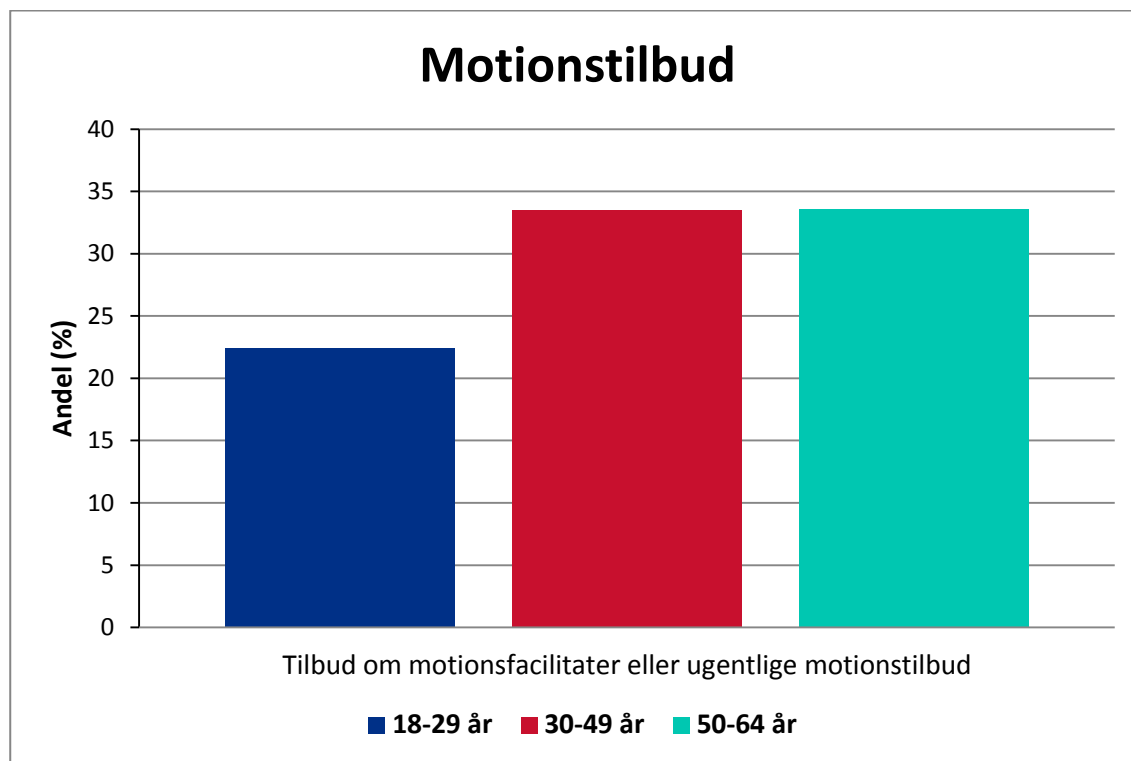

Figur 20. Fysisk arbejdsevne i gruppen af seniorer på 50-54 år, 55-59 år og 60-64 år.

I gruppen af seniorer angiver arbejdstagerne på 60-64 år og 55-59 år en signifikant lavere fysisk arbejdsevne end arbejdstagerne på 50-54 år (se figur 20).

Motionstilbud

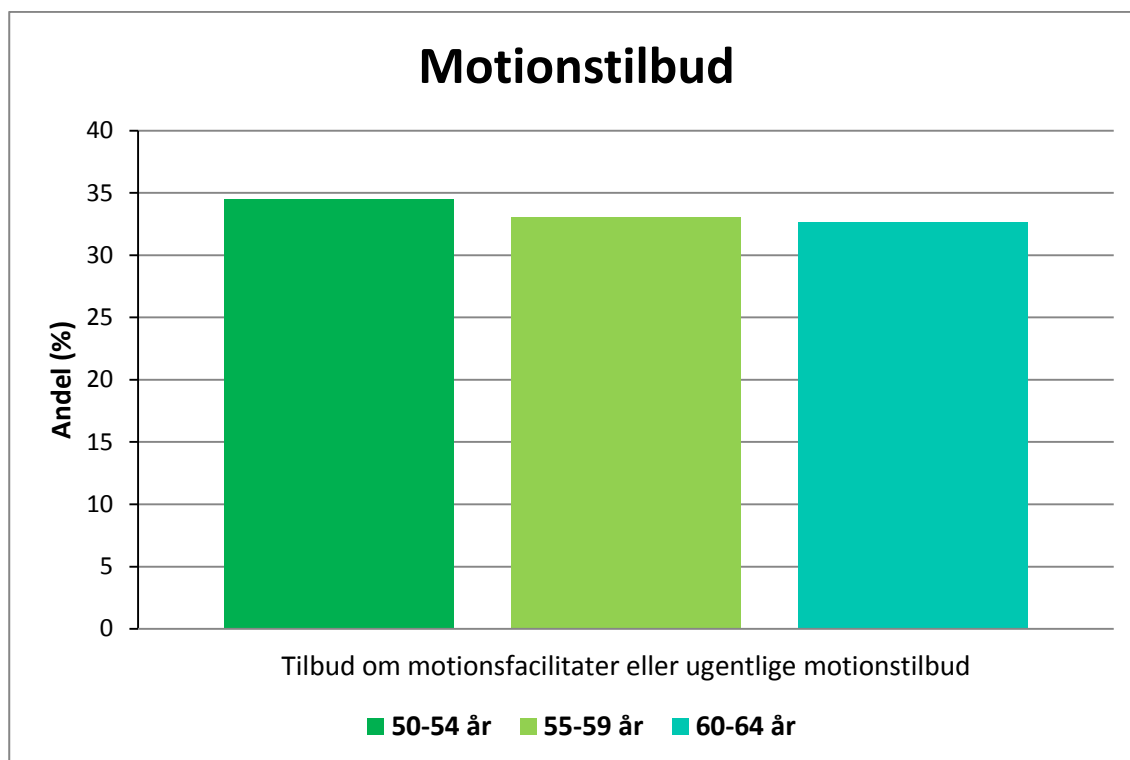
Motionstilbud måles ved spørgsmål om, hvorvidt man inden for det seneste år har fået tilbud om motionsfaciliteter eller ugentlige motionstilbud via sin arbejdsplads.

Figur 21. Andelen af svarpersoner, der har fået tilbud om motionsfaciliteter eller motion.

En statistisk signifikant større andel af seniorerne og arbejdstagerne på 30-49 år angiver tilbud om motionsfaciliteter og ugentlige motionstilbud via arbejdspladsen sammenlignet med arbejdstagerne på 18-29 år (se figur 21).

Blandt seniorerne får en større andel med videregående uddannelse tilbudt motionsfaciliteter (39,0 %) sammenlignet med gymnasial (32,6 %), erhvervsfaglig (30,9 %) og grundskoleuddannelse (28,9 %), (se bilag 6).

Figur 22. Andelen af seniorerne - i aldersgrupperne 50-54 år, 55-59 år og 60-64 år - der angiver tilbud om motionsfaciliteter eller ugentlige motionstilbud via arbejdspladsen.

I gruppen af seniorer (50-54 år, 55-59 år og 60-64 år) er der ingen statistisk signifikant forskel i andelen, der angiver tilbud om motionsfaciliteter eller ugentlige motionstilbud via arbejdspladsen (se figur 22).

Bilag 3: Psykosocialt arbejdsmiljø og mentale helbredssymptomer

Psykosocialt arbejdsmiljø og mentale helbredssymptomer

Flere studier har undersøgt, hvilke psykosociale arbejdsmiljøfaktorer der medvirker til, at seniorer forlader eller overvejer at forlade arbejdsmarkedet før pensionsalderen (Poulsen, 2017). En meget omfattende undersøgelse viste, at krav-ressourcemodellen kunne bidrage til at forklare overgang til førtidspension. Kvantitative krav omfattede højt arbejdstempo og tidspres, og ressourcer omfattede indflydelse på arbejde og ledelseskvalitet. Kombinationen af lav ledelseskvalitet og høje kvantitative jobkrav var den stærkeste psykosociale prædiktør for overgang til førtidspension, og lav indflydelse på arbejdet prædikterede ligeledes overgang til førtidspension (Thomas Clausen, Burr, & Borg, 2014b). Forfatterne anvendte det samme datasæt til at vise, at lav indflydelse på arbejdet såvel som lav ledelseskvalitet prædikterede langvarigt sygefravær. Disse ressourcer i arbejdet var stærkere prædiktører for langvarigt sygefravær end kvantitative krav i arbejdet (Thomas Clausen, Burr, & Borg, 2014a).

En del danske undersøgelser har analyseret sammenhænge mellem psykosociale risikofaktorer og overgang til efterløn eller intention om tidlig tilbagetrækning. En undersøgelse baseret på spørgeskemadata fra arbejdstagere i alderen 56-64 år viste, at 10 ud af 16 forskellige psykosociale arbejdsmiljøfaktorer var signifikante prædiktører for tidlig overgang til efterløn: lav jobtilfredshed, lav indflydelse, lave udviklingsmuligheder, lav rolleklarhed, aldersdiskrimination, lav anerkendelse fra leder, lav retfærdighed, lav tillid til ledelse, lav ledelseskvalitet og lav forudsigelighed. Efter yderligere justering for 'multiple testing' forblev 5 prædiktører signifikante: lav jobtilfredshed, lav indflydelse, lave udviklingsmuligheder, aldersdiskrimination og lav anerkendelse fra leder (Thorsen m.fl., 2016). Dette er i overensstemmelse med en tidligere undersøgelse, der viste, at mulighed for at kunne bruge sin faglighed, som er relateret til jobtilfredshed, var en prædiktør for intention om senere tilbagetrækning (Larsen, 2008).

Flere undersøgelser har vist, at høje arbejdskrav (fx højt arbejdstempo) hænger sammen med tidlig overgang til efterløn (Thomas Clausen, Tufte, & Borg, 2014; Larsen, 2008; Larsen m.fl., 2011).

Gode relationer mellem nærmeste leder og medarbejderen har stor betydning for, om ældre arbejdstagere trækker sig senere tilbage. En undersøgelse viste, at fem forskellige udtryk for relationer mellem leder og medarbejder var signifikante prædiktører for overgang til efterløn: 'Anerkendelse fra ledelsen', 'organisatorisk retfærdighed', 'tillid til ledelsen', 'ledelseskvalitet' og 'forudsigelighed' (Thorsen m.fl., 2016). Den stærkeste prædiktør var anerkendelse fra ledelsen. En stor andel af ældre arbejdstagere udtrykte, at de fortsatte med at arbejde selv om de kunne gå på efterløn, fordi de havde gode sociale relationer til deres leder (69 %) og kollegaer (75 %) (Goul Andersen, Jensen, & Goul Andersen, 2011).

Konflikter i arbejdet hænger sammen med tidlig overgang til efterløn (T. Lund, Pedersen, & Poulsen, 2006; Thomas Lund & Villadsen, 2005), og flere nordiske undersøgelser har vist, at mobning på arbejdspladsen hænger sammen med arbejdsophør (Poulsen, 2017). En tidligere undersøgelse af udbrændthed i den offentlige sektor viste ikke overraskende, at udbrændthed var associeret med intention om arbejdsophør (Kristensen, Borritz, Villadsen, & Christensen, 2005).

Endelig viste en undersøgelse blandt danske SOSU'er i alderen 45-57 år, at lav organisatorisk commitment var associeret med intention om meget tidlig tilbagetrækning (Sejbaek, Nexø, & Borg, 2013).

På baggrund af litteraturen og med inspiration fra Clausen et al. (2017) (T Clausen m.fl., 2017) har vi i analysen inkluderet 12 psykosociale arbejdsmiljøfaktorer, der er grupperet i fem overordnede dimensioner, se tabel 6. Endvidere er inkluderet psykisk helbred og arbejdsevne.

Tabel 6. De 12 psykosociale arbejdsmiljøfaktorer og psykiske helbreds faktorer, som er inkluderet i analysen

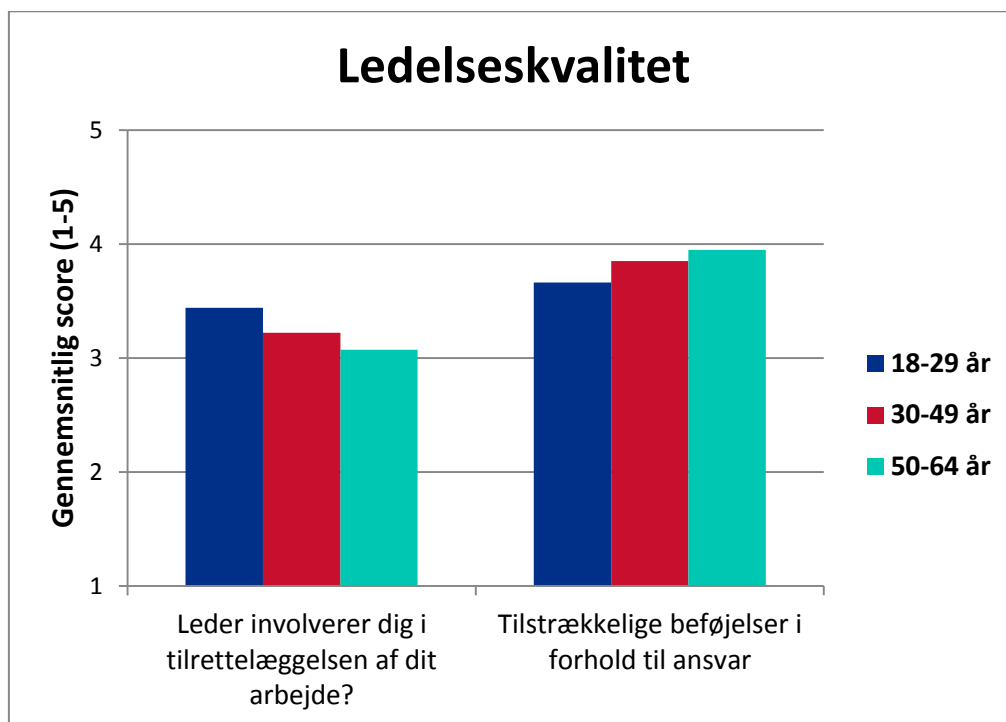
Overordnet dimension	Psykosocial arbejdsmiljøfaktor
Arbejdets indhold og organisering	• Indflydelse i arbejdet (2 spørgsmål) • Rolleklarhed (4 spørgsmål) • Inspirerende arbejdsopgaver (1 spørgsmål)
Interpersonelle relationer i arbejdet, Ledelse og samarbejde	• Kollegialt samarbejde/relationer til nærmeste kolleger (2 spørgsmål) • Ledelseskvalitet (8 spørgsmål)
Krav i arbejdet	• Kvantitative krav/arbejdstempo (3 spørgsmål) • Følelsesmæssige krav (1 spørgsmål)
Negative handlinger	• Trusler om vold på arbejdspladsen (1 spørgsmål) • Fysisk vold på arbejdspladsen (1 spørgsmål) • Mobning på arbejdspladsen (1 spørgsmål) • Seksuel chikane på arbejdspladsen (1 spørgsmål).
Balance mellem arbejde og fritid	• Arbejdet tager henholdsvis så meget tid og energi, at det går ud over privatlivet (2 spørgsmål)
Mentale helbredssymptomer og psykisk arbejdsevne	• Stress • Depressive symptomer • Mentalt helbred • Psykisk arbejdsevne

Den yngste aldersgruppe i analyserne er en særlig gruppe af lønmodtagere, der, eksempelvis, er karakteriseret ved at have meget forskellige tilgange til arbejdet, alt efter om det er en del af deres erhvervsuddannelse, studiejob eller deres beskæftigelse efter endt uddannelse. I forhold til psykosociale arbejdsmiljøfaktorer giver det derfor bedst mening at sammenligne seniorerne med de midaldrende lønmodtagere. For at begrænse omfanget og kompleksiteten af præsentationen af analysen, har vi valgt at fokusere på de faktorer, hvor seniorerne adskiller sig signifikant fra de midaldrende. Resultater på alle ovennævnte faktorer, som er inkluderet i analyserne, og alle aldersgrupper er dog vist i tabellerne i bilag 6.

Når vi sammenligner seniorerne med de midaldrende lønmodtagere, er der på flertallet af de psykosociale arbejdsmiljøfaktorer ikke signifikante forskelle mellem de to grupper. I det følgende afsnit vil vi især fokusere på de signifikante forskelle og først præsentere resultater vedrørende ledelseskvalitet og rolleklarhed, efterfulgt af kvantitative krav, negative handlinger på arbejdet og endelig resultaterne vedrørende balancen mellem arbejdsliv og privatliv. Til sidst præsenterer vi resultater vedrørende depressive symptomer, mentalt helbred og stress.

Ledelseskvalitet

Ledelseskvalitet måles med otte spørgsmål, der alle besvares på en skala fra 1 til 5, hvor 1 = aldrig og 5 = altid. Spørgsmålene er følgende: "Virksomhedens mål er forklaret i forhold til arbejdsopgaven", "Tilstrækkelig beføjelser i forhold til ansvar", "Leder engagerer sig i din faglige udvikling", "Leder involverer dig tilstrækkeligt i tilrettelæggelsen af dit arbejde", "Leder giver dig nødvendig ris og ros for arbejdet", "Dit arbejde er anerkendt og påskønnet af ledelsen", "modtager hjælp og støtte fra nærmeste leder" og "stoler på udmeldinger fra ledelsen".

Figur 23. Besvarelser til to underspørgsmål om ledelseskvalitet.

Seniorerne oplever i signifikant lavere grad at blive involveret i tilrettelæggelsen af deres arbejde end lønmodtagerne på 30-49 år og 18-29 år. Samtidig er der en signifikant tendens til, at de to ældste aldersgrupper i højere grad oplever at have tilstrækkelig beføjelser i forhold til ansvar end den yngste aldersgruppe (Se figur 23). Seniorerne adskiller sig dog her ikke signifikant fra lønmodtagerne på 30-49 år. Seniorerne adskiller sig ikke nævneværdigt fra lønmodtagerne på 30-49 år på de resterende seks underspørgsmål om ledelseskvalitet (se bilag 6).

Der er ikke nogen signifikante forskelle mellem seniorerne, når vi sammenligner på uddannelsesbaggrund eller alder (50-54 år, 55-59 år, 60-64 år) i forhold til, om de oplever tilstrækkelig beføjelser i forhold til ansvar, og om deres leder involverer dem i tilrettelæggelsen af deres arbejde (se bilag 6).

Tabel 7: Leder involverer dig i tilrettelæggelsen af dit arbejde: Bund-10 og Top-10 brancher

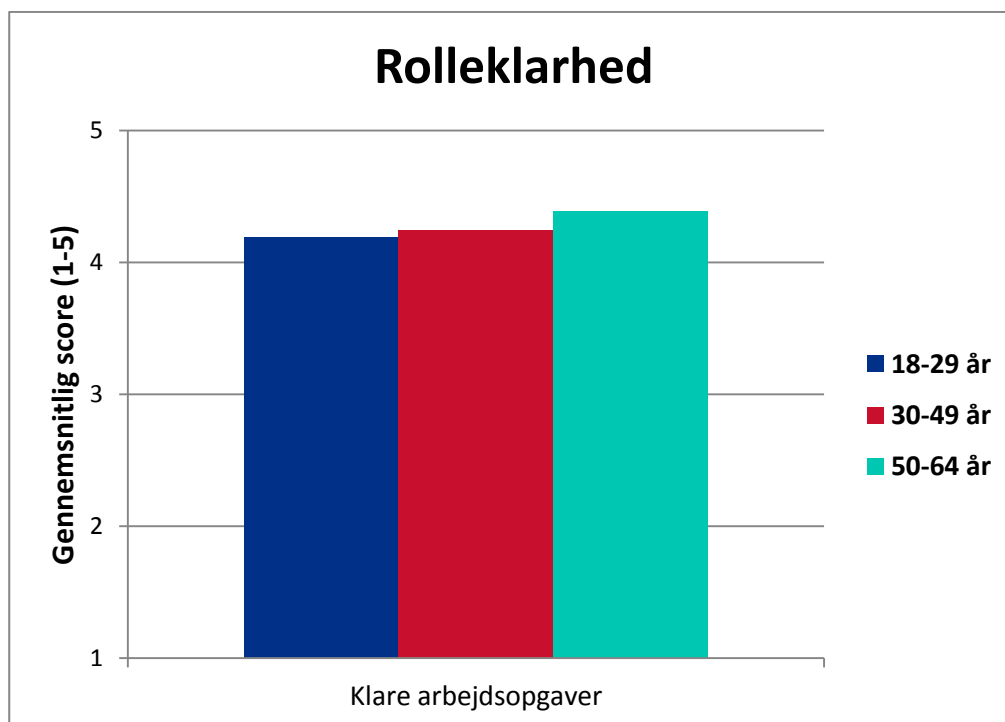
Brancher, hvor ledelsen involverer seniorerne (50-64 år) i mindst grad		Brancher, hvor ledelsen involverer seniorerne (50-64 år) i højest grad	
Energi og råstoffer	2,8	Opførelse og nedrivning af byggeri	3,5
Tekstil og papir	2,8	Anlægsarbejde	3,4
Rengøring	2,8	Kemi og medicin	3,4
Engros	2,9	Restauranter og barer	3,4
Transport af passagerer	2,9	Film, presse og bøger	3,4
Religiøse institutioner og begravelsesvæsen	2,9	Træ og møbler	3,4
Installation og reparation af maskiner og udstyr	2,9	Butikker	3,3
Vand, kloak og affald	2,9	Læger, tandlæger og dyrlæger	3,3
Transport af gods	2,9	Plast, glas og beton	3,3
Transportmidler	2,9	Hotel og camping	3,2

Note: Der er forholdsvis få respondenter i enkelte brancher, hvilket kan medføre usikkerhed i den præcise rækkefølge.

Når vi sammenligner brancherne, kan vi se, at det især er inden for 'energi og råstoffer', 'tekstil og papir' samt 'rengøring', at seniorerne ikke oplever at blive inddraget i tilrettelæggelsen af deres arbejde, mens 'opførelse og nedrivning af byggeri' er den branche, hvor seniorerne i højest grad oplever at blive inddraget.

Rolleklarhed i arbejdet

Rolleklarhed i arbejdet måles med fire spørgsmål, der alle besvares på en skala fra 1 til 5, hvor 1 = aldrig og 5 = altid. De fire spørgsmål er: "Får du nok information til at udføre arbejdet", "Får du nok vejledning og instruktion til at udføre arbejdet", "Er dine arbejdsopgaver klare", "er der modsatrettede krav i dit arbejde" (scores omvendt).

Figur 24. rolleklarhed blandt seniorer og lønmodtagere i aldersgrupperne 30 – 49 år og 18 – 29 år.

Seniorerne angiver i signifikant højere grad at have klare arbejdsopgaver end lønmodtagerne på 30-49 år og på 18-29 år (se figur 24). Ellers er der ikke statistisk signifikante forskelle mellem seniorerne og lønmodtagerne på 30-49 år, hvad angår de andre underspørgsmål om rolleklarhed (se bilag 6).

Når vi sammenligner uddannelsesgrupperne, er der små men signifikante forskelle. Seniorer med videregående uddannelse angiver i signifikant lavere grad at have klare arbejdsopgaver (score 4,3) end seniorer med grundskole (score 4,5) eller erhvervsfaglige uddannelser (score 4,4) (se bilag 6).

Når vi sammenligner seniorerne i aldersgrupperne 50-54 år, 55-59 år og 60-64 år, finder vi ikke nogen signifikante forskelle mellem undergrupperne (se bilag 6).

Kvantitative krav i arbejdet

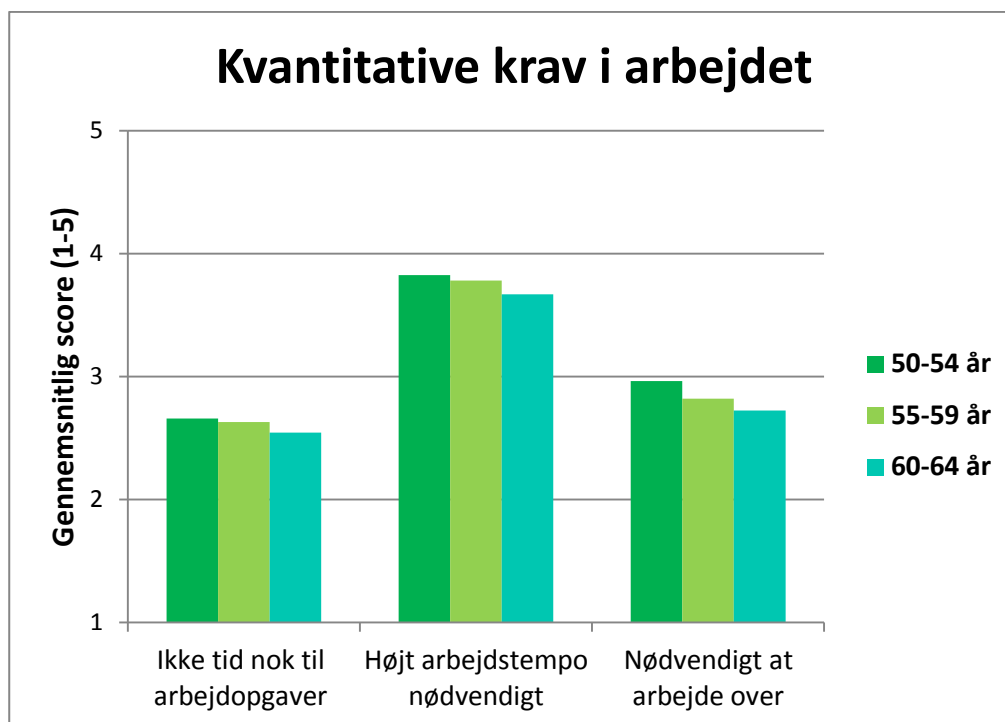
Kvantitative krav i arbejdet måles med tre spørgsmål, der alle besvares på en skala fra 1 til 5, hvor 1 = aldrig og 5 = altid. Spørgsmålene er: "Oplever ikke at have tid nok til arbejdsopgaverne", "Det er nødvendigt at arbejde i et højt tempo" og "Det er nødvendigt at arbejde over".

Figur 25. Arbejdstagerne angivelse af kvantitative krav i arbejdet fordelt på de tre aldersgrupper.

Der er generelt en tendens til, at seniorerne oplever færre kvantitative krav end lønmodtagerne på 30-49 år men ikke lønmodtagerne på 18-29 år. Mere specifikt oplever seniorerne i signifikant lavere grad end lønmodtagerne i alderen 30-49 år ikke at have tid nok til arbejdsopgaverne, og at det er nødvendigt at arbejde over. Men seniorerne oplever ikke disse to kvantitative krav i signifikant lavere grad end de yngste lønmodtagere. Der er ikke signifikante forskelle mellem grupperne på, hvor ofte det er nødvendigt at arbejde i et højt tempo (se figur 25).

Seniorer med videregående uddannelser oplever i signifikant højere grad ikke at have tid nok til arbejdsopgaver (score 2,8) end seniorer med grundskole (score 2,6) og erhvervsfaglige uddannelser (score 2,6). Seniorerne med videregående uddannelser oplever ligeledes i signifikant højere grad, at det er nødvendigt at arbejde i et højt tempo (score 3,8) end seniorer med grundskole (3,7). Endelig oplever seniorer med videregående uddannelser i højere grad, at det er nødvendigt at arbejde over (score 3,0) end seniorer med grundskole (2,7) og erhvervsfaglig uddannelser (score 2,8) (se bilag 6).

Figur 26. Kvantitative krav i arbejdet blandt 50+ undergrupperne.

Når vi kigger aldersgrupperne blandt seniorerne, finder vi følgende signifikante forskelle. De 60-64 årige angiver i lavere grad at være nødt til at arbejde over end de 50-54 årige. De 60-64 årige oplever i lavere grad ikke at have tid til arbejdsopgaverne end de 50-54 årige, og endelig oplever de 60-64 årige i lavere grad, at det er nødvendigt at arbejde i et højt tempo end de to andre undergrupper (se figur 26).

Tabel 8: Kvantitative krav blandt seniorerne (50-64 år) - ikke tid nok til arbejdsopgaver: Bund-10 og Top-10 brancher

Brancher med <u>mindst</u> grad af tid til arbejdsopgaver (skala fra 1-5, hvor 1 er altid, og 5 er aldrig)		Brancher med <u>højest</u> grad af tid til arbejdsopgaver (skala fra 1-5, hvor 1 er altid, og 5 er aldrig)	
Universiteter og forskning	2,9	Installation og reparation af maskiner og udstyr	2,2
Undervisning	2,9	Vand, kloak og affald	2,2
Hospitaler	2,8	Landbrug, skovbrug og fiskeri	2,3
Døgninstitutioner og hjemmepleje	2,8	Restauranter og barer	2,3
Daginstitutioner	2,7	Transport af passagerer	2,3
Tekstil og papir	2,7	Slagterier	2,3
IT og telekommunikation	2,7	Transportmidler	2,4
Rengøring	2,6	Hotel og camping	2,4
Kontor	2,6	Anlægsarbejde	2,4
Læger, tandlæger og dyrlæger	2,6	Træ og møbler	2,4

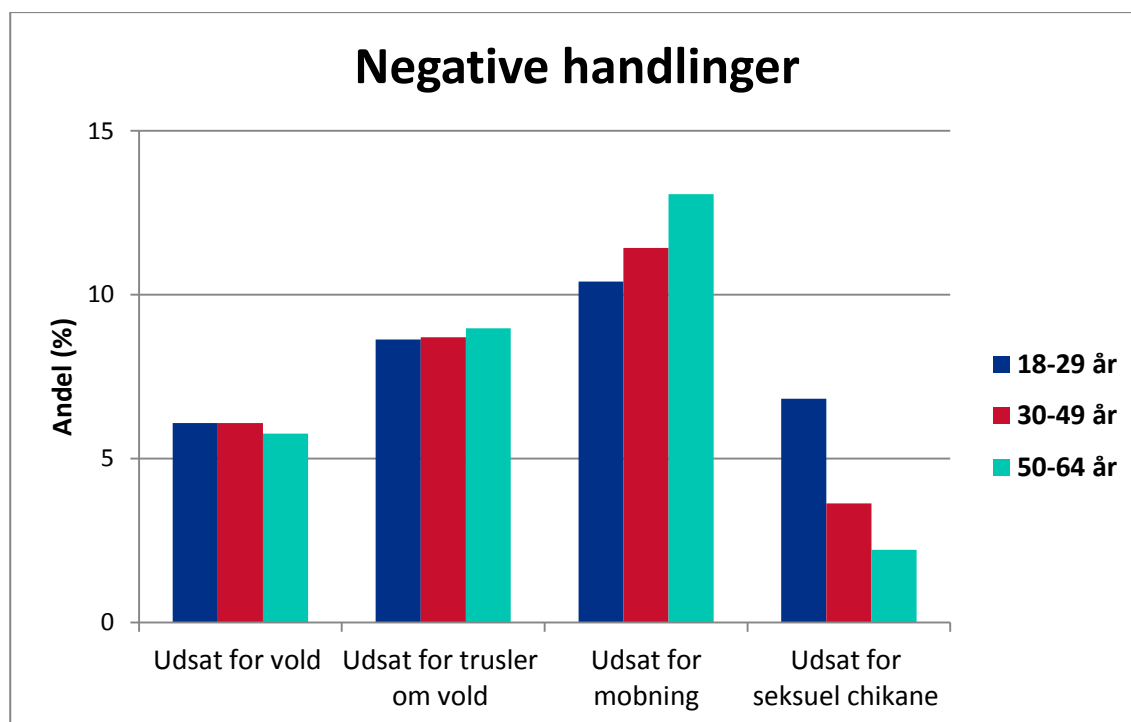
Note: Der er forholdsvis få respondenter i enkelte brancher, hvilket kan medføre usikkerhed i den præcise rækkefølge.

Når vi sammenligner brancherne, kan vi se, at seniorer især inden for 'universiteter og forskning', 'undervisning', på 'hospitaler' og 'døgninstitutioner og hjemmepleje' i højeste grad oplever ikke at have nok

tid til arbejdsopgaverne. Mens seniorer inden for 'installation og reparation af maskiner og udstyr' og inden for 'vand, kloak og affald' i laveste grad ikke oplever at have tid nok til arbejdsopgaverne.

Negative handlinger

Negative handlinger inkluderer fysisk vold, trusler om vold, mobning og seksuel chikane. Arbejdstagerne er blevet spurgt om, de har oplevet disse handlinger inden for de seneste 12 måneder.

Figur 27. Andelen af arbejdstagerne, der har oplevet negative handlinger fordelt på aldersgrupperne.

En signifikant lavere andel af seniorerne rapporterer at have været udsat for seksuel chikane end lønmodtagerne på 30-49 år og 18-29 årige. Samtidig rapporterer en signifikant større andel af seniorerne at have været udsat for mobning end de to yngre aldersgrupper (se figur 27). I forhold til vold og trusler om vold, er der ikke signifikante forskelle mellem aldersgrupperne.

En signifikant større andel af seniorer med videregående (7,4 %) og erhvervsfaglige (5,9 %) uddannelser angiver at have været udsat for fysisk vold end seniorer med grundskole (3,2 %) og gymnasial uddannelse (2,0 %). Det samme signifikante mønster ser vi vedrørende trusler om vold: videregående (11,4 %), erhvervsuddannelse (8,9 %), grundskole (5,7 %) og gymnasiale uddannelser (4,1 %). Vi finder ingen signifikante forskelle mellem uddannelsesgrupperne, når vi ser på andelen, der har været udsat for mobning og seksuel chikane (se bilag 6).

Når vi sammenligner seniorerne i aldersgrupperne 50-54 år, 55-59 år og 60-64 år, finder vi ikke nogen signifikante forskelle mellem undergrupperne (se bilag 6).

Tabel 9: Andelen af seniorer (50-64 år), der har været udsat for mobning: Bund-10 og Top-10 brancher

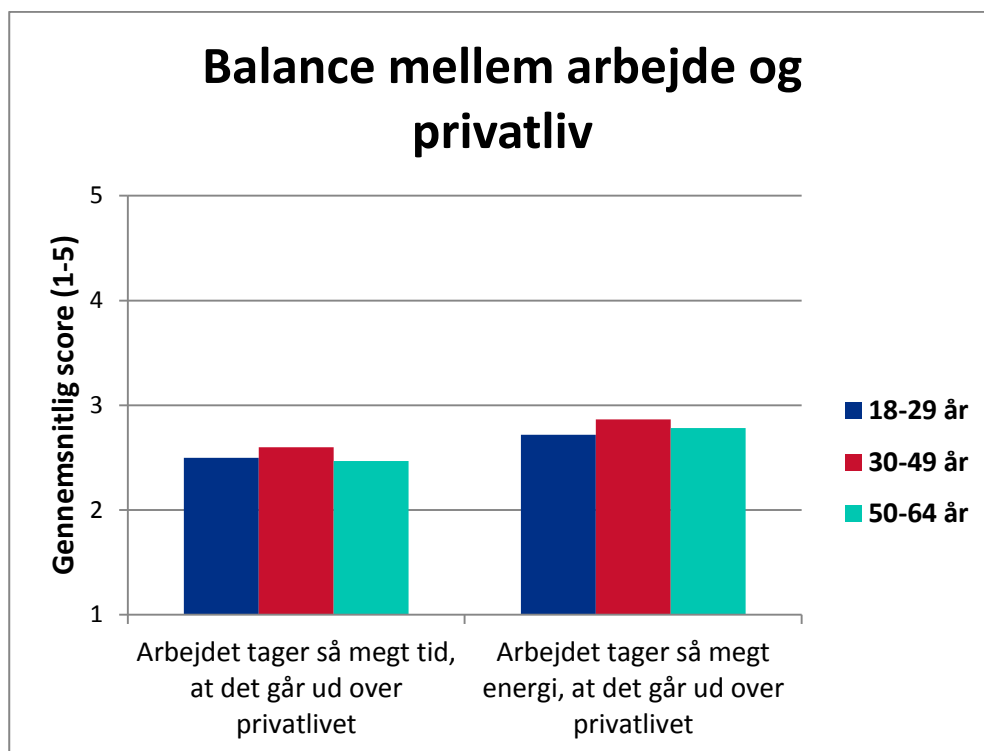
Brancher med <u>højest andel</u> (%) af seniorerne (50-64 år), der har været udsat for mobning		Brancher med <u>lavest andel</u> (%) af seniorerne (50-64 år), der har været udsat for mobning	
Hotel og camping	21,0	Installation og reparation af maskiner og udstyr	3,8
Religiøse institutioner og begravelsesvæsen	19,8	Færdiggørelse af byggeri	5,4
Plast, glas og beton	19,5	Rengøring	6,7
Døgninstitutioner og hjemmepleje	18,5	Opførelse og nedrivning af byggeri	7,5
Undervisning	17,0	Tekstil og papir	8,1
Daginstitutioner	16,3	IT og telekommunikation	8,3
Nærings- og nydelsesmidler	15,8	Læger, tandlæger og dyrlæger	8,7
Energi og råstoffer	15,7	Transport af gods	8,8
Transport af passagerer	15,5	Vand, kloak og affald	9,3
Slagterier	15,3	Kemi og medicin	9,8

Note: Der er forholdsvis få respondenter i enkelte brancher, hvilket kan medføre usikkerhed i den præcise rækkefølge.

Når vi sammenligner brancherne, kan vi se, at det især er inden for 'hotel og camping', 'religiøse institutioner og begravelsesvæsen' og 'plast, glas og beton', at seniorerne oplever mobning. Hvorimod inden for 'installation og reparation af maskiner og udstyr', 'færdiggørelse af byggeri' og 'rengøring' er der en betydelig færre andel af seniorerne, der rapporterer at have været udsat for mobning.

Balance mellem arbejde og privatliv

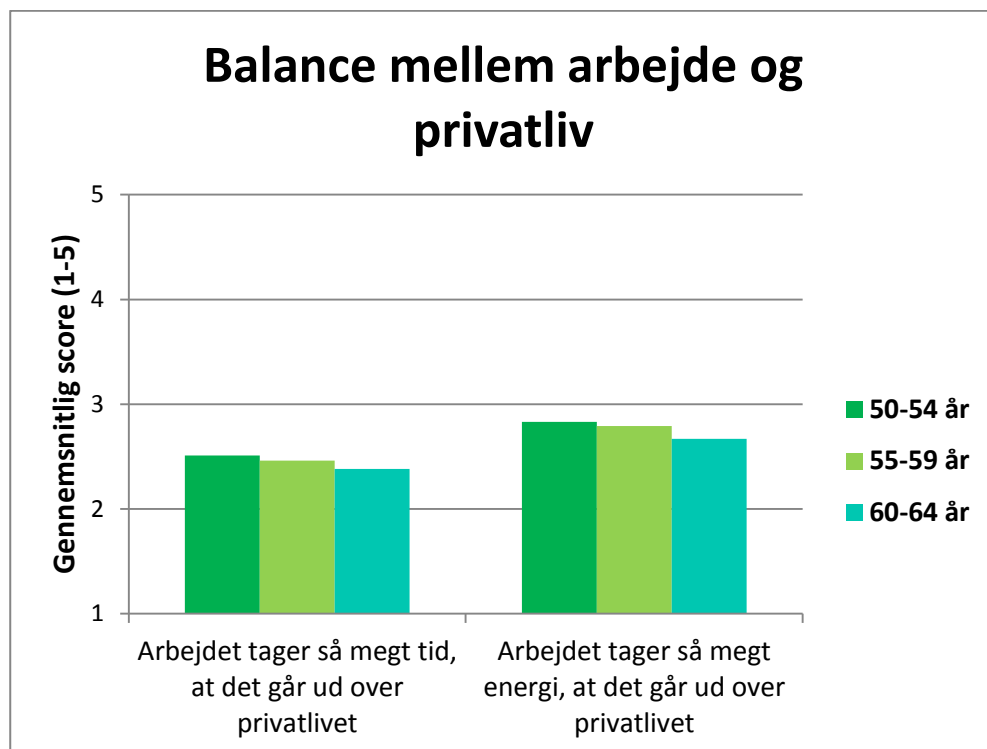
Arbejdstagerne er blevet spurgt om, i hvilket omfang arbejdet tager henholdsvis så meget tid og energi, at det går ud over privatlivet. Besvarelsene er igen på en skala fra 1 til 5, hvor 1 = aldrig, og 5 = altid.

Figur 28. Balance mellem arbejdsliv og privatliv fordelt på aldersgrupperne.

Seniorerne oplever i signifikant mindre grad, at arbejdet tager så meget tid, at det går ud over privatlivet end lønmodtagerne på 30-49 år, men ikke de yngste lønmodtagere. I forhold til i hvilken grad, arbejdet tager så meget energi, at det går ud over privatlivet, er der ikke nogen signifikante forskelle mellem aldersgrupperne (se figur 28).

Når vi sammenligner uddannelsesgrupperne, kan vi se, at seniorerne med videregående uddannelser (score 2,6) i signifikant højere grad rapporterer, at arbejdet tager så meget tid, at det går ud over privatlivet end seniorer med grundskole (score 2,4) eller erhvervsfaglige uddannelser (score 2,4). Der er ikke nogen signifikante forskelle, når vi ser på i hvilken grad, arbejdet tager energi fra privatlivet (se bilag 6).

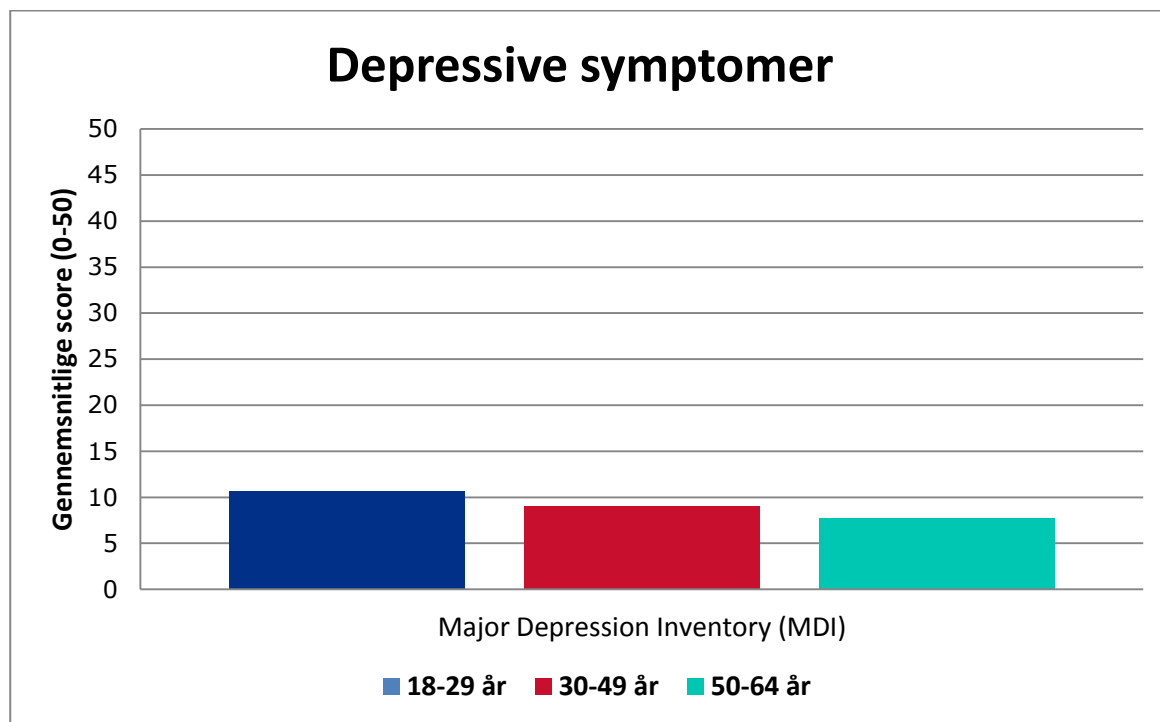

Figur 29. Balance mellem arbejdsliv og privatliv blandt seniorerne.

Når vi sammenligner seniorerne på alder, kan vi se, at de 60-64 årige i signifikant lavere grad oplever, at arbejdet tager så meget tid, at det går ud over privatlivet end de 50-54 årige. Endvidere oplever de 60-64 årige i mindre grad, at arbejdet tager så meget energi, at det går ud over privatlivet end både de 50-54 årige og de 55-59 årige (se figur 29).

Depressive symptoms

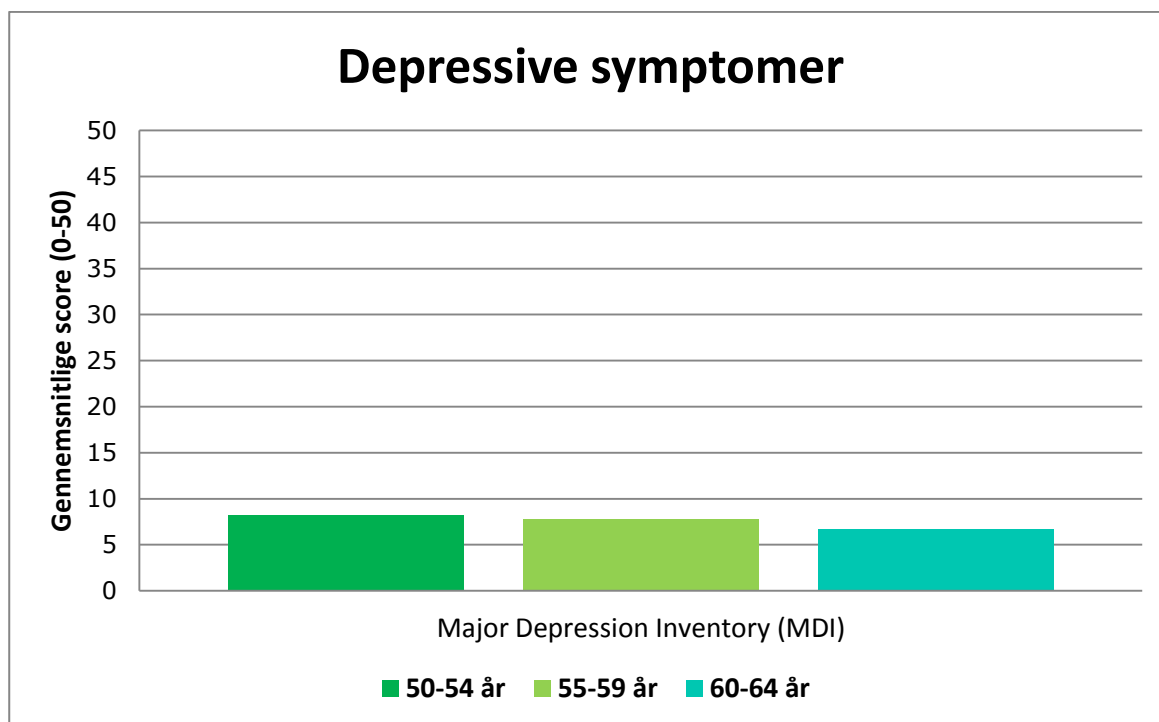
Depressive symptoms are measured with the major depression inventory (MDI), which ranges from 0 to 50. The higher the score, the more depressive symptoms.

Figur 30. Arbejdstagerne score på MDI-skalaen fordelt på aldersgrupperne.

Seniorerne rapporterer signifikant færre depressive symptomer end lønmodtagerne på 30-49 år og 18-29 år (se figur 30).

Der er ikke nogen signifikante forskelle, når vi ser på seniorernes uddannelsesbaggrund (se bilag 6)

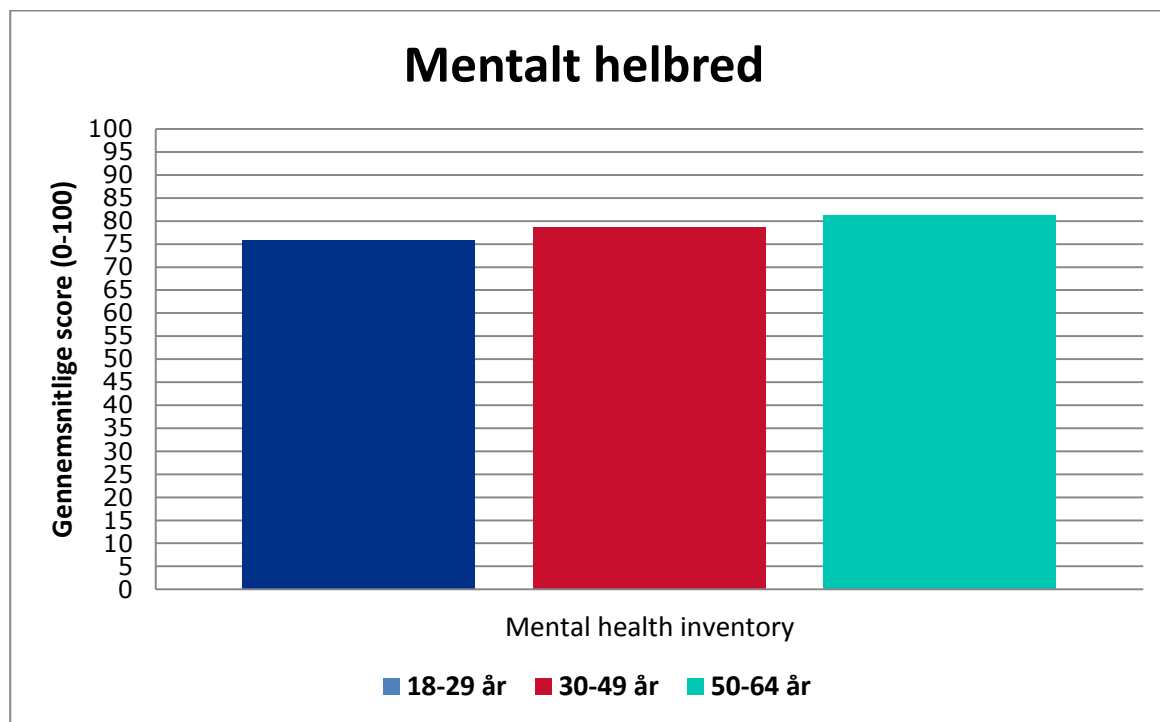

Figur 31. Seniorernes score på MDI-skalaen fordelt på 50+ undergrupperne.

De 60-64 årige rapporterer signifikant færre depressive symptomer end seniorerne på 50-54 år og 55-59 år (se figur 31).

Mentalt helbred

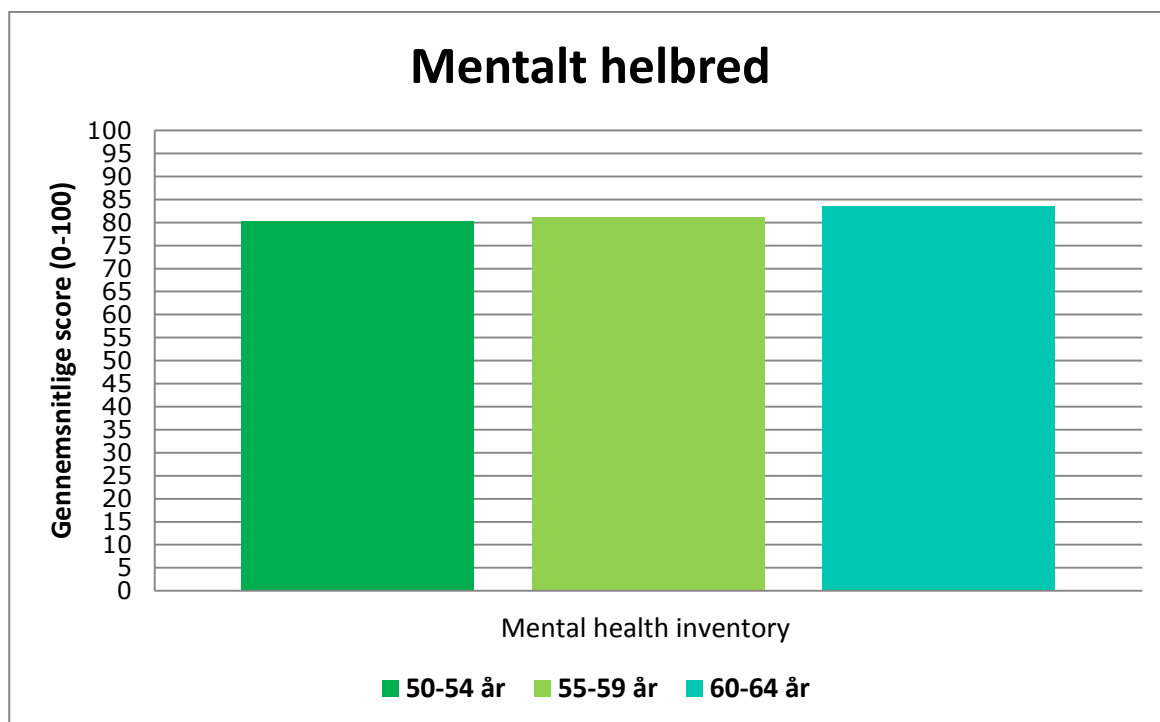
Mentalt helbred er målt med mental health inventory, der munder ud i en score fra 0 – 100. Jo højere score, jo bedre mentalt helbred.

Figur 32. Arbejdstagerne score på mental health inventory skalaen fordelt på aldersgrupperne.

Seniorerne rapporterer signifikant bedre mentalt helbred end lønmodtagerne på 30-49 år og 18-29 år (se figur 32).

Der er ikke nogen signifikante forskelle, når vi ser på seniorernes uddannelsesbaggrund (se bilag 6).

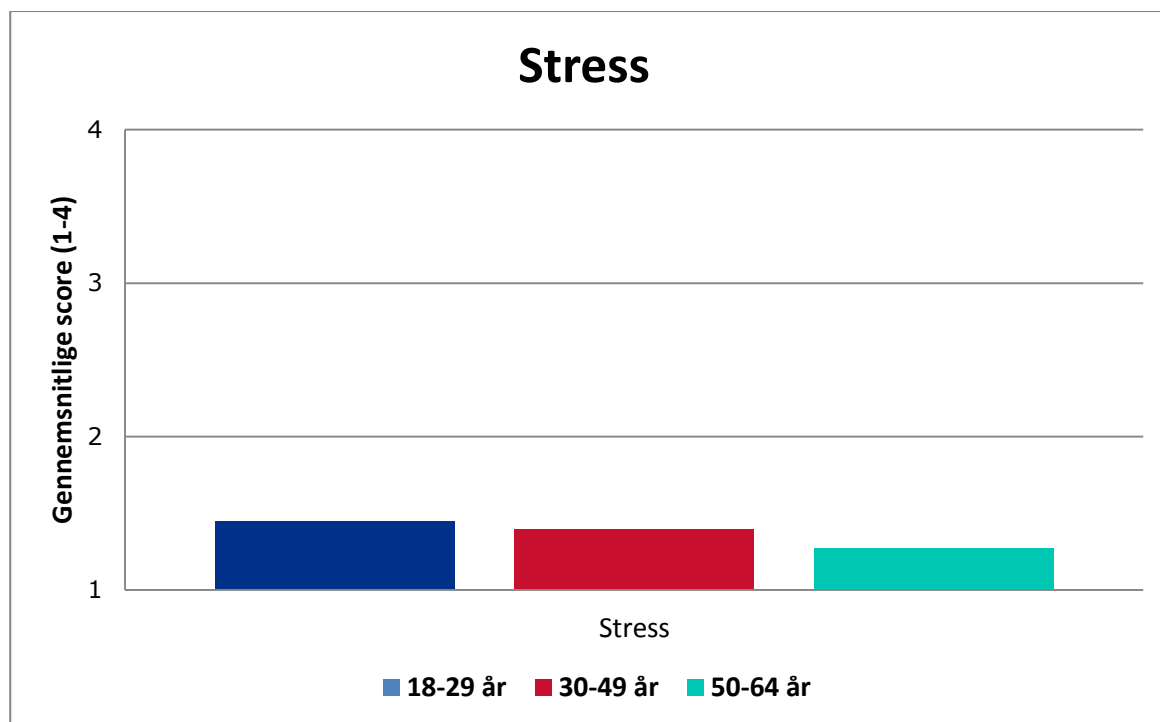

Figur 33. Seniorernes score på mental health skalaen fordelt på 50+ undergrupperne.

De 60-64 årige rapporterer signifikant bedre mentalt helbred end de 50-54 årige og 55-59 årige (se figur 33).

Stress

Stress er målt med spørgsmålet: "har du følt dig stresset de seneste to uger", og besvares på en skala fra 1 til 4, hvor 1 = aldrig, og 4 = hele tiden.

Figur 34. Graden af oplevet stress de seneste to uger fordelt på aldersgrupperne.

Seniorene rapporterer signifikant mindre stress end lønmodtagerne på 30-49 år og 18-29 år (se figur 34).

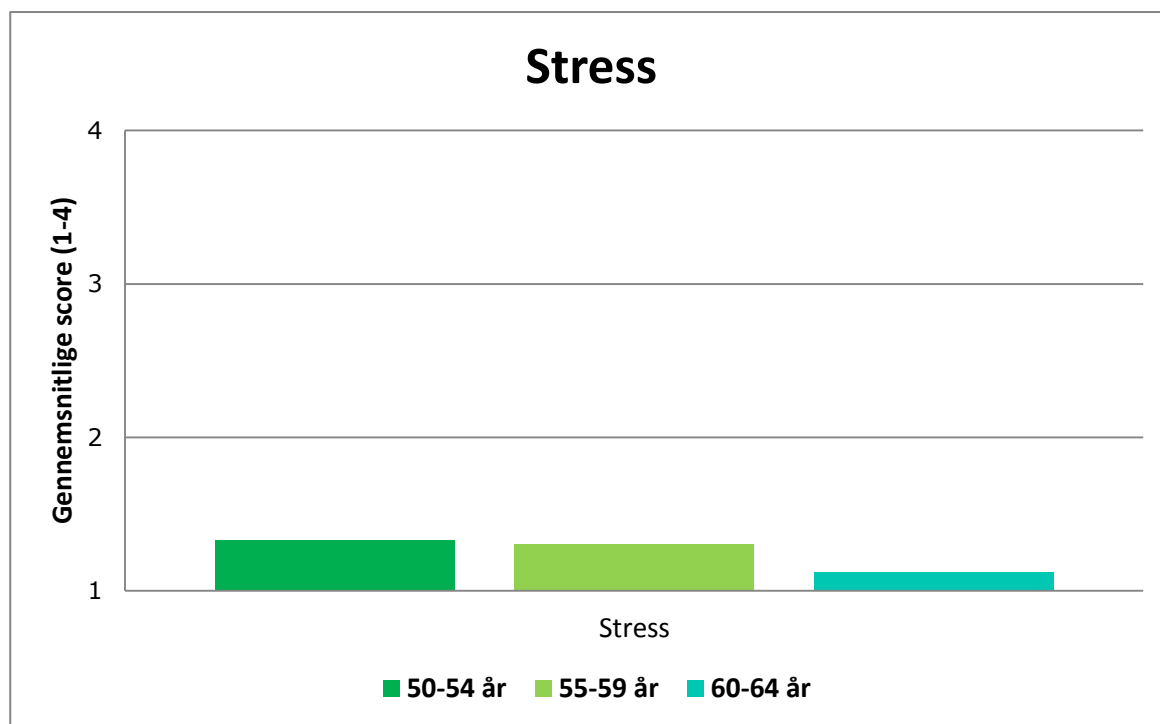
Der er ikke nogen signifikante forskelle mellem uddannelsesgrupperne (se bilag 6).

Tabel 10: Gennemsnitlig score for oplevelsen af stress, hvor 4 er stresset hele tiden, blandt seniorer (50-64 år): Bund-10 og Top-10 brancher

Brancher med <u>højest score</u> for oplevelsen af stress		Brancher med <u>lavest score</u> for oplevelsen af stress	
Universiteter og forskning	1,5	Slakterier	0,9
Undervisning	1,5	Træ og møbler	0,9
Døgninstitutioner og hjemmepleje	1,5	Transport af gods	1,0
Hospitaler	1,4	Opførelse og nedrivning af byggeri	1,0
Daginstitutioner	1,4	Vand, kloak og affald	1,0
Hotel og camping	1,4	Transport af passagerer	1,1
Film, presse og bøger	1,3	Energi og råstoffer	1,1
Religiøse institutioner og begravelsesvæsen	1,3	Restauranter og barer	1,1
Engros	1,3	Landbrug, skovbrug og fiskeri	1,1
Rengøring	1,3	Færdiggørelse af byggeri	1,1

Note: Der er forholdsvis få respondenter i enkelte brancher, hvilket kan medføre usikkerhed i den præcise rækkefølge.

Generelt rapporterer seniorerne i alle brancherne lavt niveau af stress, men seniorer inden for 'universiteter og forskning', 'undervisning' og 'døgninstitutioner og hjemmepleje' rapporterer lidt højere niveau af stress end seniorer inden for især 'slagterier' og 'træ og møbler'.

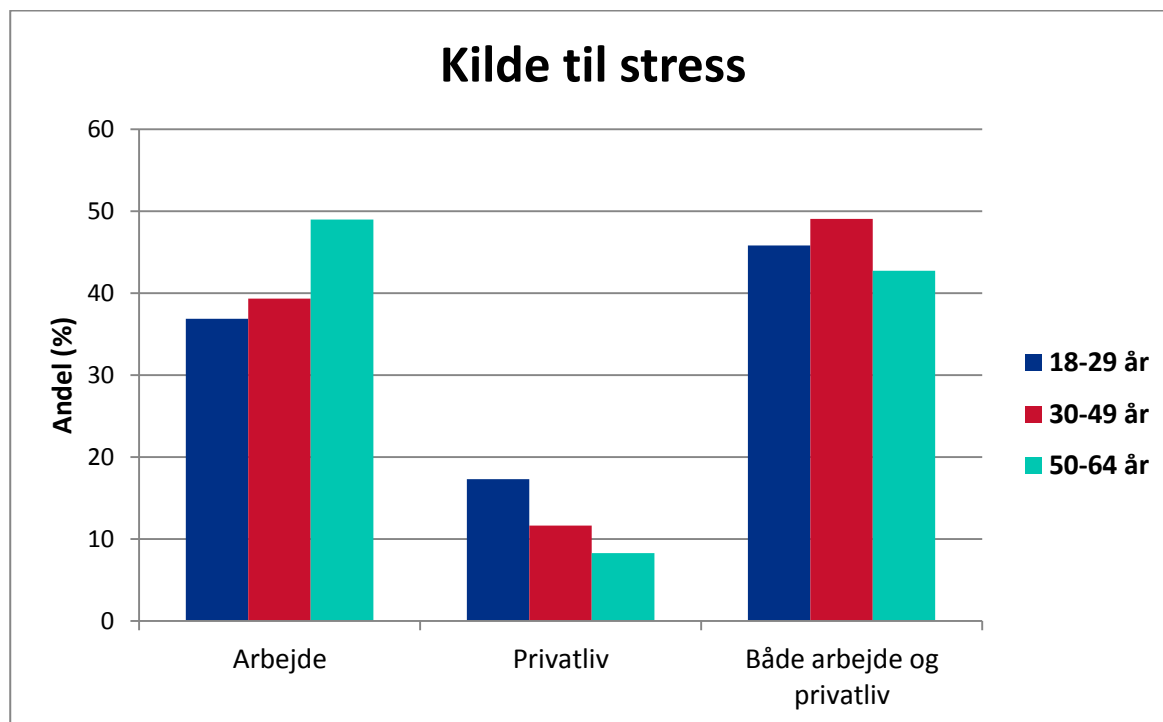

Figur 35. Graden af oplevet stress de seneste to uger fordelt på aldersgrupperne fordelt på 50+ undergrupperne.

Blandt seniorerne rapporterer de 60-64 årige signifikant mindre stress end de 50-54 årige og 55-59 årige (se figur 35).

Kilden til stress

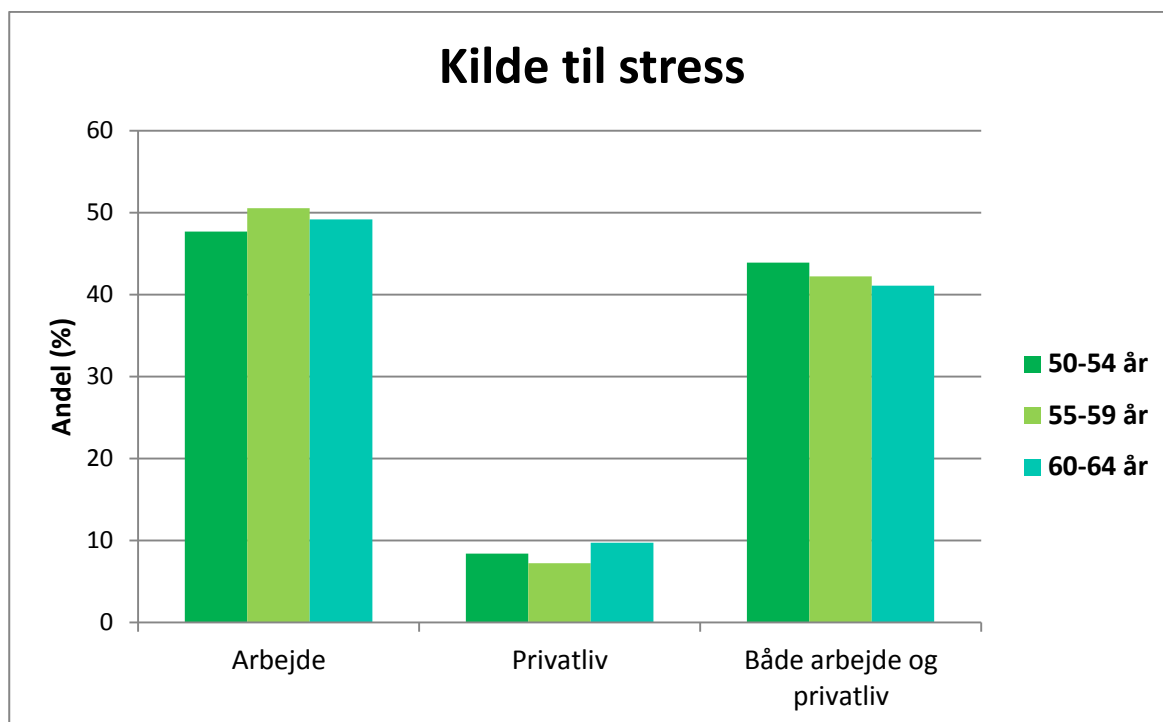
Arbejdstagerne er også blevet spurgt om, hvorvidt årsagen til deres stress var arbejde, privatlivet eller begge dele.

Figur 36. Kilden til stress fordelt på aldersgrupperne.

En signifikant større andel af seniorerne end lønmodtagerne på 30-49 år og 18-29 år, peger på arbejdet som kilden til deres stress (se figur 36).

Der er ikke nogen signifikante forskelle, når vi sammenligner uddannelsesgrupperne (se bilag 6).

Figur 37. Kilden til stress fordelt på alder blandt seniorerne.

Der er ikke nogen signifikante forskelle, når vi sammenligner seniorerne på alder (se figur 37).

Bilag 4: Arbejdsulykker og sikkerhedsklima

Arbejdsulykker og sikkerhedsklima

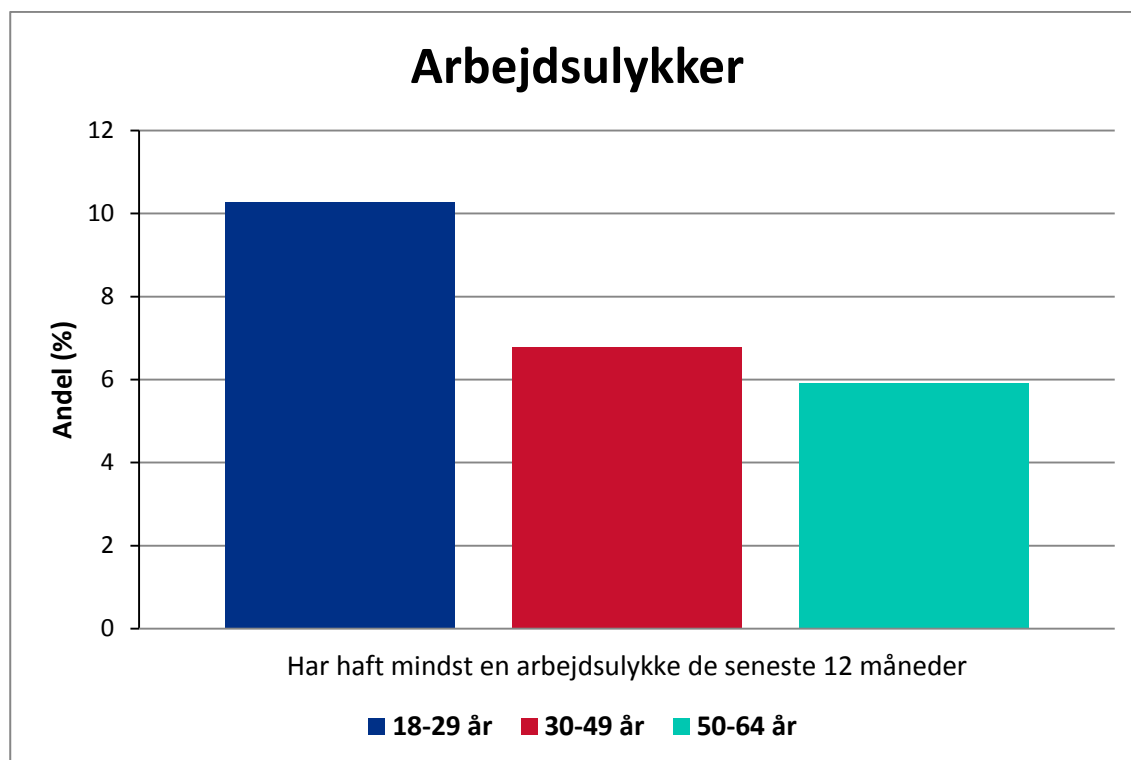
I det følgende præsenteres data om seniorers arbejdsulykker og sikkerhedsklima. For arbejdsulykker inkluderes ligeledes antal anerkendte arbejdsulykker og mén grad af disse.

Med 'arbejdsulykke' forstås en pludselig hændelse i forbindelse med arbejdet, som kan føre til, at en person kommer fysisk eller psykisk til skade. Risikoen for at komme ud for en arbejdsulykke varierer meget fra branche til branche [10]. En virksomheds sikkerhedsklima kan udtrykkes som prioriteringen af sikkerhed set i forhold til tid, økonomi og tidsplaner.

På de næste sider præsenteres analyser af seniorers rapportering af arbejdsulykker og angivelse af deres sikkerhedsklima. Det er vigtigt at fremhæve, at de rapporterede arbejdsulykker ikke kan sammenlignes med rapportering af anmeldepligtige arbejdsulykker til Arbejdstilsynet, herunder de anerkendte arbejdsulykker med eller uden erstatning for mén. Sikkerhedsklima er baseret på 5 spørgsmål, hvor svarpersonen angiver de sikkerhedsproblemer, som de vurderer, de har i deres arbejde.

Arbejdsulykker

I rapporten opgøres antal arbejdsulykker, som svar på spørgsmålet, om hvorvidt svarpersonerne har haft én eller flere arbejdsulykker de seneste 12 måneder. I figur 38 nedenfor er opgjort andelen af personer, der har haft en arbejdsulykke inden for de enkelte aldersgrupper. Som det kan ses, rapporterer en mindre andel af seniorer i gruppen 50-64 år at have været ude for en arbejdsulykke de seneste 12 måneder.

Figur 38. Arbejdsulykker blandt seniorer (50-64 år) og lønmodtagere 18-29 år og 30-49 år.

Seniorerne angiver, sammen med arbejdstagerne på 30-49 år, en statistisk signifikant lavere risiko for at komme ud for arbejdsulykker end arbejdstagerne på 18-29 år (se figur 38).

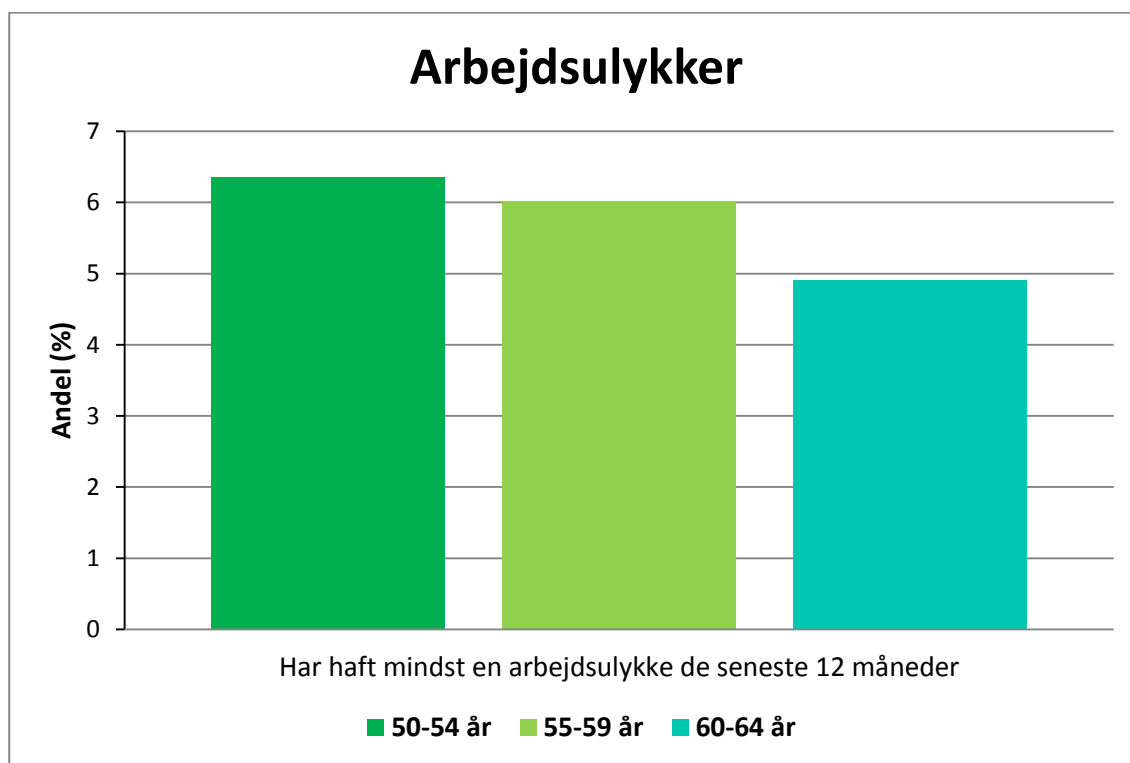
Seniorerne med grundskole og erhvervsfaglig uddannelse angiver lidt højere risiko for at få en arbejdsulykke, henholdsvis 8,1 og 7,1 procent, men det er dog ikke statistisk signifikant. Dermed rapporterer en mindre andel af seniorer med gymnasial baggrund (andel på 4,9 %) og videregående uddannelse (andel på 3,7 %) at have været ude for en arbejdsulykke (se bilag 6).

Blandt seniorerne er der relativt stor variation i rapporteringen af arbejdsulykker på tværs af brancher. Brancher, hvor den største andel af seniorer rapporterer at have haft en arbejdsulykke, er '8 Installation og reparation af maskiner og udstyr' (andel på 14,2 %), '28 Restauranter og barer' (andel på 13,7 %), '19 Slagterier' (andel på 13 %), Landbrug, skovbrug og fiskeri (score på 5,9). Brancher, hvor den laveste andel af seniorer rapporterer arbejdsulykker, er '15 Film, presse og bøger' (andel på 0,1 %), '4 Butikker' (0,6 %) og '16 IT og telekommunikation' (andel på 1,0 %).

Tabel 11: Andelen af seniorer (50-64 år), der har været ud for en arbejdsulykke de seneste 12 måneder: Bund-10 og Top-10 brancher

Brancher med <u>højest andel</u> (%) af seniorerne (50-64 år), der angiver at have haft en arbejdsulykke de seneste 12 måneder		Brancher med <u>lavest andel</u> (%) af seniorer (50-64 år), der angiver at have haft en arbejdsulykke de seneste 12 måneder	
Installation og reparation af maskiner og udstyr	14,2	Elektronik	3,3
Restauranter og barer	13,7	Kontor	3,3
Slagterier	13,0	Kemi og medicin	3,3
Færdiggørelse af byggeri	12,1	Religiøse institutioner og begravelsesvæsen	2,6
Landbrug, skovbrug og fiskeri	12,1	Læger, tandlæger og dyrlæger	2,2
Tekstil og papir	11,3	Energi og råstoffer	1,0
Anlægsarbejde	11,0	Universiteter og forskning	1,0
Døgninstitutioner og hjemmepleje	10,6	IT og telekommunikation	1,0
Metal og maskiner	10,5	Butikker	0,6
Træ og møbler	10,4	Film, presse og bøger	0,1

Note: Der er forholdsvis få respondenter i enkelte brancher, hvilket kan medføre usikkerhed i den præcise rækkefølge.

Figur 39. Arbejdsulykker i gruppen af seniorer på 50-54 år, 55-59 år og 60-64 år.

I gruppen af lønmodtagere seniorer angiver en lavere andel af seniorer på 60-64 år at have været ude for en arbejdsulykke (se figur 39). Denne andel er dog ikke signifikant lavere end andelen blandt seniorer på 50-54 år og 55-59 år, selv om data peger på, at seniorer på 60-64 år har en lidt lavere risiko for at komme ud for arbejdsulykker. Den manglende signifikans skyldes formentlig, at antallet af personer i disse tre aldersgrupper, der har haft en arbejdsulykke, er for lille.

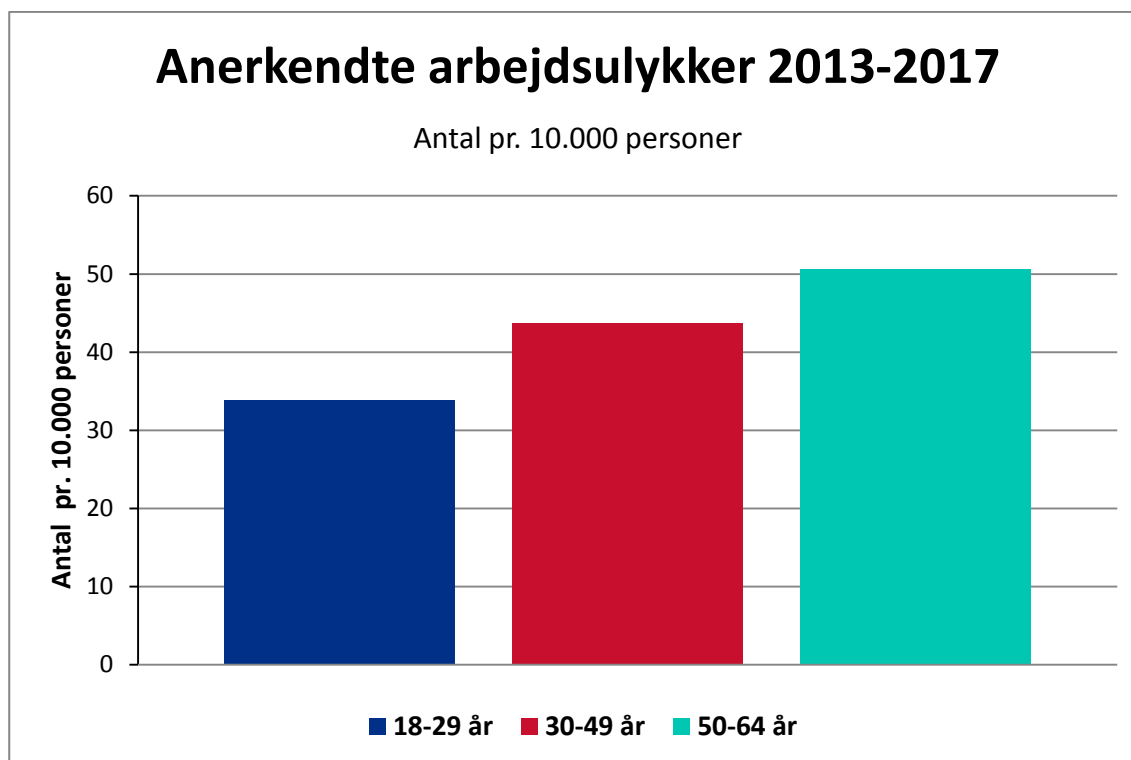
Anerkendte arbejdsulykker

Ved anerkendte arbejdsskader er der yderligere det krav, at hændelsen eller påvirkningen højst må vare i 5 dage. Dette er for rent administrativt i arbejdsskadeforsikringen at adskille kroniske påvirkninger i arbejdet, fx nedslidning over tid, fra akutte skader, såsom tilfælde, hvor en person glider på gulvet og brækker benet. Ligeledes adskiller anerkendelseskriteriet for arbejdsulykker fra kroniske skader, fx fysiske belastninger i arbejdet over længere tid.

Der er samtidig en nedre grænse for hvilke skader, som Arbejdsmarkedets Erhvervsforskning dækker, og som derfor er inkluderet i de data, vi præsenterer. Udformningen af dette er fastlagt efter de ydelser, der kan gives efter arbejdsskadesikringsloven. Det betyder blandt andet, at bagatelskader, forbigående smerter og andet, der ikke kræver behandling, ikke vil være en personskaade i arbejdsskadelovens forstand. Det er derfor klart, at disse data ikke umiddelbart kan sammenlignes med de rapporterede arbejdsulykker fra Arbejdsmiljø og Helbred, vi har præsenteret ovenfor.

Samtidig etableres der i sagsbehandlingen i AES en årsagssammenhæng, med henblik på at fastlægge sammenhænge mellem det arbejde, som personen udførte, hændelsen og den skade, som personen har pådraget sig i forbindelse med arbejdsulykken. De skader, vi ser, er således med stor sandsynlighed en sammenhæng med arbejdet. Dog kan der være tale om en underrapportering, især for mindre alvorlige skader, sådan at vi ikke kan forvente, at alle skader rapporteres til AES.

Som det ses af figur 40, så får seniorer anerkendt flere arbejdsulykker end unge (18-29 år) og midaldrende (30-49 år). Dette er således et andet billede end data fra Arbejdsmiljø og Helbred, hvor en mindre andel af seniorerne rapporterede arbejdsulykker. Det må forventes, at det primært er de mere alvorlige tilfælde, der forsøges anerkendt som arbejdsulykke, med forventning om mén erstatning.

Figur 40. Anerkendte arbejdsulykker i 2013-2017 pr. 10.000 beskæftigede (gennemsnit 2013-16). Tallene er opgivet i antal pr. 10.000 beskæftigede. Kilde: Kontor for Arbejdsskader, Arbejdstilsynet og beskæftigelsesdata fra RAS, Danmarks Statistik.

Data fra AES kan give os information om forskelle i alvorlighed af skader, hvor vi her anvender den anerkendte mén-grad efter en arbejdsulykke.

Hvor seniorerne generelt har relativt mindre risiko for at komme ud for en arbejdsulykke, så ser det ud til, at en større andel af de anerkendte arbejdsskader blandt seniorer giver anledning til varige mén. For de anerkendte arbejdsulykker har vi for hver skadetype opgjort andelen med mén i forhold til alle anerkendte ulykker med den pågældende skadetype, fx 'sårskader', for hver af de tre aldersgrupper. Andelen af 'sårskader' med mén er dobbelt så høj blandt seniorer, set i forhold til unge mellem 18 og 29 år.

For skadetyperne 'bløddelsskade', 'knoglebrud' samt 'forstuvning, forstrækning og forvridning' får seniorer også anerkendt relativt flere arbejdsskadesager med mén. Dette kan dække over, at arbejdsulykkerne og dermed skaderne, var mere alvorlige, men også at seniorer kan have sværere ved at komme sig efter nogle af disse skadetyper.

For skadetyperne 'hjernerystelse og indre kvæstelser', 'uoplyst skade' samt 'flere skader' ser der ikke ud til at være forskel mellem unge og seniorer på andelen af tilfælde, hvor der anerkendes mén. Det tyder således på, at mén ikke relaterer sig til alder for disse skadetyper.

Sikkerhedsklima

Sikkerhedsklima er en vigtig indikator for prioriteringen af sikkerhed på en arbejdsplads. Denne prioritering af sikkerhed udtrykkes som 'de ansattes opfattelse af forskellen mellem på den ene side virksomhedens politikker og procedurer for sikkerhed i arbejdet, og på den anden side den faktiske prioritering af sikkerhed i daglig praksis' (Zohar, 2002, 2010). Opfattelsen af sikkerhedsklima refererer således til de facetter af politikker og procedurer vedrørende sikkerhed, der faktisk bliver prioriteret i det daglige arbejde, herunder i hvor høj grad sikkerhed er prioriteret i forhold til tid, økonomi og tidsplaner (Zohar & Luria, 2005).

Det er interaktioner mellem ledelse og medarbejdere samt medarbejderne imellem, der er med til at skabe et godt sikkerhedsklima, eksempelvis ved at både ledere og medarbejdere prioriterer sikkerheden i arbejdet, selv når der er stramme tidsplaner. Fra forskningslitteraturen ved man, at hvis sikkerheden over en periode er lavt prioriteret, så vil der langsomt indfinde sig en fælles forståelse af, at sikkerhed har lav prioritet, og det vil medføre en forringelse af sikkerheden og dermed øget risiko for arbejdsulykker. Betydning af sikkerhedsklima understøttes af en bred vifte af sammenhængende teori (Nielsen, Dyreborg, Kines, Nielsen, & Rasmussen, 2013; Zohar, 2010), og der er moderat evidens for sammenhæng mellem sikkerhedsklima og risiko for arbejdsulykker (J. Ajslev m.fl., 2017).

To nyere studier gennemført på NFA har dokumenteret sammenhæng mellem rapportering af flere sikkerhedsproblemer (ringere rapporteret sikkerhedsklima) og øget risiko for arbejdsulykker (J. Ajslev m.fl., 2017; J. Z. N. Ajslev m.fl., 2018). Et opfølgingsstudie viste yderligere, at lønmodtagere, der havde rapporteret mindst to sikkerhedsklima problemer i 2012, havde 85 % øget risiko for at få en arbejdsulykke i 2014, og denne risiko var mere end dobbelt så høj for deltagere, der havde rapporteret tre eller flere sikkerhedsklimaproblemer.

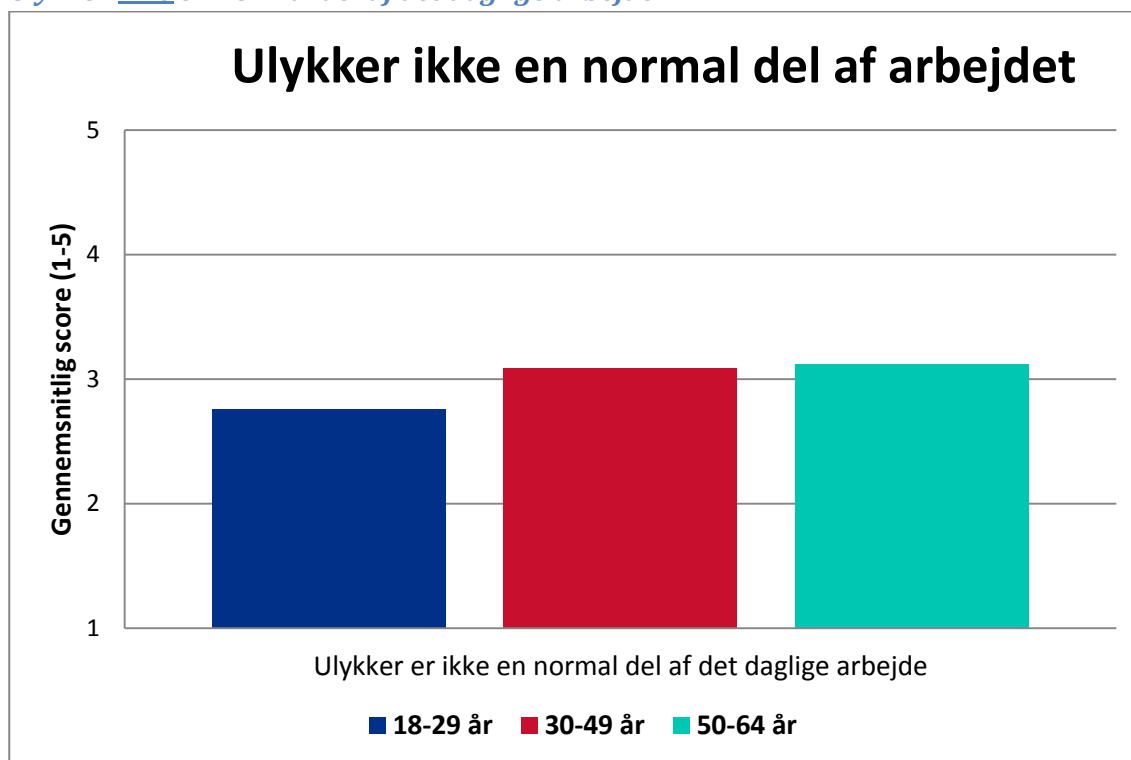
I denne rapport måles sikkerhedsklima med fem spørgsmål fra Arbejdsmiljø og Helbred, som er:

- Vejledning og instruktion i sikker udførelse.
- Ledelsen opmuntrer til altid at arbejde sikkert.
- Medarbejdere inddrages i beslutninger om sikkerhed.
- Vi hjælper hinanden med altid at arbejde sikkert.
- Mindre ulykker er ikke en normal del af dagligt arbejde.

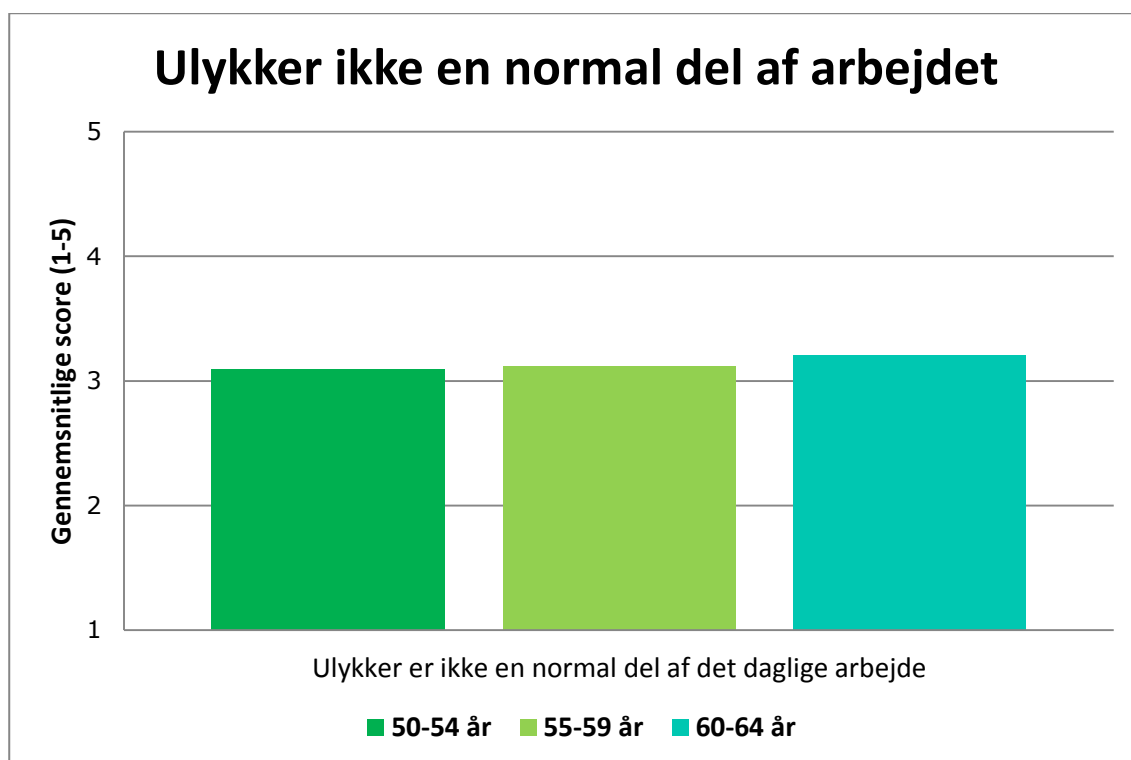
Der beregnes en gennemsnitlig score på en skala fra 1-5, hvor 5 er den højeste grad af 'Sikkerhed'. Som det ses i figur 41 nedenfor, så rapporterer lønmodtagerne i alderen 50-64 en gennemsnitligt en score på omkring 3, når det gælder spørgsmål om at mindre ulykker ikke er en del af det daglige arbejde. Denne aldersgruppe rapporterer således den højeste score for dette sikkerhedsklima spørgsmål, dvs. bedre sikkerhedsklima, men det er ikke statistisk signifikant set i forhold til midaldrende, men dog signifikant bedre end gruppen af unge. Der er ingen signifikant forskel på de tre senior aldersgrupper.

For de fire andre sikkerhedsklima spørgsmål var der ikke signifikant forskel mellem seniorer og de to andre aldersgrupper (lønmodtagere på 18-29 år og 30-49 år).

Ulykker ikke en normal del af det daglige arbejde

Figur 41. Mindre ulykker er ikke en normal del af det daglige arbejde.

Figur 42. Mindre ulykker er ikke en normal del af det daglige arbejde i gruppen af seniorer på 50-54 år, 55-59 år og 60-64 år.

Sikkerhedsklima varierer dog ikke så meget mellem aldersgrupper og uddannelse, men vi har en formodning om at der ville være større variation mellem brancherne, også for seniorer (Dyreborg m.fl., 2018). Vi har dog ikke beregnet dette i denne rapport (Dyreborg m.fl., 2018). Data på de rapporterede arbejdsulykker, som rapporteret ovenfor, viser en noget større varians mellem brancher når det gælder arbejdsulykker. Samlet set peger dette på vigtigheden af, at forebyggelse af arbejdsulykker og forbedringer i sikkerhedsklima, må tage udgangspunkt i branchen og den enkelte arbejdsplads.

Bilag 5: Kemisk arbejdsmiljø og hudlidelser

Kemisk arbejdsmiljø

Kemisk arbejdsmiljø defineres bredt og omfatter arbejde med naturligt forekommende og menneskeskabte kemiske stoffer og blandinger heraf. Det omfatter væsker, partikler, røg, damp og gasser. Der er stadig omfattende kemiske eksponeringer i mange brancher i Danmark, herunder produktionsvirksomheder, byggeri, rengøring og i sundhedssektoren. Der er stadig en meget stor og bred anvendelse af en række stoffer med kræftfremkaldende, allergifremkaldende og reproduktionstoksiske effekter og en udbredt eksponering for støv og partikler (Dyreborg m.fl., 2018; Landsorganisationen i Danmark, 2017). Det biologiske og kemiske arbejdsmiljø i dansk landbrug, bygge og anlæg og fremstilling og råstof er beskrevet for nyligt. Her rapporteres kemisk udsættelse hos 47-63 % af de deltagende virksomheder, mens biologisk udsættelse rapporteres for 14-79 % af virksomhederne i undersøgelsen (Udarbejdet af Mærsk Nielsen HR for Det Nationale Forskningscenter for Arbejdsmiljø, 2018).

Seniorer og kemisk arbejdsmiljø

Der er flere grunde til at se nærmere på kemiske eksponeringer i arbejdsmiljøet blandt ældre lønmodtagere. Flere kemisk arbejdsbetingede sygdomme tager mange år at udvikle. Kræft kan fx være 20-30 år om at udvikle sig, og også udvikling af kronisk obstruktiv lungesygdom og kronisk funktionssvækkelse af centralnervesystemet tager mange år (Landsorganisationen i Danmark, 2017). Sygdomme, der optræder hos ældre arbejdstagere, vil altså ofte skyldes eksponeringer, der fandt sted for mange år siden – eller har været igennem et helt arbejdsliv. En dansk undersøgelse viste fx, at udsættelse for støv på arbejdspladsen øgede risikoen for langtidssygefravær og førtidspension blandt ældre arbejdstagerne, hvis de havde arbejdet i et støvfylt miljø i mere end 20 år (Sundstrup m.fl., 2018). Vi må derfor formode, at forekomsten af disse sygdomme stiger med alderen.

Kemisk arbejdsmiljø indgår kun i begrænset omfang i NFA's overvågning. Derfor har vi begrænsede data til rådighed om ældre arbejdstageres udsættelse for kemiske eksponeringer og følgerne heraf. I Arbejdsmiljø og Helbred 2016 har vi data om hudkontakt med kemikalier, vådt arbejde og hudproblemer. For at supplere denne viden er der indhentet data om anerkendte arbejdsskader (hudlidelser, kræftsygdomme, nervesygdomme, lungesygdomme).

Kemisk arbejdsmiljø og hudlidelser

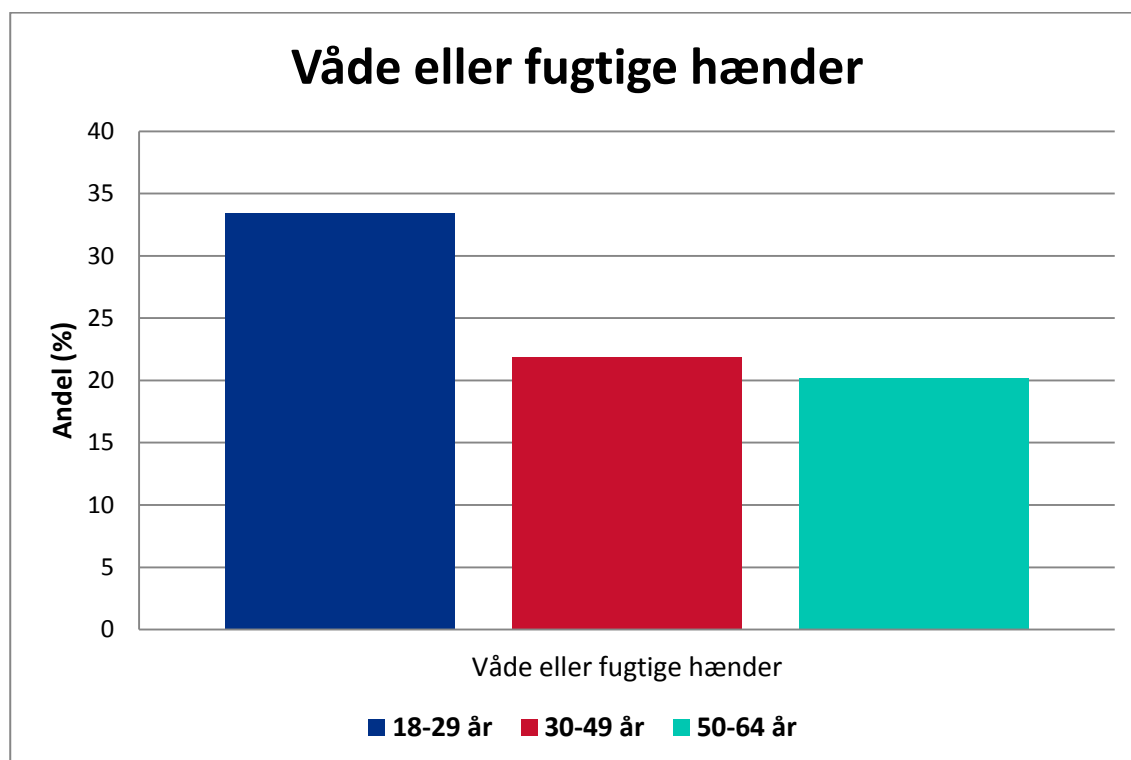
Arbejdsbetingede hudlidelser er for langt størstedelens vedkommende håndeksem. Her skelner man mellem 1) toksisk kontakteksem, som opstår på grund af gentagen eller vedvarende hudkontakt med vand eller hudirriterende stoffer og 2) allergisk kontakteksem, hvor huden er blevet sensibiliseret med et allergifremkaldende stof. Langt størstedelen af de anerkendte arbejdsbetingede hudlidelser er toksisk kontakteksem, mens de sidste 25-30 % udgøres af allergiske eksemer (Tanja Korfitsen Carøe, Ebbenhøj, & Agner, 2014; Landsorganisationen i Danmark, 2017). Eksem har store konsekvenser for både individet og samfundet. Arbejdsbetinget håndeksem starter typisk i en ung alder og får ofte et kronisk forløb. Lidelsen øger kontakten med sundhedsvæsenet, reducerer livskvalitet og kan i værste fald føre til sygefravær, jobskifte, revalidering og/eller førtidspension. Håndeksem forekommer fx hyppigt hos frisører med høj forekomst blandt frisørelever (Hougaard m.fl., 2015; Skoet m.fl., 2004).

Hudlidelser skyldes i meget stor udstrækning vådt arbejde og hudkontakt med kemikalier og allergener. Stofgrupper, der hyppigt forårsager arbejdsbetinget kontaktallergi, er gummikemikalier, konserveringsmidler, epoxyresiner, metaller (nikkel, kobolt, krom), hårfarver og andre frisørprodukter samt parfumestoffer (Tanja Korfitsen Carøe m.fl., 2014; Friis, Menné, Flyvholm, Bonde, & Johansen, 2013;

Videncenter for Allergi, 2018). I erhverv med meget vådt arbejde er der desuden en forhøjet risiko for udvikling af kontaktallergi. Hudlidelser viser sig typisk kort tid efter påvirkningen og fører i en del tilfælde til skift af erhverv eller jobfunktion. En dansk undersøgelse af frisører uddannet i perioden fra 1985 til 2007 viste, at 44,3 % af dem, der svarede på spørgeskemaet, havde forladt frisørerhvervet efter gennemsnitligt 8,4 år. Håndeksem var årsag til karriereskiftet hos 45,5 %, og for hovedparten var deres håndeksem startet i alderen 15-24 år (Lysdal, Søsted, Andersen, & Johansen, 2011). Dette tyder på, at der er en betydelig 'healthy worker effekt' blandt frisører, hvor mange af dem, der får hudproblemer, forlader erhvervet i en ung alder, med andre ord så er det dem der tåler påvirkningerne, der forbliver i faget. En undersøgelse af personer med anerkendte arbejdsbetingede hudlidelser på grund af vådt arbejde viste bedre chance for bedring eller helbredelse af kontakteksem ved reduktion af vådt arbejde (T.K. Carøe, 2017).

Våde eller fugtige hænder

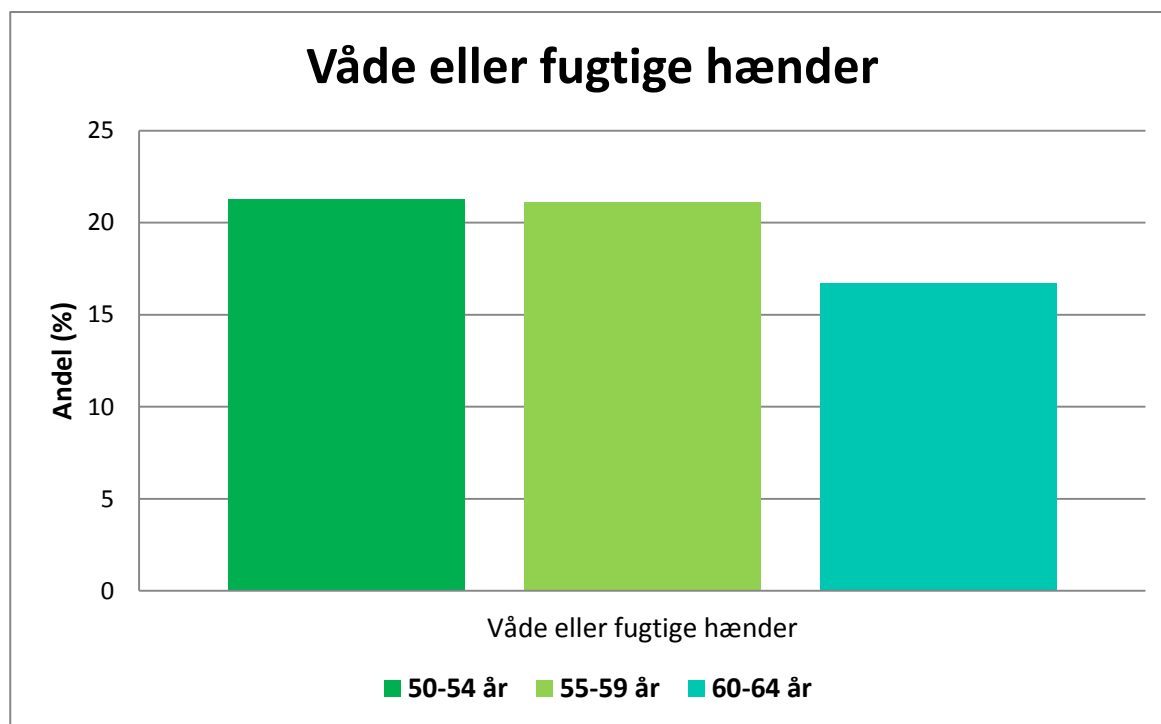
Vådt arbejde måles i AH2016 ved et spørgsmål om, hvor stor en del af arbejdstiden de adspurgte er udsat for våde eller fugtige hænder. Figurer og tabeller viser andelen, der svarede, at de var udsat i mindst ¼ af tiden.

Figur 43: Andel med vådt arbejde blandt seniorer (50-64 år) og lønmodtagere på 18-29 år og 30-49 år.

Blandt seniorer og lønmodtagerne på 30-49 år angiver stort set den samme andel, at de er udsat for vådt arbejde. For begge aldersgrupper gælder, at statistisk signifikant færre angiver, at de er udsat for vådt arbejde sammenlignet med lønmodtagere på 18-29 år (se figur 43).

Blandt seniorerne angiver en signifikant større andel med grundskole (28,9 %) og erhvervsfaglig uddannelse (24,5 %), at de er udsat for vådt arbejde, sammenlignet med seniorer med gymnasial (8,3 %) og videregående uddannelse (12,4 %) (se bilag 6).

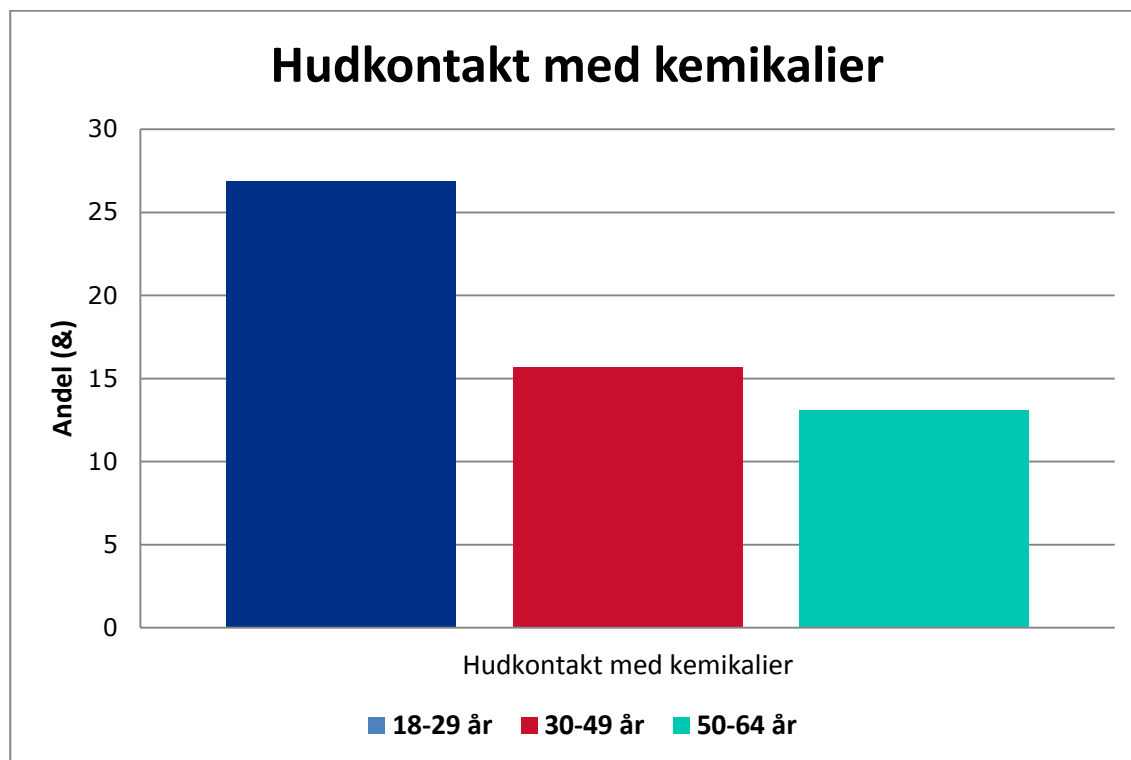

Figur 44: Andel med vådt arbejde i gruppen af seniorer på 50-54 år, 50-59 år og 60-64 år.

I gruppen af seniorer angiver en statistisk signifikant mindre andel af lønmodtagere på 60-64 år, at de er udsat for vådt arbejde sammenlignet med lønmodtagere på 50-54 år og 55-59 år (se figur 44). Det ser altså ud som, om udsættelse for vådt arbejde falder med alderen.

Hudkontakt med kemikalier

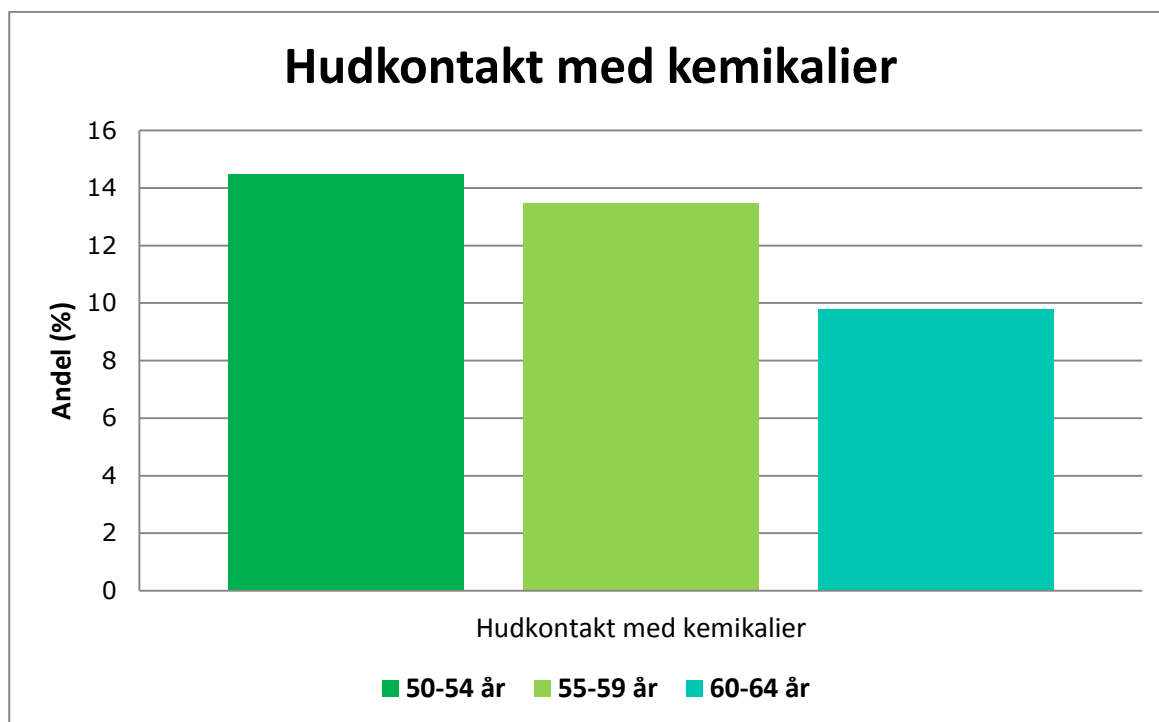
Hudkontakt med kemikalier måles ved et spørgsmål om, hvor stor en del af arbejdstiden lønmodtageren har 'Hudkontakt med kemikalier (fx rengøringsmidler og desinfektionsmidler)'. Figurer og tabeller viser andelen, der svarede, at de var udsat i mindst ¼ af tiden.

Figur 45: Andel med hudkontakt med kemikalier blandt seniorer (50-64 år) og lønmodtagere på 18-29 år og 30-49 år.

Blandt seniorerne angiver en statistisk signifikant mindre andel, at de har hudkontakt med kemikalier sammenlignet med lønmodtagerne på 18-29 år og 30-49 år (se figur 45). I forhold til aldersgruppen 18-29 årige angiver halvt så mange seniorer, at de er udsat for hudkontakt med kemikalier. Forskellen mellem andelen med hudkontakt med kemikalier blandt seniorer (13,1 %) og lønmodtagere på 30-49 år (15,7 %) er noget mindre men stadig statistisk signifikant.

En statistisk signifikant højere andel af seniorer med grundskole (15,8 %) og erhvervsfaglig uddannelse (15,9 %) angiver, at de er udsat for hudkontakt med kemikalier sammenlignet med seniorer med gymnasial (5,9 %) og videregående uddannelse (9,3 %) (se bilag 6).

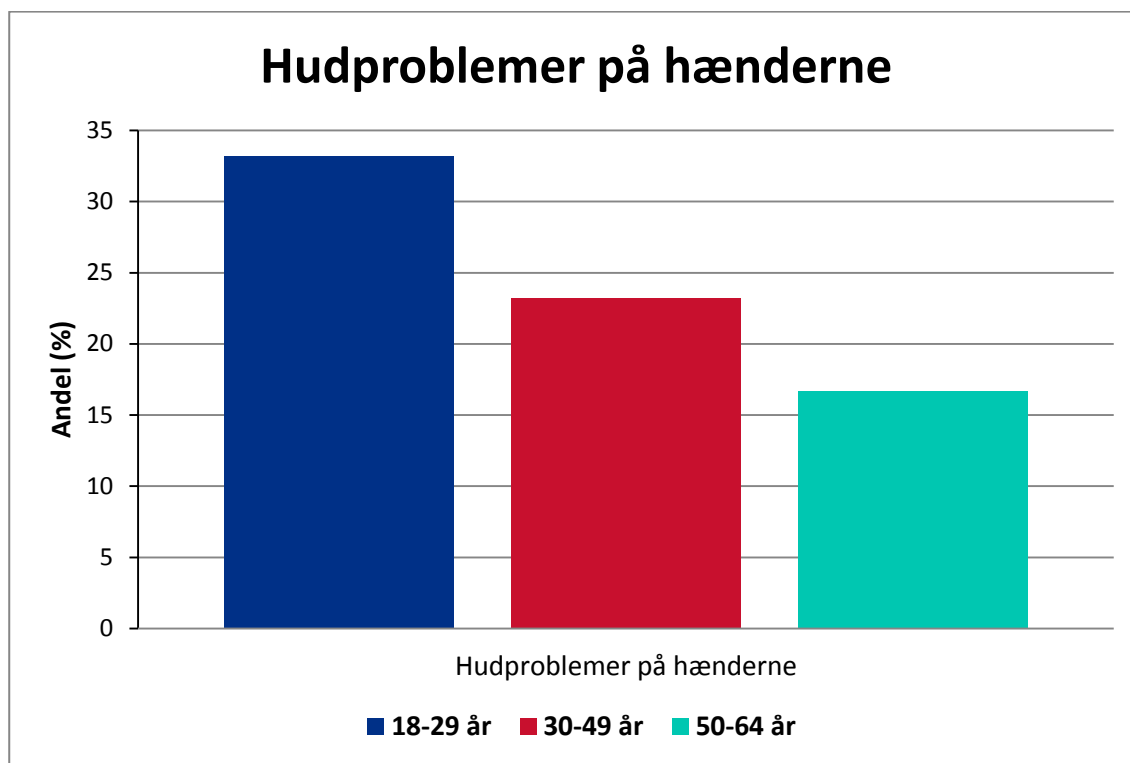

Figur 46: Andel med hudkontakt med kemikalier i seniorer på 50-54 år, 55-59 år og 60-64 år.

I gruppen af seniorer angiver en statistisk signifikant mindre andel af lønmodtagere på 60-64 år, at de er udsat for hudkontakt med kemikalier sammenlignet med lønmodtagere på 50-54 år og 55-59 år (se figur 46). Ligesom for vådt arbejde ser det altså ud som om, hudkontakt med kemikalier falder med alderen.

Hudproblemer på hænderne

Hudproblemer på hænderne måles ved spørgsmålet: "Har du inden for de seneste 12 måneder haft hudproblemer med hænderne?". Hertil kunne der svares ja eller nej. Figurer og tabeller viser den andel, der svarede ja til at have haft hudproblemer.

Figur 47: Andel med hudproblemer på hænderne de seneste 12 måneder blandt seniorer (50-64 år) og lønmodtagere på 18-29 år og 30-49 år.

Blandt seniorerne er der en statistisk signifikant mindre andel, som rapporterer hudproblemer på hænderne de seneste 12 måneder sammenlignet med lønmodtagerne på 18-29 år og 30-49 år (se figur 47).

Opdelt på uddannelsesniveau ses kun mindre forskelle i andelen med hudproblemer. Relativt set angiver statistisk signifikant flere seniorer med erhvervsfaglig uddannelse (18,4 %) hudproblemer de seneste 12 måneder sammenlignet med seniorer med videregående uddannelse (14,5 %) (se bilag 6).

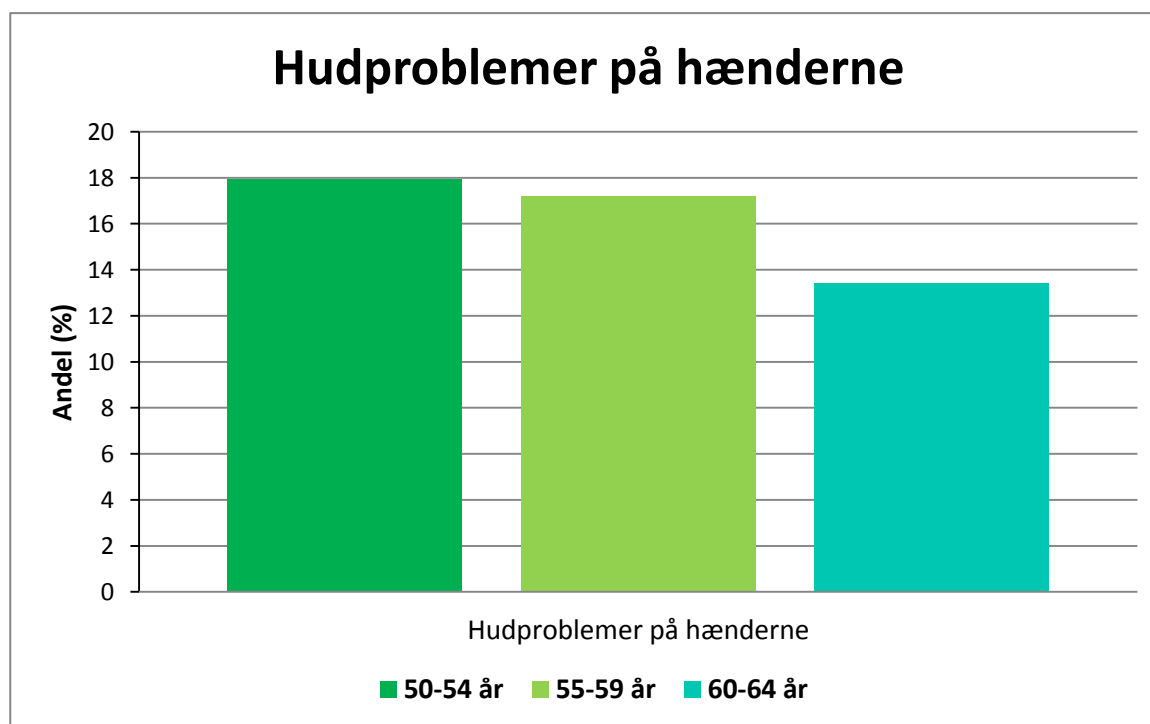
De 10 brancher, hvor flest seniorer rapporterer hudproblemer, rapporterer ca. dobbelt så mange hudproblemer som brancher med den laveste andel af hudproblemer. Generelt er, billedet blandet (se tabel 12). I en række brancher rapporterer mellem 20 og 25 % af seniorerne hudproblemer. Heri indgår brancher med håndtering af fødevarer (fx 'slagterier', 'restauranter og barer' samt 'nærings- og nydelsesmidler'); omsorgsarbejde ('daginstitutioner' og 'døgninstitutioner og hjemmepleje'), industri ('kemi- og medicin', 'installation og reparation af maskiner') samt 'rengøring', 'butikker' og 'universiteter og forskning'. De fleste af brancherne har en høj andel af vådt arbejde, og nogle af brancherne kan samtidigt have høj udsættelse for allergener (fødevarerbrancherne) og kemi (fx 'installation og reparation af maskiner'). Blandt brancher med lavest niveau af hudproblemer optræder brancher, hvor man umiddelbart

ville forvente en vis udsættelse for hudbelastende arbejde, bl.a. 'landbrug, skovbrug og fiskeri', 'kloak og affald' og industri omfattende 'træ- og møbler', 'tekstil og papir', samt 'plast, glas og beton'.

Tabel 12: Seniorer, der har haft hudproblemer de seneste 12 måneder: Top-10 og Bund-10

Brancher med <u>højest andel (%)</u> af seniorer (50-64 år), der angiver hudproblemer inden for de seneste 12 måneder		Brancher med <u>lavest andel (%)</u> af seniorer (50-64 år), der angiver hudproblemer inden for de seneste 12 måneder	
Slagterier	26,0	Landbrug, skovbrug og fiskeri	6,3
Kemi og medicin	25,7	Træ og møbler	7,8
Rengøring	25,7	Transport af gods	9,4
Døgninstitutioner og hjemmepleje	25,1	Film, presse og bøger	9,9
Restauranter og barer	24,6	IT og telekommunikation	10,4
Nærings- og nydelsesmidler	21,8	Kontor	11,3
Installation og reparation af maskiner og udstyr	21,2	Vand, kloak og affald	12,0
Butikker	21,1	Tekstil og papir	12,7
Universiteter og forskning	20,8	Engros	13,3
Daginstitutioner	20,6	Plast, glas og beton	14,4

Note: Der er forholdsvis få respondenter i enkelte brancher, hvilket kan medføre usikkerhed i den præcise rækkefølge.

Figur 48: Andel med hudproblemer de seneste 12 måneder blandt seniorer på 50-54 år, 55-59 år og 60-64 år.

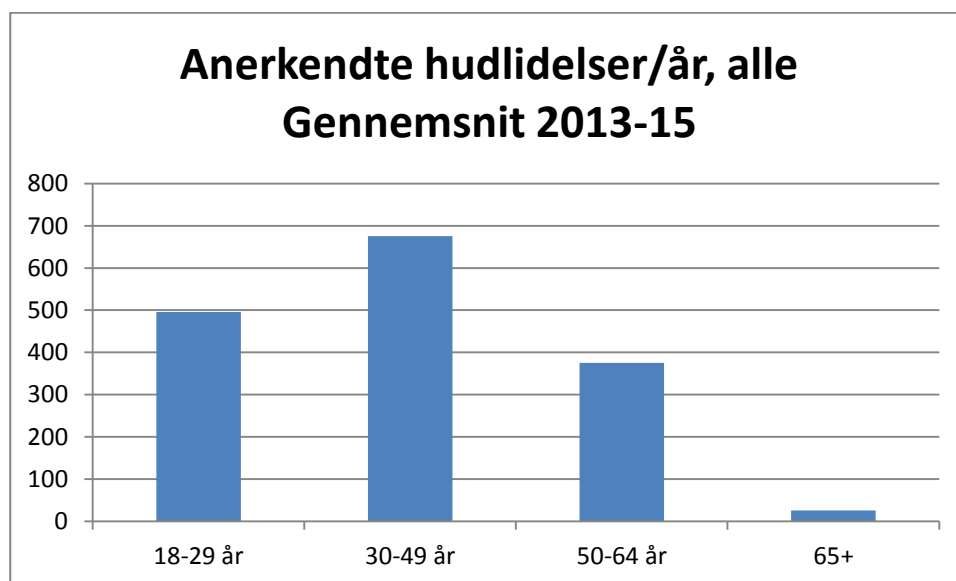
I gruppen af seniorer er der en statistisk signifikant mindre andel lønmodtagere på 60-64 år, som rapporterer hudproblemer på hænderne de seneste 12 måneder sammenlignet med lønmodtagere på 50-54 år og 55-59 år (se figur 48).

Anerkendte arbejdsskader: Hudlidelser

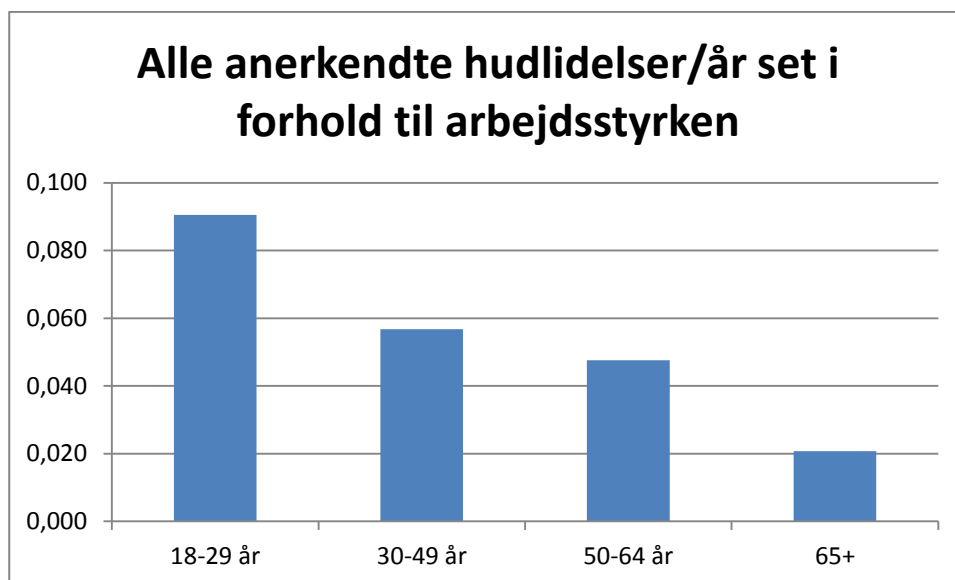
Der anmeldes ca. 3.000 arbejdsbetingede hudlidelser om året, hvor arbejdet formodes at være den primære årsag. Mellem halvdelen og to tredjedele anerkendes som en arbejdsbetinget lidelse (Erhvervssikring, 2018; Landsorganisationen i Danmark, 2017).

Nedenfor ses antallet af anerkendte arbejdsskader relateret til hudlidelser, fordelt på aldersgrupper (figur 49). Antallet af anerkendte arbejdsskader er lavest blandt de ældste grupper af lønmodtagere, også set i forhold til antallet af lønmodtagere i aldersgrupperne (figur 50). Figuren viser, at relativt set falder antallet af anerkendte hudlidelser betydeligt fra den yngste til den ældste gruppe af lønmodtagere. Generelt for alle aldersgrupper er der omkring dobbelt så mange anerkendte hudlidelser blandt kvinder sammenlignet med mænd (bilag 8).

Der er således god overensstemmelse mellem de anerkendte hudsygdomme og seniorers selvrapportering af vådt arbejde, hudkontakt med kemikalier og hudproblemer.

Figur 49: Anerkendte arbejdsbetingede hudlidelser pr. år (gennemsnit 2013-17). Kilde: Kontor for Arbejdsskader, Arbejdstilsynet.

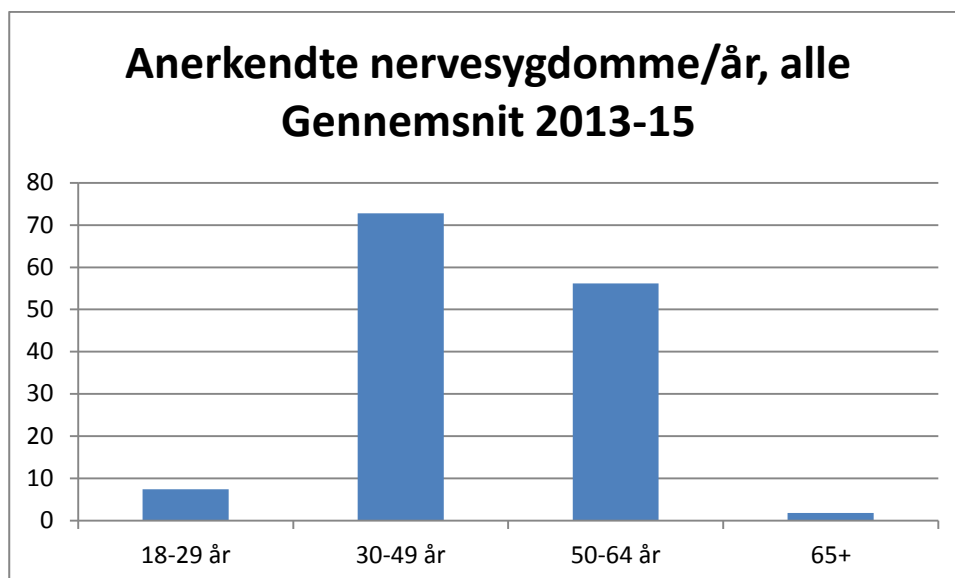
Figur 50: Anerkendte arbejdsbetingede hudlidelser pr. år (gennemsnit 2013-17) set i forhold til antal beskæftigede (gennemsnit 2013-16). Tallene er opgivet i % af arbejdsstyrken. Kilde: Kontor for Arbejdsskader, Arbejdstilsynet og beskæftigelsesdata fra RAS, Danmarks Statistik.

Andre anerkendte arbejdsskader relateret til kemi

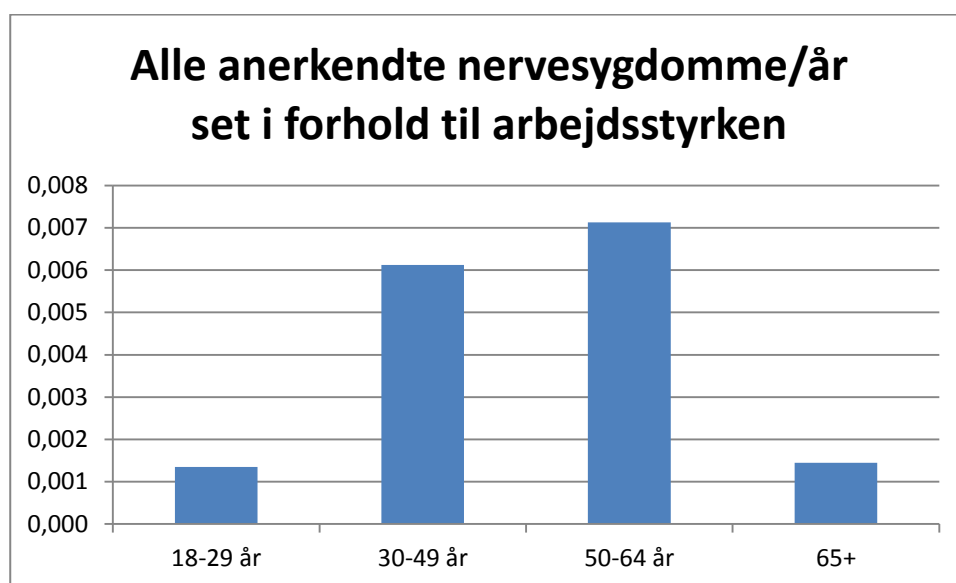
Der findes en række andre sygdomme, som kan opstå på grund af udsættelse for kemiske stoffer på arbejdet. Det drejer sig om kræft, lungesygdomme og hjerneskader.

Skader på nervesystemet opstår typisk på grund af udsættelse for opløsningsmidler og/eller tungmetaller. Disse kan medføre både akutte og kroniske skader forskellige steder i det centrale og perifere nervesystem, fx toksisk hjerneskade/demens og nervebetændelse. Kroniske effekter kommer først til udtryk efter en vis latenstid, så de anses for at være forårsaget af påvirkninger flere år tilbage. Akutte tilfælde afspejler i højere grad påvirkningen på anmeldelsestidspunktet. Der er her ikke skelnet mellem kroniske og akutte nerveskader (Beskæftigelsesministeriet, 2018; Landsorganisationen i Danmark, 2017).

Nedenfor ses antallet af anerkendte arbejdsskader relateret til sygdomme i nervesystemet, fordelt på aldersgrupper (figur 51). Antallet af anerkendte skader er absolut lavest blandt lønmodtagerne på 18-29 år og 65+ år, mens der årligt anerkendes hhv. 70 og 55 skader hos de 30-49- og 50-64-årige. Antallet af skader i alle aldersgrupper ca. dobbelt så højt for mænd som for kvinder. Set i forhold til antallet af arbejdstagere er niveauet højest hos de 50-64-årige (figur 52), hvilket passer godt overens med, at disse sygdomme kan være langt tid om at udvikle sig.

Figur 51: Anerkendte arbejdsbetingede hudlidelser pr. år (gennemsnit 2013-17). Kilde: Kontor for Arbejdsskader, Arbejdstilsynet.

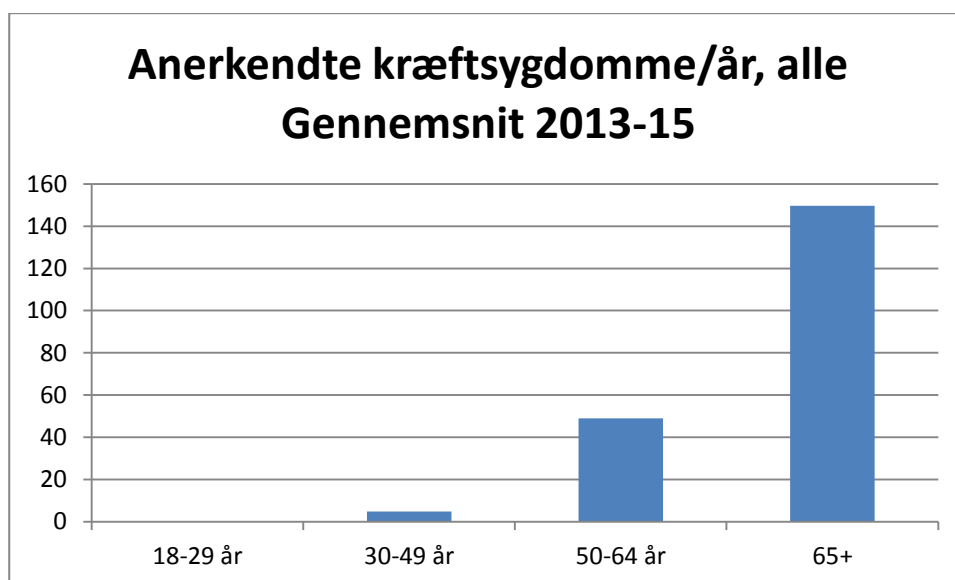

Figur 52: Anerkendte arbejdsbetingede hudlidelser pr. år (gennemsnit 2013-17) set i forhold til antal beskæftigede (gennemsnit 2013-16). Tallene er opgivet i % af arbejdsstyrken. Kilde: Kontor for Arbejdsskader, Arbejdstilsynet og beskæftigelsesdata fra RAS, Danmarks Statistik.

Arbejdsbetinget kræft opstår for en stor dels vedkommende på grund af kemiske påvirkninger, om end udsættelse for sollys også bidrager (hudkræft). Kræft udvikler sig langsomt, så de erhvervsbetingede tilfælde af kræft, der ses i dag, skyldes eksponeringer tidligere i arbejdslivet, fx til asbest. Der er sandsynligvis en ikke uvæsentlig underrapportering af kræft som arbejdsbetinget lidelse. Der findes og udvikles stadig kræftfremkaldende stoffer i det danske arbejdsmiljø, fx krystallinsk kvarts, diesel-

udstødning, svejserøg og nikkel (Beskæftigelsesministeriet, 2018; Landsorganisationen i Danmark, 2017).

Nedenfor ses antallet af anerkendte tilfælde af arbejdsbetinget kræft fordelt på aldersgrupper (figur 53). Antallet af anerkendte skader er absolut højest hos mænd, der er over 65 år gamle, helt i tråd med at kræft udvikler sig over mange, mange år. Det giver derfor ikke mening at se antal kræfttilfælde i forhold til arbejdsstyrken.

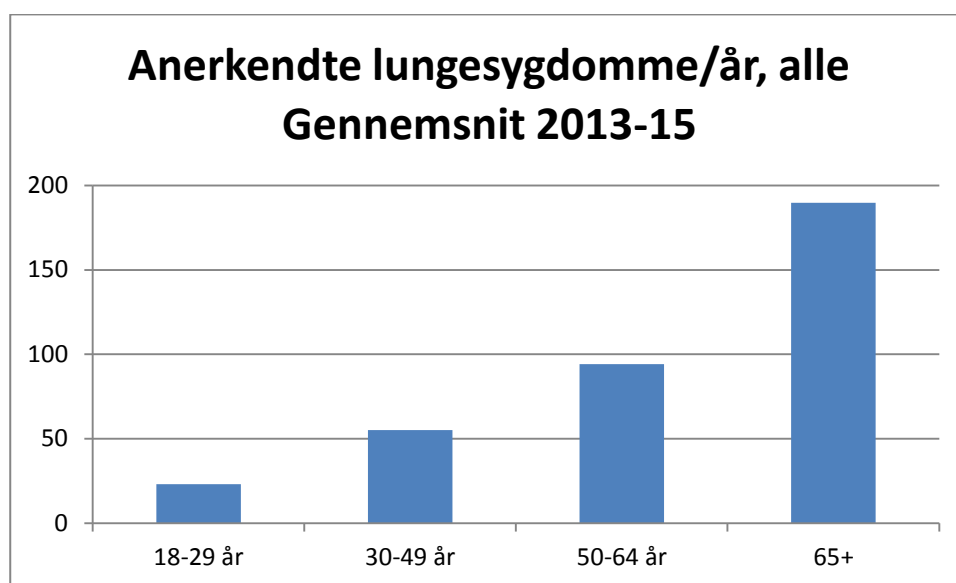
Figur 53: Anerkendte arbejdsbetingede nervesygdomme pr. år (gennemsnit 2013-17). Kilde: Kontor for Arbejdsskader, Arbejdstilsynet.

Arbejdsbetingede sygdomme i lunger og luftveje omfatter primært kronisk obstruktiv lungesygdom (KOL), astma, og kronisk bronkitis (udover lunge- og lungehindekræft, som indgår ovenfor).

Omkring 200.000 danskere har diagnosticeret KOL (Kronisk Obstruktiv Lugesygdom), og yderligere 100.000-200.000 personer har KOL uden at vide det. Hvert år dør ca. 3500 voksne danskere af KOL. Ca. 15% af KOL tilfælde i Danmark er relateret til arbejdsmiljøet (Würtz, Schlünssen, Malling, Hansen, & Omland, 2015). Vi ved stadig ikke præcist hvilke stoffer i arbejdsmiljøet der giver KOL og hvad tærskelværdien er for sygdom (Omland m.fl., 2014). Vi har kun viden om dosis-effekt sammenhænge for ganske få stoffer i relation til KOL. Så længe vi ikke har den viden kan vi ikke foretage en rationel forebyggelse af KOL på de ca. 500.000 arbejdsplader (primært bygge-anlæg, industri og landbrug) med eksponeringer for røg, støv, gas eller dampe.

I Danmark har 5-10% astma og 20% har høfeber. Allergiske sygdomme opstår tidligt i livet og belaster både arbejdsevne og livskvalitet i betydelig grad. Har man astma som barn, mangedobler det risikoen for at udvikle KOL. Ca. 15% af astma blandt voksne er relateret til arbejdsmiljøet (Torén & Blanc, 2009). Vi ved en del om, hvilke stoffer i arbejdsmiljøet som kan give astma (Baur & Bakehe, 2014). Hvad vi ved meget mindre om er, hvordan arbejdsmiljøet påvirker prognosen for personer med allergiske sygdomme. Det samme er tilfældet for KOL.

Nedenfor ses antallet af anerkendte tilfælde af arbejdsbetingede sygdomme i lunger og luftveje, fordelt på aldersgrupper (figur 54). Antallet af anerkendte erhvervsbetingede sygdomme i lunger og luftveje er absolut højest hos mænd i aldersgruppen 65+, helt i tråd med at især KOL udvikler sig over mange år. Det giver derfor ikke mening at se antallet i forhold til arbejdsstyrken. Langt den største del af disse sygdomme anerkendes hos mænd.

Figur 54: Anerkendte arbejdsbetingede lungesygdomme pr. år (gennemsnit 2013-17). Kilde: Kontor for Arbejdsskader, Arbejdstilsynet.

Bilag 6: Tabeller

Karakteristik af seniorerne

Arbejdstid

Gennemsnitlig arbejdstid (timer per uge), fordelt på aldersgrupper og højest fuldførte uddannelse									
	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	32,33	31,68	32,99	38,44	38,19	38,68	37,34	37,08	37,60
Grundskole	30,95	29,09	32,80	37,40	36,36	38,44	36,48	35,63	37,34
Gymnasial	26,91	25,60	28,22	38,67	37,05	40,29	37,20	36,05	38,35
Erhvervsfaglig	37,51	36,55	38,47	38,17	37,81	38,53	37,12	36,74	37,50
Videregående	34,41	33,35	35,46	38,80	38,47	39,13	38,02	37,65	38,38

Gennemsnitlig arbejdstid (timer per uge), fordelt på aldersgrupper og højest fuldførte uddannelse									
	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	38,41	37,98	38,85	37,04	36,67	37,42	35,62	35,10	36,13
Grundskole	38,45	36,73	40,17	36,10	34,94	37,26	34,12	32,71	35,52
Gymnasial	38,43	36,69	40,17	36,47	34,50	38,44	35,05	32,83	37,27
Erhvervsfaglig	37,94	37,31	38,56	36,80	36,27	37,33	35,80	34,99	36,60
Videregående	39,05	38,46	39,64	38,04	37,52	38,56	36,13	35,34	36,92

Jobusikkerhed

Gennemsnitlig score for bekymring for at blive arbejdsløs, fordelt på aldersgrupper og højest fuldførte uddannelse									
	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	2,04	1,99	2,08	2,17	2,14	2,19	2,16	2,14	2,19
Grundskole	2,11	1,97	2,24	2,45	2,36	2,55	2,37	2,29	2,45
Gymnasial	1,87	1,79	1,96	2,28	2,17	2,40	2,29	2,16	2,42
Erhvervsfaglig	2,15	2,05	2,25	2,24	2,20	2,29	2,21	2,17	2,26
Videregående	2,07	2,00	2,15	2,05	2,01	2,08	1,99	1,95	2,04

Gennemsnitlig score for bekymring for at blive arbejdsløs, fordelt på aldersgrupper og højest fuldførte uddannelse									
	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	2,28	2,24	2,32	2,30	2,25	2,35	1,76	1,70	1,81
Grundskole	2,58	2,44	2,71	2,53	2,42	2,64	1,77	1,64	1,91
Gymnasial	2,37	2,18	2,57	2,43	2,17	2,68	1,81	1,58	2,04
Erhvervsfaglig	2,29	2,23	2,36	2,35	2,28	2,43	1,82	1,73	1,91
Videregående	2,12	2,05	2,19	2,07	2,00	2,14	1,66	1,58	1,74

Jobtilfredshed

Jobtilfredshed (gennemsnitlig score 1-5), fordelt på aldersgrupper og højest fuldførte uddannelse									
	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	4,03	3,98	4,07	4,06	4,04	4,09	4,14	4,12	4,16
Grundskole	4,08	3,98	4,19	4,00	3,92	4,07	4,15	4,09	4,20
Gymnasial	4,05	3,96	4,13	4,02	3,91	4,13	4,17	4,06	4,27
Erhvervsfaglig	3,92	3,83	4,00	4,06	4,03	4,10	4,13	4,10	4,16
Videregående	4,07	4,00	4,13	4,08	4,05	4,11	4,14	4,10	4,17

Jobtilfredshed (gennemsnitlig score 1-5), fordelt på aldersgrupper og højest fuldførte uddannelse									
	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	4,14	4,11	4,17	4,11	4,07	4,14	4,19	4,14	4,23
Grundskole	4,18	4,09	4,26	4,09	4,01	4,17	4,20	4,10	4,30
Gymnasial	4,11	3,94	4,27	4,15	3,98	4,32	4,35	4,15	4,55
Erhvervsfaglig	4,15	4,10	4,20	4,10	4,05	4,16	4,13	4,06	4,20
Videregående	4,11	4,05	4,17	4,11	4,05	4,17	4,22	4,15	4,29

Vitalitet

Vitalitet (gennemsnitlig score fra 0-100, hvor 100 er bedst), fordelt på aldersgrupper og højest fuldførte uddannelse									
	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	61,98	61,09	62,88	61,40	60,93	61,87	62,83	62,33	63,32
Grundskole	61,90	59,27	64,54	59,31	57,58	61,04	60,83	59,55	62,11
Gymnasial	61,47	59,73	63,22	60,15	57,89	62,42	63,08	60,82	65,33
Erhvervsfaglig	60,20	58,42	61,99	61,05	60,22	61,87	62,71	61,94	63,49
Videregående	63,99	62,62	65,36	62,19	61,57	62,81	63,84	63,06	64,63

Vitalitet (gennemsnitlig score fra 0-100, hvor 100 er bedst), fordelt på aldersgrupper og højest fuldførte uddannelse									
	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	62,16	61,38	62,94	62,19	61,38	63,00	65,23	64,25	66,21
Grundskole	60,10	57,84	62,37	59,88	57,86	61,89	63,66	61,36	65,97
Gymnasial	61,62	58,19	65,05	63,16	59,48	66,85	66,82	61,80	71,84
Erhvervsfaglig	61,92	60,73	63,11	62,56	61,27	63,86	64,72	63,13	66,32
Videregående	63,13	61,87	64,38	62,88	61,60	64,16	66,45	64,90	67,99

Selvurderet helbred

Selvvurderet helbred (gennemsnitlig score fra 1-5, hvor 5 er fremragende), fordelt på aldersgrupper og højest fuldførte uddannelse									
	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	3,79	3,75	3,83	3,56	3,54	3,58	3,38	3,36	3,40
Grundskole	3,67	3,55	3,79	3,36	3,28	3,43	3,18	3,13	3,23
Gymnasial	3,87	3,79	3,95	3,54	3,45	3,63	3,40	3,30	3,50
Erhvervsfaglig	3,63	3,54	3,71	3,48	3,44	3,51	3,33	3,30	3,36
Videregående	3,90	3,84	3,96	3,66	3,63	3,69	3,53	3,49	3,56

Selvvurderet helbred (gennemsnitlig score fra 1-5, hvor 5 er fremragende), fordelt på aldersgrupper og højest fuldførte uddannelse									
	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	3,41	3,37	3,44	3,32	3,28	3,35	3,41	3,37	3,45
Grundskole	3,15	3,06	3,25	3,17	3,08	3,25	3,25	3,15	3,35
Gymnasial	3,46	3,30	3,61	3,29	3,11	3,47	3,45	3,22	3,67
Erhvervsfaglig	3,35	3,30	3,40	3,30	3,24	3,35	3,34	3,27	3,40
Videregående	3,58	3,52	3,63	3,44	3,38	3,50	3,55	3,49	3,61

Rummelighed

Der tages hensyn til svage på arbejdspladsen (gennemsnitlig score fra 1-5; 5 er altid), fordelt på aldersgrupper og højest fuldførte uddannelse									
	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	3,91	3,86	3,96	3,80	3,77	3,82	3,73	3,70	3,76
Grundskole	3,99	3,85	4,12	3,74	3,65	3,84	3,75	3,68	3,81
Gymnasial	3,93	3,83	4,02	3,75	3,64	3,86	3,67	3,55	3,79
Erhvervsfaglig	3,90	3,80	3,99	3,81	3,77	3,85	3,75	3,71	3,79
Videregående	3,87	3,79	3,94	3,80	3,77	3,83	3,71	3,67	3,75

Der tages hensyn til svage på arbejdspladsen (gennemsnitlig score fra 1-5; 5 er altid), fordelt på aldersgrupper og højest fuldførte uddannelse									
	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	3,76	3,72	3,80	3,70	3,66	3,75	3,71	3,66	3,76
Grundskole	3,83	3,71	3,94	3,69	3,58	3,79	3,73	3,59	3,86
Gymnasial	3,69	3,52	3,86	3,62	3,39	3,84	3,74	3,47	4,01
Erhvervsfaglig	3,75	3,69	3,81	3,72	3,65	3,79	3,77	3,68	3,86
Videregående	3,75	3,69	3,81	3,70	3,63	3,77	3,65	3,57	3,73

Fysisk arbejdsbelastning og smerter i muskler og led

Fysisk hårdt arbejde

Gennemsnitlig score for fysisk hårdt arbejde, fordelt på aldersgrupper og højest fuldførte uddannelse									
Uddannelse	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	4,30	4,20	4,40	3,40	3,30	3,50	3,50	3,40	3,50
Grundskole	5,60	5,30	5,90	5,30	5,10	5,60	4,60	4,40	4,80
Gymnasial	4,50	4,30	4,70	3,10	2,80	3,40	2,40	2,10	2,70
Erhvervsfaglig	5,40	5,10	5,60	4,40	4,30	4,50	4,10	4,00	4,20
Videregående	2,70	2,50	2,90	2,20	2,10	2,30	2,30	2,20	2,40

Gennemsnitlig score for fysisk hårdt arbejde, fordelt på aldersgrupper og højest fuldførte uddannelse									
Uddannelse	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	3,54	3,42	3,66	3,55	3,43	3,67	3,19	3,04	3,33
Grundskole	5,03	4,72	5,34	4,62	4,35	4,9	3,85	3,46	4,24
Gymnasial	2,31	1,84	2,78	2,55	2	3,1	2,31	1,62	2,99
Erhvervsfaglig	4,18	4,00	4,36	4,13	3,93	4,34	3,87	3,63	4,11
Videregående	2,31	2,15	2,47	2,34	2,17	2,5	2,26	2,07	2,45

Siddende arbejde

Andelen, der sidder mindst 3/4 af arbejdstiden, fordelt på aldersgrupper og højest fuldførte uddannelse									
Uddannelse	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
	Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval	
Alle	29,50	27,50	31,50	40,30	39,20	41,50	36,70	35,50	37,90
Grundskole	10,60	7,10	15,10	17,50	14,60	20,80	27,30	24,60	30,20
Gymnasial	20,00	16,60	23,80	46,30	40,70	52,00	59,30	53,30	65,10
Erhvervsfaglig	19,20	15,70	23,00	28,60	26,80	30,40	30,70	29,00	32,60
Videregående	54,10	50,10	58,00	53,60	51,90	55,20	45,60	43,60	47,60

Andelen, der sidder mindst 3/4 af arbejdstiden, fordelt på aldersgrupper og højest fuldførte uddannelse									
Uddannelse	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
	Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval	
Alle	37,90	36,00	39,80	34,47	32,54	36,39	37,87	35,42	40,32
Grundskole	21,32	16,80	25,84	26,46	22,37	30,55	38,42	32,39	44,44
Gymnasial	63,05	54,57	71,54	53,20	43,49	62,92	60,54	47,44	73,65
Erhvervsfaglig	31,84	29,11	34,58	29,04	26,04	32,03	30,81	27,03	34,58
Videregående	48,75	45,55	51,95	43,59	40,29	46,88	42,52	38,62	46,42

Gående og stående arbejde

Andelen, der går/står mindst 3/4 af arbejdstiden, fordelt på aldersgrupper og højest fuldførte uddannelse									
	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
Uddannelse	Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval	
Alle	55,50	53,20	57,70	36,70	35,50	37,80	39,00	37,80	40,20
Grundskole	72,70	66,60	78,30	60,90	56,80	64,90	49,00	45,90	52,20
Gymnasial	67,30	63,00	71,40	31,20	26,00	36,70	23,70	18,70	29,10
Erhvervsfaglig	64,80	60,20	69,20	50,10	48,10	52,20	47,90	46,00	49,90
Videregående	30,50	27,00	34,30	21,80	20,50	23,20	25,40	23,70	27,20

Andelen, der går/står mindst 3/4 af arbejdstiden, fordelt på aldersgrupper og højest fuldførte uddannelse									
	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
Uddannelse	Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval	
Alle	39,37	37,45	41,29	40,04	38,04	42,04	36,7	34,27	39,13
Grundskole	54,53	49,06	60,00	51,69	47,05	56,33	35,65	29,72	41,57
Gymnasial	21,88	14,42	29,33	31,00	21,90	40,09	14,87	5,35	24,40
Erhvervsfaglig	47,92	44,96	50,88	48,25	44,93	51,57	47,54	43,45	51,64
Videregående	24,42	21,67	27,17	24,58	21,74	27,43	28,30	24,78	31,81

Arbejde med ryggen vredet

Andelen, der har ryggen vredet mindst 1/4 af arbejdstiden, fordelt på aldersgrupper og højest fuldførte uddannelse									
	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
Uddannelse	Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval	
Alle	42,70	40,50	45,00	29,20	28,10	30,30	26,60	25,50	27,70
Grundskole	59,10	52,60	65,30	48,10	43,90	52,30	38,30	35,30	41,40
Gymnasial	44,60	40,20	49,20	26,40	21,60	31,80	16,20	12,00	21,20
Erhvervsfaglig	56,80	52,10	61,40	41,50	39,50	43,60	33,50	31,60	35,40
Videregående	23,40	20,20	26,80	15,70	14,60	17,00	13,90	12,60	15,40

Andelen, der har ryggen vredet mindst 1/4 af arbejdstiden, fordelt på aldersgrupper og højest fuldførte uddannelse									
	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
Uddannelse	Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval	
Alle	27,88	26,11	29,65	27,39	25,56	29,21	22,66	20,54	24,77
Grundskole	42,67	37,24	48,10	40,25	35,71	44,79	28,06	22,53	33,59
Gymnasial	16,42	9,72	23,13	15,52	8,45	22,59	16,97	6,56	27,38
Erhvervsfaglig	34,91	32,08	37,75	33,59	30,45	36,73	30,04	26,28	33,80
Videregående	14,76	12,53	17,00	13,20	10,94	15,47	13,41	10,78	16,05

Arbejde med armene løftet

Andelen, der har armene løftet mindst 1/4 af arbejdstiden, fordelt på aldersgrupper og højest fuldførte uddannelse									
	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
Uddannelse	Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval	
Alle	30,60	28,50	32,70	18,80	17,90	19,80	16,70	15,80	17,70
Grundskole	44,80	38,40	51,30	36,10	32,20	40,30	25,70	23,00	28,50
Gymnasial	32,20	28,10	36,50	18,50	14,20	23,50	12,20	8,50	16,70
Erhvervsfaglig	43,20	38,50	48,00	29,40	27,50	31,40	21,80	20,20	23,50
Videregående	12,80	10,30	15,60	6,90	6,00	7,70	6,80	5,80	7,80

Andelen, der har armene løftet mindst 1/4 af arbejdstiden, fordelt på aldersgrupper og højest fuldførte uddannelse									
	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
Uddannelse	Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval	
Alle	17,25	15,74	18,76	17,76	16,19	19,34	14,05	12,28	15,81
Grundskole	28,18	23,26	33,1	27,96	23,79	32,12	17,65	12,89	22,42
Gymnasial	11,31	5,54	17,08	16,00	8,71	23,30	7,41	0,04	14,79
Erhvervsfaglig	23,20	20,66	25,74	21,34	18,61	24,08	19,53	16,29	22,77
Videregående	6,02	4,52	7,52	7,29	5,57	9,01	7,45	5,38	9,52

Ensidedigt gentaget arbejde

Andelen, der har samme armbevægelser mindst 1/4 af arbejdstiden, fordelt på aldersgrupper og højest fuldførte uddannelse									
	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
Uddannelse	Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval	
Alle	34,30	32,10	36,50	20,60	19,60	21,60	19,30	18,30	20,30
Grundskole	49,80	43,30	56,30	46,40	42,30	50,60	33,40	30,50	36,40
Gymnasial	38,20	33,90	42,70	23,10	18,50	28,30	17,90	13,50	22,90
Erhvervsfaglig	44,50	39,80	49,20	27,80	25,90	29,70	22,60	20,90	24,30
Videregående	13,80	11,20	16,80	9,00	8,00	10,00	8,30	7,30	9,50

Andelen, der har samme armbevægelser mindst 1/4 af arbejdstiden, fordelt på aldersgrupper og højest fuldførte uddannelse									
	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
Uddannelse	Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval	
Alle	19,60	18,03	21,18	20,21	18,56	21,86	17,12	15,20	19,04
Grundskole	36,94	31,69	42,19	33,98	29,58	38,38	26,70	21,26	32,14
Gymnasial	20,67	13,40	27,94	16,77	9,64	23,90	12,61	3,62	21,60
Erhvervsfaglig	23,03	20,52	25,54	21,94	19,17	24,71	22,42	18,98	25,87
Videregående	8,09	6,35	9,84	9,08	7,19	10,97	7,79	5,70	9,89

Skubber og trækker i arbejdet

Andelen, der skubber/trækker mindst 1/4 af arbejdstiden, fordelt på aldersgrupper og højest fuldførte uddannelse									
	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
Uddannelse	Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval	
Alle	32,40	30,30	34,60	20,60	19,60	21,60	19,20	18,30	20,20
Grundskole	55,90	49,40	62,30	43,10	39,00	47,30	31,80	28,90	34,80
Gymnasial	31,90	27,80	36,20	18,70	14,40	23,60	10,50	7,10	14,90
Erhvervsfaglig	44,60	39,90	49,40	32,00	30,10	34,00	25,00	23,40	26,80
Videregående	12,70	10,30	15,50	7,30	6,50	8,20	7,50	6,40	8,60

Andelen, der skubber/trækker mindst 1/4 af arbejdstiden, fordelt på aldersgrupper og højest fuldførte uddannelse									
	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
Uddannelse	Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval	
Alle	20,06	18,47	21,64	20,39	18,74	22,04	15,83	13,98	17,68
Grundskole	38,86	33,51	44,21	31,45	27,14	35,75	21,24	16,16	26,32
Gymnasial	12,26	6,18	18,34	11,30	5,14	17,47	4,35	0,00	9,67
Erhvervsfaglig	24,65	22,09	27,21	27,32	24,37	30,27	22,54	19,14	25,94
Videregående	7,90	6,17	9,62	6,69	5,01	8,36	7,70	5,61	9,79

Bærer og løfter i arbejdet

Andelen, der bærer/løfter mindst 1/4 af arbejdstiden, fordelt på aldersgrupper og højest fuldførte uddannelse									
	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
Uddannelse	Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval	
Alle	47,30	45,10	49,60	28,80	27,70	29,90	27,80	26,70	28,90
Grundskole	70,40	64,30	76,10	56,90	52,70	61,00	43,10	40,00	46,20
Gymnasial	58,40	53,90	62,80	28,50	23,50	34,00	19,80	15,20	25,10
Erhvervsfaglig	59,90	55,20	64,50	44,70	42,70	46,80	35,50	33,60	37,40
Videregående	18,00	15,10	21,10	11,20	10,10	12,30	12,30	11,00	13,70

Andelen, der bærer/løfter mindst 1/4 af arbejdstiden, fordelt på aldersgrupper og højest fuldførte uddannelse									
	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
Uddannelse	Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval	
Alle	28,72	26,92	30,51	29,36	27,49	31,23	23,59	21,44	25,74
Grundskole	49,40	43,93	54,86	44,69	40,08	49,31	30,32	24,65	35,99
Gymnasial	20,22	12,90	27,55	22,95	14,68	31,22	12,82	3,62	22,03
Erhvervsfaglig	36,22	33,35	39,08	36,17	32,96	39,38	32,78	28,93	36,63
Videregående	11,96	9,89	14,04	12,76	10,55	14,98	12,27	9,72	14,81

Typiske løft på mindst 16 kg

Andelen, der angiver at et typisk løft vejer 16 kg eller derover, fordelt på aldersgrupper og højest fuldførte uddannelse									
	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
Uddannelse	Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval	
Alle	14,90	13,30	16,60	12,20	11,40	13,00	12,00	11,20	12,80
Grundskole	21,90	16,80	27,80	22,70	19,30	26,40	16,60	14,30	19,10
Gymnasial	12,80	9,90	16,20	10,50	7,30	14,50	5,60	3,20	9,00
Erhvervsfaglig	26,10	22,00	30,50	17,40	15,80	19,10	15,50	14,10	16,90
Videregående	4,40	3,00	6,10	6,30	5,60	7,20	6,40	5,40	7,40

Andelen, der angiver at et typisk løft vejer 16 kg eller derover, fordelt på aldersgrupper og højest fuldførte uddannelse									
	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
Uddannelse	Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval	
Alle	12,26	10,97	13,56	12,11	10,76	13,46	11,34	9,72	12,96
Grundskole	18,93	14,68	23,17	17,30	13,70	20,90	11,72	7,73	15,70
Gymnasial	4,51	0,57	8,45	7,44	2,41	12,48	5,15	0,00	10,69
Erhvervsfaglig	14,62	12,51	16,73	15,23	12,82	17,63	17,71	14,55	20,86
Videregående	7,56	5,90	9,23	5,51	4,03	6,98	5,37	3,63	7,12

Smerter flere gange ugentligt

Andelen, der angiver smerter flere gange ugentligt, fordelt på aldersgrupper og højest fuldførte uddannelse									
	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
Uddannelse	Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval	
Alle	27,20	25,20	29,30	33,20	32,10	34,30	43,50	42,30	44,80
Grundskole	27,70	22,30	33,80	44,30	40,20	48,40	51,60	48,50	54,80
Gymnasial	25,10	21,40	29,20	32,50	27,30	38,00	36,30	30,70	42,20
Erhvervsfaglig	35,50	3,10	40,10	39,40	37,40	41,40	46,20	44,30	48,20
Videregående	22,80	19,60	26,20	26,40	25,00	27,90	37,50	35,60	39,50

Andelen, der angiver smerter flere gange ugentligt, fordelt på aldersgrupper og højest fuldførte uddannelse									
	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
Uddannelse	Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval	
Alle	44,16	42,21	46,10	43,87	41,85	45,89	41,75	39,26	44,24
Grundskole	54,30	48,84	59,76	50,90	46,27	55,52	48,82	42,64	55,00
Gymnasial	39,24	30,64	47,83	35,67	26,36	44,99	29,72	17,35	42,09
Erhvervsfaglig	46,08	43,12	49,04	46,48	43,16	49,79	46,30	42,21	50,38
Videregående	38,71	35,60	41,81	37,25	34,05	40,45	35,66	31,89	39,43

Begrænset i arbejdet på grund af smerter

Andelen, der angiver at være begrænset i arbejdet på grund af smerter, fordelt på aldersgrupper og højest fuldførte uddannelse									
	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
Uddannelse	Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval	
Alle	26,60	24,60	28,60	26,30	25,30	27,40	27,60	26,50	28,80
Grundskole	23,60	18,50	29,40	37,70	33,70	41,90	35,80	32,80	38,80
Gymnasial	26,60	22,70	30,70	22,70	18,10	27,70	20,80	16,20	26,10
Erhvervsfaglig	34,00	29,60	38,60	31,90	30,00	33,90	30,60	28,80	32,50
Videregående	22,10	19,00	25,50	19,90	18,60	21,30	21,50	19,80	23,10

Andelen, der angiver at være begrænset i arbejdet på grund af smerter, fordelt på aldersgrupper og højest fuldførte uddannelse									
	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
Uddannelse	Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval	
Alle	29,30	27,51	31,09	28,29	26,46	30,13	23,37	21,23	25,52
Grundskole	42,77	37,32	48,22	33,72	29,34	38,10	28,49	22,92	34,06
Gymnasial	21,21	13,95	28,46	25,89	17,21	34,56	10,52	1,81	19,23
Erhvervsfaglig	31,53	28,77	34,30	30,36	27,30	33,41	28,96	25,21	32,71
Videregående	22,70	20,05	25,36	23,09	20,31	25,87	17,00	14,10	19,91

Fysisk arbejdsevne

Gennemsnitlig score for fysisk arbejdsevne, fordelt på aldersgrupper og højest fuldførte uddannelse									
	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	4,10	4,00	4,10	4,00	4,00	4,00	3,70	3,70	3,80
Grundskole	3,80	3,70	3,90	3,60	3,50	3,70	3,40	3,40	3,50
Gymnasial	4,20	4,10	4,30	4,10	4,00	4,20	3,90	3,80	4,00
Erhvervsfaglig	3,80	3,80	3,90	3,80	3,80	3,90	3,60	3,60	3,70
Videregående	4,30	4,30	4,40	4,20	4,20	4,30	4,00	3,90	4,00

Gennemsnitlig score for fysisk arbejdsevne, fordelt på aldersgrupper og højest fuldførte uddannelse									
	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	3,81	3,77	3,85	3,67	3,63	3,71	3,69	3,64	3,74
Grundskole	3,43	3,33	3,54	3,37	3,28	3,46	3,5	3,38	3,62
Gymnasial	3,98	3,80	4,16	3,83	3,64	4,01	3,95	3,76	4,14
Erhvervsfaglig	3,70	3,64	3,76	3,61	3,55	3,68	3,53	3,46	3,61
Videregående	4,07	4,01	4,13	3,89	3,83	3,96	3,91	3,84	3,98

Motionstilbud

Andelen, der har fået tilbud om motionsfaciliteter eller ugentlige motionstilbud, fordelt på aldersgrupper og højest fuldførte uddannelse									
	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
Uddannelse	Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval	
Alle	22,40	20,60	24,20	33,50	32,50	34,70	33,60	32,40	34,80
Grundskole	17,90	13,40	23,20	23,40	20,10	27,00	28,90	26,10	31,70
Gymnasial	14,40	11,50	17,60	35,10	29,80	40,60	32,60	27,20	38,40
Erhvervsfaglig	21,20	17,60	25,10	28,00	26,20	29,80	30,90	29,10	32,70
Videregående	31,90	28,40	35,50	40,00	38,40	41,60	39,00	37,00	40,90

Andelen, der har fået tilbud om motionsfaciliteter eller ugentlige motionstilbud, fordelt på aldersgrupper og højest fuldførte uddannelse									
	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
Uddannelse	Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval	
Alle	34,51	32,67	36,35	33,01	31,13	34,90	32,68	30,35	35,01
Grundskole	27,01	22,23	31,79	27,99	23,87	32,11	33,47	27,66	39,27
Gymnasial	34,46	26,19	42,73	30,66	21,88	39,45	31,29	19,04	43,54
Erhvervsfaglig	32,08	29,36	34,81	31,54	28,50	34,59	27,35	23,80	30,91
Videregående	40,34	37,23	43,45	37,91	34,72	41,09	37,96	34,18	41,74

Psykosocialt arbejdsmiljø og mentale helbredssymptomer

Indflydelse

Indflydelse på hvordan opgaver løses. Gennemsnitlig score (1-5) for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	4,18	4,14	4,22	4,33	4,31	4,35	4,32	4,30	4,34
Grundskole	4,02	3,90	4,14	4,22	4,14	4,29	4,25	4,20	4,31
Gymnasial	4,11	4,03	4,19	4,33	4,25	4,42	4,44	4,35	4,53
Erhvervsfaglig	4,27	4,19	4,35	4,33	4,30	4,36	4,31	4,28	4,34
Videregående	4,27	4,21	4,33	4,37	4,35	4,39	4,37	4,34	4,40

Indflydelse på hvordan opgaver løses. Gennemsnitlig score (1-5) for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	4,32	4,29	4,35	4,31	4,28	4,34	4,35	4,31	4,39
Grundskole	4,23	4,13	4,32	4,27	4,20	4,35	4,26	4,16	4,36
Gymnasial	4,44	4,31	4,57	4,41	4,25	4,58	4,50	4,33	4,67
Erhvervsfaglig	4,29	4,25	4,34	4,30	4,25	4,35	4,34	4,27	4,41
Videregående	4,37	4,33	4,42	4,34	4,29	4,39	4,39	4,33	4,44

Indflydelse på hvornår opgaver løses. Gennemsnitlig score (1-5) for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	3,78	3,73	3,83	3,93	3,91	3,95	3,95	3,93	3,97
Grundskole	3,64	3,50	3,78	3,89	3,79	3,98	3,94	3,88	4,00
Gymnasial	3,65	3,55	3,74	3,86	3,74	3,98	3,99	3,87	4,11
Erhvervsfaglig	3,87	3,78	3,97	3,95	3,91	3,99	3,95	3,91	3,99
Videregående	3,89	3,82	3,97	3,94	3,91	3,97	3,95	3,92	3,99

Indflydelse på hvornår opgaver løses. Gennemsnitlig score (1-5) for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	3,95	3,91	3,99	3,93	3,90	3,97	3,97	3,92	4,03
Grundskole	3,93	3,81	4,04	3,99	3,89	4,08	3,88	3,74	4,02
Gymnasial	3,98	3,81	4,15	4,00	3,79	4,20	4,00	3,72	4,27
Erhvervsfaglig	3,93	3,87	3,99	3,94	3,88	4,00	4,03	3,95	4,11
Videregående	3,99	3,93	4,04	3,90	3,84	3,96	3,96	3,89	4,04

Nok information

Nok information. Gennemsnitlig score (1-5) for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	3,91	3,87	3,95	3,83	3,81	3,85	3,86	3,83	3,88
Grundskole	3,98	3,87	4,09	3,78	3,70	3,86	3,87	3,81	3,92
Gymnasial	3,98	3,90	4,05	3,87	3,78	3,96	3,83	3,73	3,93
Erhvervsfaglig	3,83	3,76	3,91	3,81	3,78	3,85	3,84	3,81	3,87
Videregående	3,89	3,83	3,95	3,85	3,82	3,87	3,88	3,84	3,91

Nok information. Gennemsnitlig score (1-5) for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	3,85	3,82	3,88	3,84	3,80	3,87	3,89	3,85	3,94
Grundskole	3,84	3,74	3,95	3,84	3,76	3,93	3,94	3,82	4,05
Gymnasial	3,78	3,63	3,92	3,91	3,74	4,07	3,85	3,59	4,12
Erhvervsfaglig	3,85	3,80	3,90	3,82	3,76	3,87	3,86	3,79	3,94
Videregående	3,86	3,82	3,91	3,86	3,80	3,91	3,92	3,86	3,99

Nok vejledning og instruktion

Nok vejledning og instruktion. Gennemsnitlig score (1-5) for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	3,89	3,85	3,93	3,73	3,71	3,75	3,70	3,68	3,73
Grundskole	4,00	3,89	4,10	3,72	3,64	3,81	3,72	3,66	3,79
Gymnasial	3,95	3,87	4,03	3,72	3,62	3,82	3,68	3,57	3,80
Erhvervsfaglig	3,84	3,76	3,92	3,76	3,72	3,79	3,73	3,70	3,77
Videregående	3,83	3,77	3,90	3,71	3,68	3,74	3,67	3,63	3,70

Nok vejledning og instruktion. Gennemsnitlig score (1-5) for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	3,72	3,68	3,75	3,69	3,65	3,73	3,70	3,65	3,75
Grundskole	3,71	3,59	3,83	3,72	3,62	3,82	3,76	3,64	3,88
Gymnasial	3,67	3,51	3,83	3,72	3,53	3,90	3,65	3,35	3,95
Erhvervsfaglig	3,76	3,71	3,82	3,70	3,64	3,76	3,71	3,62	3,79
Videregående	3,66	3,61	3,72	3,67	3,61	3,73	3,67	3,59	3,75

Klare arbejdsopgaver

Klare arbejdsopgaver. Gennemsnitlig score (1-5) for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	4,19	4,15	4,22	4,24	4,23	4,26	4,38	4,37	4,40
Grundskole	4,16	4,04	4,27	4,41	4,34	4,48	4,49	4,44	4,54
Gymnasial	4,25	4,18	4,32	4,35	4,26	4,43	4,29	4,20	4,39
Erhvervsfaglig	4,18	4,11	4,26	4,32	4,28	4,35	4,43	4,40	4,46
Videregående	4,15	4,09	4,21	4,15	4,12	4,17	4,30	4,27	4,33

Klare arbejdsopgaver. Gennemsnitlig score (1-5) for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	4,35	4,32	4,38	4,38	4,35	4,41	4,46	4,42	4,49
Grundskole	4,48	4,39	4,56	4,47	4,41	4,54	4,54	4,45	4,63
Gymnasial	4,22	4,07	4,36	4,32	4,16	4,47	4,46	4,25	4,66
Erhvervsfaglig	4,40	4,36	4,44	4,43	4,39	4,48	4,49	4,43	4,55
Videregående	4,26	4,21	4,31	4,29	4,23	4,34	4,39	4,33	4,44

Modsatrettede krav

Modsatrettede krav. Gennemsnitlig score (1-5) for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	3,26	3,22	3,31	3,23	3,21	3,25	3,32	3,29	3,35
Grundskole	3,13	2,99	3,27	3,19	3,10	3,28	3,34	3,27	3,40
Gymnasial	3,42	3,32	3,51	3,29	3,18	3,40	3,42	3,30	3,54
Erhvervsfaglig	3,11	3,01	3,20	3,26	3,22	3,30	3,33	3,29	3,37
Videregående	3,31	3,23	3,39	3,22	3,18	3,25	3,28	3,24	3,32

Modsatrettede krav. Gennemsnitlig score (1-5) for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	3,30	3,26	3,34	3,29	3,25	3,33	3,40	3,35	3,46
Grundskole	3,24	3,13	3,35	3,34	3,24	3,44	3,48	3,35	3,61
Gymnasial	3,29	3,11	3,46	3,46	3,26	3,67	3,71	3,42	4,00
Erhvervsfaglig	3,35	3,29	3,41	3,27	3,20	3,33	3,39	3,30	3,49
Videregående	3,26	3,20	3,32	3,26	3,19	3,32	3,34	3,27	3,42

Inspirerende arbejdsopgaver

Inspirerende arbejdsopgaver. Gennemsnitlig score (1-5) for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	3,54	3,49	3,58	3,76	3,73	3,78	3,77	3,75	3,79
Grundskole	3,63	3,50	3,76	3,52	3,44	3,61	3,61	3,55	3,67
Gymnasial	3,30	3,20	3,39	3,59	3,47	3,71	3,68	3,57	3,80
Erhvervsfaglig	3,57	3,47	3,66	3,71	3,67	3,75	3,73	3,69	3,76
Videregående	3,73	3,66	3,80	3,87	3,84	3,89	3,91	3,88	3,95

Inspirerende arbejdsopgaver. Gennemsnitlig score (1-5) for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	3,77	3,74	3,80	3,76	3,72	3,80	3,80	3,75	3,84
Grundskole	3,64	3,54	3,74	3,60	3,51	3,69	3,58	3,46	3,70
Gymnasial	3,62	3,46	3,79	3,69	3,49	3,88	3,84	3,60	4,08
Erhvervsfaglig	3,73	3,68	3,79	3,72	3,66	3,78	3,73	3,65	3,80
Videregående	3,89	3,83	3,94	3,91	3,85	3,96	3,97	3,90	4,03

Ikke tid nok til arbejdsopgaver

Ikke tid nok til arbejdsopgaver. Gennemsnitlig score (1-5) for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	2,52	2,48	2,57	2,74	2,72	2,76	2,62	2,60	2,64
Grundskole	2,43	2,31	2,55	2,51	2,43	2,59	2,43	2,37	2,49
Gymnasial	2,40	2,31	2,49	2,65	2,54	2,76	2,61	2,50	2,73
Erhvervsfaglig	2,54	2,45	2,63	2,63	2,59	2,67	2,57	2,54	2,61
Videregående	2,70	2,62	2,78	2,88	2,85	2,91	2,77	2,74	2,81

Ikke tid nok til arbejdsopgaver. Gennemsnitlig score (1-5) for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	2,65	2,62	2,69	2,63	2,59	2,66	2,54	2,49	2,59
Grundskole	2,42	2,31	2,52	2,47	2,38	2,56	2,37	2,24	2,49
Gymnasial	2,72	2,56	2,89	2,60	2,40	2,80	2,34	2,06	2,63
Erhvervsfaglig	2,59	2,54	2,65	2,59	2,52	2,65	2,50	2,42	2,58
Videregående	2,82	2,77	2,88	2,77	2,71	2,83	2,69	2,61	2,76

Højt arbejdstempo nødvendigt

Højt arbejdstempo nødvendigt. Gennemsnitlig score (1-5) for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	3,90	3,86	3,94	3,89	3,87	3,91	3,78	3,76	3,80
Grundskole	3,93	3,81	4,04	3,81	3,73	3,88	3,67	3,62	3,73
Gymnasial	3,90	3,82	3,98	3,86	3,77	3,95	3,82	3,72	3,93
Erhvervsfaglig	3,88	3,80	3,97	3,82	3,78	3,85	3,77	3,74	3,80
Videregående	3,94	3,87	4,00	3,97	3,94	3,99	3,83	3,80	3,86

Højt arbejdstempo nødvendigt. Gennemsnitlig score (1-5) for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	3,83	3,79	3,86	3,78	3,75	3,81	3,67	3,62	3,71
Grundskole	3,72	3,63	3,82	3,69	3,61	3,76	3,56	3,45	3,68
Gymnasial	3,87	3,73	4,01	3,83	3,65	4,02	3,67	3,40	3,93
Erhvervsfaglig	3,82	3,77	3,87	3,78	3,72	3,83	3,64	3,56	3,71
Videregående	3,86	3,81	3,91	3,83	3,78	3,88	3,75	3,69	3,81

Nødvendigt at arbejde over

Nødvendigt at arbejde over. Gennemsnitlig score (1-5) for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	2,88	2,83	2,92	3	2,98	3,02	2,86	2,84	2,88
Grundskole	2,85	2,72	2,97	2,91	2,82	2,99	2,69	2,63	2,75
Gymnasial	2,71	2,62	2,8	2,94	2,83	3,05	2,92	2,81	3,04
Erhvervsfaglig	2,93	2,84	3,03	2,91	2,87	2,95	2,79	2,75	2,83
Videregående	3,01	2,94	3,08	3,1	3,06	3,13	3,02	2,98	3,05

Nødvendigt at arbejde over. Gennemsnitlig score (1-5) for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	2,97	2,93	3,00	2,81	2,77	2,85	2,72	2,67	2,77
Grundskole	2,81	2,71	2,91	2,69	2,59	2,78	2,52	2,37	2,66
Gymnasial	3,01	2,83	3,18	2,93	2,76	3,10	2,69	2,41	2,97
Erhvervsfaglig	2,89	2,84	2,95	2,74	2,68	2,81	2,62	2,53	2,70
Videregående	3,11	3,05	3,17	2,97	2,91	3,03	2,92	2,85	3,00

Følelsesmæssige krav i arbejdet

Følelsesmæssige krav i arbejdet. Gennemsnitlig score (1-5) for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	2,60	2,54	2,64	2,80	2,80	2,85	2,90	2,83	2,88
Grundskole	2,40	2,30	2,50	2,60	2,50	2,70	2,70	2,60	2,70
Gymnasial	2,50	2,40	2,60	2,80	2,70	2,90	2,80	2,60	2,90
Erhvervsfaglig	2,50	2,40	2,60	2,70	2,60	2,70	2,80	2,80	2,80
Videregående	2,90	2,80	3,00	3,00	2,90	3,00	3,00	3,00	3,10

Følelsesmæssige krav i arbejdet. Gennemsnitlig score (1-5) for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	2,83	2,79	2,87	2,89	2,85	2,93	2,86	2,81	2,91
Grundskole	2,61	2,49	2,72	2,70	2,60	2,79	2,67	2,54	2,80
Gymnasial	2,69	2,54	2,85	2,84	2,64	3,04	2,77	2,47	3,07
Erhvervsfaglig	2,76	2,70	2,82	2,84	2,78	2,91	2,80	2,72	2,88
Videregående	3,03	2,97	3,09	3,07	3,01	3,13	3,02	2,94	3,09

Mål forklaret ift. opgaver

Mål forklaret ift. opgaver. Gennemsnitlig score (1-5) for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	3,39	3,35	3,44	3,35	3,33	3,38	3,36	3,33	3,39
Grundskole	3,45	3,31	3,58	3,31	3,21	3,40	3,38	3,30	3,45
Gymnasial	3,41	3,31	3,51	3,43	3,31	3,55	3,30	3,17	3,43
Erhvervsfaglig	3,36	3,26	3,46	3,31	3,27	3,36	3,33	3,28	3,37
Videregående	3,34	3,26	3,42	3,38	3,34	3,41	3,39	3,35	3,44

Mål forklaret ift. opgaver. Gennemsnitlig score (1-5) for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	3,37	3,33	3,41	3,34	3,30	3,39	3,36	3,30	3,42
Grundskole	3,34	3,21	3,46	3,38	3,27	3,49	3,44	3,29	3,58
Gymnasial	3,37	3,19	3,56	3,12	2,89	3,35	3,39	3,09	3,69
Erhvervsfaglig	3,34	3,27	3,40	3,32	3,25	3,39	3,31	3,21	3,41
Videregående	3,41	3,34	3,48	3,38	3,31	3,45	3,38	3,29	3,47

Beføjelser i forhold til ansvar

Beføjelser i forhold til ansvar. Gennemsnitlig score (1-5) for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	3,66	3,62	3,71	3,85	3,83	3,87	3,95	3,93	3,97
Grundskole	3,54	3,40	3,67	3,68	3,60	3,77	3,90	3,84	3,96
Gymnasial	3,64	3,55	3,72	3,83	3,72	3,93	3,95	3,84	4,06
Erhvervsfaglig	3,60	3,52	3,69	3,85	3,81	3,89	3,93	3,89	3,96
Videregående	3,77	3,70	3,84	3,89	3,87	3,92	4,01	3,97	4,04

Beføjelser i forhold til ansvar. Gennemsnitlig score (1-5) for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	3,92	3,88	3,96	3,93	3,89	3,97	4,04	3,99	4,09
Grundskole	3,83	3,72	3,94	3,92	3,83	4,01	3,97	3,85	4,09
Gymnasial	3,90	3,74	4,06	3,93	3,72	4,14	4,14	3,94	4,35
Erhvervsfaglig	3,91	3,86	3,97	3,90	3,84	3,97	4,00	3,92	4,07
Videregående	3,98	3,92	4,03	3,98	3,92	4,04	4,10	4,03	4,17

Leder engageret i din faglige udvikling

Leder engageret i din faglige udvikling. Gennemsnitlig score (1-5) for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	3,31	3,25	3,36	3,13	3,10	3,15	3,08	3,05	3,11
Grundskole	3,49	3,34	3,63	2,98	2,87	3,08	3,08	3,00	3,15
Gymnasial	3,22	3,11	3,32	3,02	2,88	3,16	2,88	2,74	3,02
Erhvervsfaglig	3,33	3,23	3,44	3,12	3,07	3,16	3,08	3,03	3,12
Videregående	3,29	3,21	3,38	3,17	3,13	3,21	3,11	3,06	3,15

Leder engageret i din faglige udvikling. Gennemsnitlig score (1-5) for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	3,11	3,06	3,15	3,06	3,01	3,11	3,06	2,99	3,12
Grundskole	3,05	2,92	3,18	3,07	2,95	3,19	3,13	2,97	3,28
Gymnasial	2,92	2,71	3,14	2,74	2,52	2,97	2,99	2,66	3,32
Erhvervsfaglig	3,10	3,03	3,18	3,05	2,98	3,13	3,05	2,94	3,15
Videregående	3,15	3,08	3,22	3,10	3,03	3,18	3,03	2,94	3,13

Leder involverer dig i tilrettelæggelsen af dit arbejde

Leder involverer dig i tilrettelæggelsen af dit arbejde. Gennemsnitlig score (1-5) for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	3,44	3,39	3,49	3,22	3,19	3,25	3,07	3,04	3,10
Grundskole	3,53	3,40	3,66	3,18	3,08	3,29	3,12	3,04	3,20
Gymnasial	3,46	3,36	3,56	3,18	3,04	3,33	2,99	2,83	3,14
Erhvervsfaglig	3,41	3,30	3,52	3,16	3,11	3,21	3,05	3,00	3,10
Videregående	3,41	3,32	3,49	3,28	3,24	3,32	3,08	3,03	3,13

Leder involverer dig i tilrettelæggelsen af dit arbejde. Gennemsnitlig score (1-5) for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	3,10	3,06	3,15	3,07	3,02	3,12	3,01	2,94	3,07
Grundskole	3,16	3,02	3,31	3,09	2,97	3,21	3,12	2,95	3,28
Gymnasial	3,02	2,80	3,24	2,93	2,65	3,21	3,00	2,66	3,35
Erhvervsfaglig	3,07	3,00	3,15	3,05	2,97	3,14	3,00	2,89	3,11
Videregående	3,14	3,06	3,22	3,09	3,01	3,17	2,97	2,87	3,07

Leder giver dig nødvendig ris/ros

Leder giver dig nødvendig ris/ros. Gennemsnitlig score (1-5) for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	3,36	3,31	3,41	3,21	3,18	3,24	3,16	3,13	3,19
Grundskole	3,52	3,38	3,66	3,20	3,10	3,30	3,22	3,14	3,29
Gymnasial	3,40	3,30	3,50	3,21	3,08	3,34	3,17	3,03	3,30
Erhvervsfaglig	3,28	3,17	3,39	3,19	3,14	3,23	3,17	3,12	3,21
Videregående	3,30	3,22	3,38	3,22	3,19	3,25	3,11	3,07	3,16

Leder giver dig nødvendig ris/ros. Gennemsnitlig score (1-5) for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	3,19	3,15	3,23	3,14	3,10	3,19	3,12	3,06	3,18
Grundskole	3,23	3,10	3,36	3,26	3,15	3,37	3,13	2,97	3,29
Gymnasial	3,16	2,96	3,35	3,14	2,90	3,38	3,26	2,97	3,55
Erhvervsfaglig	3,19	3,12	3,25	3,14	3,06	3,21	3,15	3,06	3,25
Videregående	3,17	3,10	3,23	3,07	3,00	3,15	3,07	2,98	3,16

Arbejde anerkendt og påskønnet af ledelsen

Arbejde anerkendt og påskønnet af ledelsen. Gennemsnitlig score (1-5) for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	3,33	3,28	3,38	3,28	3,25	3,31	3,29	3,26	3,31
Grundskole	3,47	3,33	3,60	3,24	3,14	3,34	3,33	3,26	3,41
Gymnasial	3,31	3,21	3,41	3,26	3,13	3,39	3,21	3,08	3,35
Erhvervsfaglig	3,19	3,08	3,30	3,23	3,18	3,28	3,28	3,24	3,33
Videregående	3,39	3,31	3,47	3,32	3,28	3,35	3,27	3,23	3,31

Arbejde anerkendt og påskønnet af ledelsen. Gennemsnitlig score (1-5) for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	3,28	3,24	3,33	3,26	3,22	3,31	3,33	3,27	3,39
Grundskole	3,32	3,19	3,45	3,35	3,24	3,46	3,33	3,19	3,47
Gymnasial	3,19	2,98	3,39	3,17	2,95	3,40	3,37	3,07	3,67
Erhvervsfaglig	3,28	3,21	3,34	3,24	3,16	3,31	3,38	3,28	3,47
Videregående	3,28	3,21	3,35	3,23	3,16	3,31	3,29	3,20	3,38

Modtager hjælp og støtte fra nærmeste leder

Modtager hjælp og støtte fra nærmeste leder. Gennemsnitlig score (1-5) for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	3,68	3,63	3,72	3,55	3,53	3,58	3,51	3,48	3,54
Grundskole	3,75	3,62	3,87	3,48	3,39	3,57	3,55	3,48	3,62
Gymnasial	3,68	3,58	3,78	3,52	3,4	3,65	3,41	3,28	3,54
Erhvervsfaglig	3,62	3,53	3,72	3,52	3,48	3,57	3,5	3,46	3,54
Videregående	3,68	3,61	3,76	3,58	3,55	3,62	3,52	3,47	3,56

Modtager hjælp og støtte fra nærmeste leder. Gennemsnitlig score (1-5) for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	3,52	3,48	3,56	3,49	3,45	3,54	3,52	3,46	3,58
Grundskole	3,52	3,40	3,64	3,55	3,45	3,66	3,58	3,44	3,73
Gymnasial	3,38	3,20	3,56	3,43	3,20	3,65	3,44	3,12	3,76
Erhvervsfaglig	3,50	3,44	3,57	3,50	3,43	3,57	3,51	3,41	3,60
Videregående	3,56	3,50	3,63	3,46	3,39	3,52	3,52	3,43	3,61

Stoler på udmeldinger fra ledelsen

Stoler på udmeldinger fra ledelsen. Gennemsnitlig score (1-5) for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	3,73	3,69	3,78	3,64	3,62	3,67	3,71	3,69	3,74
Grundskole	3,76	3,63	3,88	3,47	3,38	3,55	3,71	3,65	3,77
Gymnasial	3,88	3,79	3,97	3,70	3,59	3,81	3,58	3,46	3,70
Erhvervsfaglig	3,50	3,40	3,60	3,60	3,56	3,64	3,69	3,66	3,73
Videregående	3,75	3,68	3,81	3,69	3,66	3,73	3,75	3,71	3,78

Stoler på udmeldinger fra ledelsen. Gennemsnitlig score (1-5) for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	3,68	3,64	3,71	3,71	3,67	3,75	3,78	3,73	3,83
Grundskole	3,65	3,54	3,76	3,73	3,63	3,82	3,77	3,65	3,88
Gymnasial	3,54	3,36	3,71	3,52	3,30	3,75	3,82	3,61	4,02
Erhvervsfaglig	3,67	3,61	3,73	3,69	3,62	3,75	3,76	3,68	3,85
Videregående	3,71	3,66	3,77	3,75	3,69	3,81	3,81	3,74	3,88

Kollegialt samarbejde

Kollegialt samarbejde. Gennemsnitlig score (1-5) for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	4,29	4,25	4,33	4,20	4,18	4,22	4,14	4,12	4,16
Grundskole	4,34	4,22	4,45	4,11	4,03	4,19	4,11	4,06	4,16
Gymnasial	4,32	4,25	4,39	4,16	4,08	4,25	4,06	3,96	4,17
Erhvervsfaglig	4,25	4,17	4,33	4,20	4,16	4,23	4,15	4,12	4,19
Videregående	4,31	4,26	4,37	4,22	4,19	4,24	4,17	4,14	4,20

Kollegialt samarbejde. Gennemsnitlig score (1-5) for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	4,15	4,12	4,18	4,14	4,10	4,17	4,15	4,11	4,19
Grundskole	4,13	4,04	4,23	4,06	3,98	4,14	4,16	4,06	4,27
Gymnasial	4,06	3,92	4,21	4,08	3,89	4,27	4,02	3,76	4,27
Erhvervsfaglig	4,14	4,09	4,19	4,17	4,11	4,22	4,16	4,09	4,23
Videregående	4,18	4,13	4,22	4,16	4,11	4,21	4,15	4,09	4,21

Kollegial anerkendelse

Kollegial anerkendelse. Gennemsnitlig score (1-5) for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	4,10	4,06	4,14	3,96	3,95	3,98	4,03	4,01	4,05
Grundskole	4,12	4,02	4,23	3,99	3,92	4,07	4,08	4,02	4,13
Gymnasial	4,20	4,13	4,27	3,98	3,89	4,07	3,91	3,81	4,02
Erhvervsfaglig	4,01	3,93	4,09	3,96	3,93	3,99	4,07	4,04	4,10
Videregående	4,10	4,04	4,16	3,96	3,94	3,98	3,97	3,94	4,00

Kollegial anerkendelse. Gennemsnitlig score (1-5) for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	3,98	3,95	4,02	4,03	4,00	4,07	4,11	4,07	4,15
Grundskole	4,01	3,92	4,10	4,07	3,99	4,15	4,19	4,09	4,29
Gymnasial	3,81	3,66	3,95	3,95	3,76	4,13	4,16	3,94	4,38
Erhvervsfaglig	4,05	4,01	4,10	4,07	4,01	4,12	4,12	4,05	4,18
Videregående	3,91	3,87	3,96	3,98	3,93	4,03	4,07	4,02	4,13

Fysisk vold

Andel (%) udsat for fysisk vold indenfor 12 mdr. for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
Uddannelse	Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval	
Alle	6,08	5,07	7,23	6,09	5,54	6,66	5,77	5,22	6,35
Grundskole	5,04	2,60	8,71	3,36	2,08	5,11	3,24	2,28	4,46
Gymnasial	4,87	3,14	7,18	4,22	2,20	7,25	2,00	0,71	4,38
Erhvervsfaglig	6,55	4,46	9,23	5,27	4,41	6,26	5,87	5,01	6,83
Videregående	7,43	5,62	9,60	7,35	6,54	8,22	7,40	6,41	8,50

Andel (%) udsat for fysisk vold indenfor 12 mdr. for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
Uddannelse	Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval	
Alle	5,83	4,93	6,73	6,05	5,10	6,99	5,21	4,14	6,29
Grundskole	3,26	1,39	5,12	2,56	1,20	3,93	4,43	1,94	6,91
Gymnasial	1,30	0,00	3,30	3,11	0,00	6,59			
Erhvervsfaglig	5,80	4,44	7,17	6,73	5,11	8,34	4,73	3,10	6,37
Videregående	7,65	5,98	9,31	7,78	6,02	9,53	6,45	4,56	8,34

Tomme felter indikerer at ingen respondenter med given alder og uddannelse har angivet fysisk vold.

Trusler om vold

Andel (%) udsat for trusler om vold inden for 12 mdr. for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
Uddannelse	Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval	
Alle	8,63	7,44	9,95	8,71	8,06	9,38	8,97	8,29	9,69
Grundskole	7,70	4,67	11,81	7,28	5,25	9,79	5,65	4,31	7,25
Gymnasial	8,07	5,84	10,81	7,67	4,86	11,40	4,12	2,14	7,10
Erhvervsfaglig	8,15	5,88	10,94	6,89	5,90	7,99	8,86	7,80	10,01
Videregående	10,49	8,30	13,02	10,64	9,67	11,67	11,40	10,17	12,72

Andel (%) udsat for trusler om vold inden for 12 mdr. for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
Uddannelse	Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval	
Alle	9,57	8,43	10,70	8,77	7,65	9,89	8,10	6,76	9,43
Grundskole	6,27	3,61	8,92	4,87	2,91	6,84	6,08	3,14	9,03
Gymnasial	4,19	0,71	7,67	3,10	0,00	6,39	5,87	0,00	12,12
Erhvervsfaglig	8,90	7,24	10,55	9,18	7,30	11,06	8,29	6,09	10,50
Videregående	12,69	10,58	14,80	11,38	9,31	13,44	9,11	6,94	11,28

Mobning

Andel (%) udsat for mobning inden for 12 mdr. for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
Uddannelse	Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval	
Alle	10,4	9,05	11,88	11,43	10,68	12,2	13,07	12,25	13,92
Grundskole	14,38	10,18	19,49	14,45	11,66	17,62	12,02	10,1	14,16
Gymnasial	9,42	6,99	12,34	11,69	8,41	15,68	10,24	7,03	14,27
Erhvervsfaglig	12,99	10,04	16,43	13,15	11,82	14,57	13,64	12,35	15,02
Videregående	6,38	4,64	8,51	8,93	8,02	9,91	13,29	11,96	14,71

Andel (%) udsat for mobning inden for 12 mdr. for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
Uddannelse	Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval	
Alle	13,28	11,97	14,59	13,89	12,50	15,29	11,38	9,80	12,97
Grundskole	13,14	9,48	16,80	11,25	8,38	14,13	11,61	7,65	15,57
Gymnasial	9,43	4,45	14,40	10,77	4,81	16,73	11,44	2,98	19,90
Erhvervsfaglig	14,08	12,05	16,11	14,44	12,14	16,74	11,47	8,91	14,02
Videregående	13,11	10,96	15,26	14,94	12,56	17,31	11,35	8,86	13,85

Seksuel chikane

Andel (%) udsat for seksuel chikane inden for 12 mdr. for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
Uddannelse	Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval	
Alle	6,83	5,77	8,01	3,63	3,20	4,09	2,22	1,86	2,62
Grundskole	6,27	3,67	9,90	2,66	1,52	4,30	1,98	1,20	3,08
Gymnasial	8,36	6,14	11,07	2,80	1,25	5,35	1,81	0,59	4,16
Erhvervsfaglig	5,40	3,56	7,80	4,04	3,28	4,93	2,68	2,09	3,38
Videregående	7,10	5,32	9,25	3,71	3,12	4,37	1,80	1,29	2,44

Andel (%) udsat for seksuel chikane inden for 12 mdr. for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
Uddannelse	Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval	
Alle	2,83	2,18	3,49	1,78	1,24	2,33	1,65	1,02	2,27
Grundskole	2,42	0,71	4,12	1,88	0,60	3,17	1,50	0,00	3,05
Gymnasial	1,59	0,00	3,76						
Erhvervsfaglig	3,36	2,31	4,41	2,06	1,14	2,99	2,07	0,96	3,18
Videregående	2,57	1,52	3,63	1,27	0,49	2,05	1,12	0,34	1,89

Tomme felter indikerer at ingen respondenter med given alder og uddannelse har angivet seksuel chikane.

Psyisk arbejdsevne

Psyisk arbejdsevne. Gennemsnitlig score (1-5) for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	3,87	3,82	3,91	3,77	3,75	3,79	3,66	3,64	3,69
Grundskole	3,68	3,55	3,80	3,61	3,53	3,69	3,55	3,50	3,61
Gymnasial	3,99	3,91	4,07	3,89	3,78	4,00	3,80	3,69	3,91
Erhvervsfaglig	3,80	3,71	3,89	3,77	3,73	3,81	3,63	3,60	3,67
Videregående	3,91	3,83	3,98	3,79	3,76	3,83	3,73	3,70	3,77

Psyisk arbejdsevne. Gennemsnitlig score (1-5) for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	3,69	3,65	3,73	3,61	3,57	3,65	3,68	3,64	3,73
Grundskole	3,57	3,47	3,68	3,53	3,44	3,61	3,57	3,46	3,69
Gymnasial	3,75	3,58	3,93	3,81	3,62	3,99	3,90	3,67	4,14
Erhvervsfaglig	3,67	3,62	3,73	3,59	3,53	3,65	3,61	3,54	3,68
Videregående	3,76	3,69	3,82	3,67	3,60	3,73	3,79	3,71	3,86

Depressive symptomer

Depressive symptomer (Major Depression Inventory (0-50)) for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	10,68	10,28	11,08	9,07	8,88	9,26	7,72	7,53	7,91
Grundskole	10,34	9,18	11,50	9,47	8,71	10,24	7,76	7,26	8,25
Gymnasial	11,01	10,22	11,80	9,24	8,39	10,08	8,28	7,40	9,15
Erhvervsfaglig	10,84	9,97	11,70	8,83	8,49	9,16	7,46	7,17	7,75
Videregående	10,09	9,49	10,69	9,11	8,87	9,35	7,94	7,64	8,23

Depressive symptomer (Major Depression Inventory (0-50)) for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	8,22	7,92	8,52	7,77	7,46	8,07	6,66	6,31	7,01
Grundskole	8,29	7,39	9,19	7,85	7,09	8,62	6,76	5,89	7,62
Gymnasial	8,42	7,15	9,69	9,08	7,38	10,77	6,43	5,06	7,81
Erhvervsfaglig	7,88	7,44	8,33	7,25	6,78	7,71	6,84	6,23	7,45
Videregående	8,64	8,15	9,12	8,09	7,60	8,59	6,46	5,94	6,98

Mentalt helbred

Mentalt helbred (mental health inventory) for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	75,61	74,86	76,37	78,54	78,17	78,91	81,24	80,86	81,61
Grundskole	74,74	72,49	77,00	77,41	75,90	78,92	81,61	80,66	82,55
Gymnasial	75,79	74,31	77,27	78,44	76,78	80,10	80,22	78,36	82,08
Erhvervsfaglig	75,83	74,22	77,44	79,07	78,43	79,71	81,61	81,02	82,21
Videregående	76,48	75,37	77,60	78,57	78,08	79,06	80,89	80,29	81,49

Mentalt helbred (mental health inventory) for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	80,20	79,59	80,81	81,13	80,50	81,75	83,46	82,74	84,18
Grundskole	80,42	78,71	82,14	80,92	79,43	82,41	84,70	83,14	86,25
Gymnasial	80,21	77,58	82,84	78,57	74,89	82,25	83,30	80,16	86,44
Erhvervsfaglig	80,68	79,76	81,59	81,74	80,75	82,73	83,53	82,32	84,75
Videregående	79,62	78,63	80,61	80,99	80,03	81,95	83,03	81,91	84,15

Stress

Stress de seneste 2 uger. Gennemsnitlig score for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	1,45	1,40	1,50	1,40	1,37	1,42	1,27	1,25	1,30
Grundskole	1,39	1,24	1,54	1,40	1,32	1,49	1,20	1,14	1,27
Gymnasial	1,40	1,30	1,51	1,41	1,29	1,52	1,29	1,17	1,41
Erhvervsfaglig	1,40	1,29	1,50	1,33	1,29	1,37	1,22	1,18	1,26
Videregående	1,51	1,43	1,58	1,44	1,41	1,48	1,37	1,33	1,42

Stress de seneste 2 uger. Gennemsnitlig score for aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	1,33	1,29	1,37	1,30	1,26	1,34	1,12	1,07	1,17
Grundskole	1,22	1,11	1,34	1,26	1,16	1,36	1,07	0,95	1,20
Gymnasial	1,29	1,11	1,47	1,43	1,22	1,65	1,04	0,82	1,27
Erhvervsfaglig	1,27	1,21	1,33	1,23	1,17	1,30	1,07	0,99	1,15
Videregående	1,46	1,39	1,53	1,39	1,32	1,46	1,20	1,12	1,29

Arbejde som den vigtigste kilde til stress

Arbejde som den vigtigste kilde til stress. Fordelt på aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
Uddannelse	Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval	
Alle	36,89	34,40	39,42	39,32	37,99	40,65	48,97	47,51	50,43
Grundskole	24,96	18,77	32,02	37,49	32,87	42,28	48,41	44,65	52,18
Gymnasial	28,82	24,21	33,78	34,40	28,44	40,74	43,56	36,81	50,48
Erhvervsfaglig	43,29	37,84	48,86	37,53	35,23	39,87	47,67	45,32	50,03
Videregående	43,56	39,30	47,90	41,45	39,62	43,29	51,62	49,30	53,93

Arbejde som den vigtigste kilde til stress. Fordelt på aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
Uddannelse	Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval	
Alle	47,69	45,42	49,96	50,55	48,18	52,93	49,17	46,10	52,24
Grundskole	46,32	39,76	52,89	48,44	42,94	53,93	51,86	44,25	59,47
Gymnasial	48,29	38,27	58,31	44,78	33,68	55,89	27,77	13,92	41,62
Erhvervsfaglig	45,39	41,92	48,86	51,15	47,19	55,10	47,77	42,73	52,82
Videregående	51,30	47,70	54,90	52,31	48,53	56,08	51,22	46,52	55,93

Privatliv som den vigtigste kilde til stress

Privatliv som den vigtigste kilde til stress. Fordelt på aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
Uddannelse	Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval	
Alle	17,29	15,37	19,34	11,63	10,77	12,53	8,29	7,50	9,13
Grundskole	22,63	16,64	29,57	12,26	9,29	15,77	7,47	5,66	9,64
Gymnasial	23,98	19,68	28,70	17,13	12,53	22,58	14,30	9,85	19,79
Erhvervsfaglig	13,04	9,67	17,04	11,82	10,32	13,45	8,22	6,98	9,61
Videregående	12,84	10,10	16,01	10,70	9,59	11,89	7,42	6,26	8,72

Privatliv som den vigtigste kilde til stress. Fordelt på aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
Uddannelse	Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval	
Alle	8,42	7,16	9,68	7,24	6,01	8,48	9,72	7,86	11,58
Grundskole	6,93	3,73	10,14	7,45	4,56	10,34	8,43	4,11	12,75
Gymnasial	14,88	7,69	22,07	10,67	3,86	17,47	19,73	6,61	32,85
Erhvervsfaglig	8,38	6,46	10,29	6,94	4,90	8,99	9,88	6,80	12,97
Videregående	7,14	5,28	9,00	6,73	4,86	8,60	9,04	6,30	11,79

Både arbejde og privatliv som den vigtigste kilde til stress

Både arbejde og privatliv som den vigtigste kilde til stress. Fordelt på aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
Uddannelse	Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval	
Alle	45,83	43,23	48,44	49,05	47,69	50,42	42,74	41,30	44,19
Grundskole	52,41	44,68	60,05	50,26	45,39	55,12	44,12	40,40	47,89
Gymnasial	47,20	41,97	52,48	48,47	41,98	55,01	42,15	35,44	49,08
Erhvervsfaglig	43,68	38,26	49,21	50,66	48,26	53,05	44,11	41,78	46,45
Videregående	43,60	39,31	47,95	47,86	46,00	49,72	40,96	38,70	43,25

Både arbejde og privatliv som den vigtigste kilde til stress. Fordelt på aldersgrupper og uddannelsesniveau									
	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
Uddannelse	Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval	
Alle	43,89	41,63	46,14	42,21	39,86	44,55	41,11	38,10	44,12
Grundskole	46,74	40,17	53,31	44,11	38,64	49,58	39,71	32,33	47,10
Gymnasial	36,83	27,13	46,52	44,55	33,43	55,67	52,50	36,55	68,45
Erhvervsfaglig	46,23	42,76	49,70	41,91	38,02	45,81	42,34	37,35	47,33
Videregående	41,56	38,01	45,10	40,97	37,24	44,69	39,73	35,15	44,32

Arbejdet tager så meget tid, at det går ud over privatlivet

Arbejdet tager så meget tid, at det går ud over privatlivet. Fordelt på aldersgrupper og højest fuldførte uddannelse									
	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	2,50	2,45	2,55	2,60	2,58	2,62	2,47	2,44	2,49
Grundskole	2,53	2,39	2,68	2,56	2,47	2,66	2,38	2,32	2,45
Gymnasial	2,40	2,30	2,50	2,62	2,51	2,73	2,51	2,39	2,62
Erhvervsfaglig	2,65	2,54	2,75	2,49	2,45	2,53	2,40	2,36	2,44
Videregående	2,44	2,37	2,52	2,68	2,65	2,72	2,58	2,55	2,62

Arbejdet tager så meget tid, at det går ud over privatlivet. Fordelt på aldersgrupper og højest fuldførte uddannelse									
	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	2,51	2,48	2,55	2,46	2,42	2,50	2,38	2,33	2,43
Grundskole	2,42	2,31	2,54	2,40	2,30	2,50	2,30	2,16	2,43
Gymnasial	2,49	2,32	2,66	2,60	2,41	2,80	2,37	2,10	2,64
Erhvervsfaglig	2,42	2,36	2,48	2,40	2,33	2,47	2,33	2,25	2,41
Videregående	2,67	2,61	2,73	2,56	2,49	2,62	2,46	2,39	2,54

Arbejdet tager så meget energi, at det går ud over privatlivet

Arbejdet tager så meget energi, at det går ud over privatlivet. Fordelt på aldersgrupper og højest fuldførte uddannelse									
	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	2,72	2,67	2,77	2,87	2,84	2,89	2,78	2,76	2,81
Grundskole	2,74	2,60	2,89	2,88	2,79	2,97	2,71	2,65	2,78
Gymnasial	2,51	2,41	2,61	2,89	2,78	3,00	2,81	2,69	2,92
Erhvervsfaglig	2,93	2,82	3,03	2,78	2,74	2,82	2,74	2,70	2,78
Videregående	2,73	2,65	2,81	2,92	2,89	2,95	2,87	2,83	2,90

Arbejdet tager så meget energi, at det går ud over privatlivet. Fordelt på aldersgrupper og højest fuldførte uddannelse									
	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	2,83	2,79	2,87	2,79	2,75	2,83	2,67	2,62	2,73
Grundskole	2,71	2,59	2,82	2,74	2,64	2,83	2,68	2,55	2,81
Gymnasial	2,86	2,69	3,03	2,88	2,68	3,09	2,52	2,28	2,77
Erhvervsfaglig	2,78	2,72	2,84	2,74	2,67	2,80	2,64	2,55	2,72
Videregående	2,93	2,87	2,99	2,88	2,82	2,94	2,73	2,65	2,81

Arbejdsulykker og sikkerhedsklima

Arbejdsulykker

Andel (%) der har rapporteret mindst én arbejdsulykke inden for de sidste 12 måneder, fordelt på uddannelse og aldersgrupper									
	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
Uddannelse	Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval	
Alle	10,3	8,9	11,8	7,0	6,3	7,6	6,0	5,4	6,6
Grundskole	16,1	11,6	21,4	11,2	8,7	14,1	8,1	6,5	10,0
Gymnasial	10,3	7,7	13,3	6,6	4,0	10,1	4,9	2,6	8,3
Erhvervsfaglig	13,8	10,7	17,3	9,1	7,9	10,4	7,1	6,1	8,1
Videregående	4,5	3,0	6,3	4,2	3,6	4,9	3,7	3,0	4,5

Andel (%) der har rapporteret mindst én arbejdsulykke inden for de sidste 12 måneder, fordelt på uddannelse og aldersgrupper									
	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
Uddannelse	Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval	
Alle	6,36	5,39	7,33	6,02	5,05	6,99	4,91	3,82	5,99
Grundskole	11,05	7,61	14,48	6,81	4,45	9,16	5,76	2,94	8,58
Gymnasial	4,58	0,65	8,51	4,26	0,32	8,19	6,85	0,00	14,40
Erhvervsfaglig	6,90	5,42	8,39	8,43	6,60	10,26	5,48	3,65	7,31
Videregående	4,12	2,83	5,41	3,12	2,03	4,21	3,77	2,28	5,25

Ulykker er en normal del af det daglige arbejde

Gennemsnitlig score for 'mindre ulykker normal del af dagligt arbejde', fordelt på aldersgrupper og højest fuldførte uddannelse									
	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	2,75	2,70	2,81	3,09	3,06	3,12	3,12	3,10	3,15
Grundskole	2,42	2,28	2,56	2,78	2,69	2,87	2,94	2,87	3,01
Gymnasial	2,77	2,67	2,87	3,22	3,10	3,34	3,21	3,08	3,34
Erhvervsfaglig	2,66	2,56	2,76	2,99	2,95	3,03	3,03	2,99	3,07
Videregående	3,06	2,96	3,15	3,25	3,21	3,28	3,32	3,28	3,36

Gennemsnitlig score for 'mindre ulykker normal del af dagligt arbejde', fordelt på aldersgrupper og højest fuldførte uddannelse									
	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	3,09	3,05	3,13	3,12	3,07	3,16	3,20	3,15	3,26
Grundskole	2,87	2,75	2,98	2,97	2,87	3,06	3,02	2,88	3,17
Gymnasial	3,23	3,04	3,42	3,18	2,96	3,40	3,23	2,95	3,51
Erhvervsfaglig	3,01	2,94	3,07	3,03	2,96	3,09	3,09	3,01	3,18
Videregående	3,28	3,21	3,35	3,31	3,25	3,38	3,41	3,34	3,48

Kemisk arbejdsmiljø og hudlidelser

Våde eller fugtige hænder

Andel, der angiver våde eller fugtige hænder mindst ¼-del af tiden, fordelt på aldersgrupper og højest fuldførte uddannelse									
	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
Uddannelse	Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval	
Alle	33,45	31,31	35,64	21,89	20,90	22,91	20,20	19,21	21,22
Grundskole	41,10	34,84	47,65	36,50	32,51	40,60	28,90	26,15	31,84
Gymnasial	33,60	29,42	37,92	13,60	9,95	17,99	8,30	5,26	12,43
Erhvervsfaglig	46,80	42,11	51,55	30,10	28,19	31,99	24,50	22,85	26,25
Videregående	18,90	16,03	22,06	13,20	12,09	14,28	12,40	11,11	13,75

Andel, der angiver våde eller fugtige hænder mindst ¼-del af tiden, fordelt på aldersgrupper og højest fuldførte uddannelse									
	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
Uddannelse	Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval	
Alle	21,26	19,65	22,87	21,1	19,43	22,77	16,72	14,85	18,59
Grundskole	33,42	28,27	38,57	27,71	23,56	31,86	24,04	18,76	29,31
Gymnasial	8,20	2,93	13,46	10,42	4,41	16,43	4,80	0,00	10,30
Erhvervsfaglig	24,92	22,35	27,48	25,91	22,99	28,83	21,54	18,20	24,87
Videregående	13,86	11,68	16,04	12,43	10,25	14,61	9,68	7,40	11,96

Hudkontakt med kemikalier

Andel, der angiver hudkontakt med kemikalier mindst ¼-del af tiden, fordelt på aldersgrupper og højest fuldførte uddannelse									
	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	26,87	24,88	28,92	15,68	14,81	16,58	13,11	12,28	13,97
Grundskole	26,20	20,78	32,28	25,00	21,42	28,76	15,80	13,63	18,27
Gymnasial	30,70	26,76	35,04	7,70	49,74	11,25	5,90	3,33	9,53
Erhvervsfaglig	35,90	31,47	40,55	20,20	18,53	21,90	15,90	14,44	17,34
Videregående	17,50	14,74	20,47	10,80	9,86	11,88	9,30	8,16	10,48

Andel, der angiver hudkontakt med kemikalier mindst ¼-del af tiden, fordelt på aldersgrupper og højest fuldførte uddannelse									
	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
Uddannelse	Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval		Gnsntl. score	95 % konfidensinterval	
Alle	14,49	13,11	15,87	13,49	12,10	14,88	9,78	8,30	11,26
Grundskole	19,71	15,35	24,07	14,63	11,33	17,93	11,94	8,00	15,89
Gymnasial	7,54	2,53	12,55	6,16	1,58	10,75	0,82	0,00	2,24
Erhvervsfaglig	16,23	14,03	18,42	16,95	14,47	19,44	13,35	10,61	16,10
Videregående	11,23	9,27	13,19	9,12	7,23	11,01	5,96	4,15	7,77

Hudproblemer på hænderne

Andel, der angiver hudproblemer indenfor de seneste 12 måneder, fordelt på aldersgrupper og højest fuldførte uddannelse									
	18-29 år			30-49 år			50-64 år		
Uddannelse	Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval	
Alle	33,22	31,09	35,39	23,22	22,21	24,24	16,69	15,78	17,64
Grundskole	30,80	25,10	37,07	28,00	24,38	31,96	18,10	15,82	20,65
Gymnasial	36,70	32,48	41,16	17,50	13,32	22,30	15,20	11,15	20,11
Erhvervsfaglig	40,40	35,77	45,11	23,60	21,88	25,39	18,40	16,92	19,98
Videregående	26,70	23,32	30,23	22,20	20,87	23,64	14,50	13,08	15,94

Andel, der angiver hudproblemer indenfor de seneste 12 måneder, fordelt på aldersgrupper og højest fuldførte uddannelse									
	50-54 år			55-59 år			60-64 år		
Uddannelse	Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval		Andel (%)	95 % konfidensinterval	
Alle	17,96	16,45	19,46	17,21	15,67	18,74	13,42	11,70	15,13
Grundskole	19,76	15,40	24,13	17,85	14,33	21,36	16,14	11,65	20,64
Gymnasial	16,76	9,93	23,59	14,31	7,50	21,12	12,90	3,87	21,92
Erhvervsfaglig	18,83	16,52	21,15	19,54	16,92	22,16	15,80	12,80	18,79
Videregående	16,77	14,38	19,16	14,67	12,30	17,04	10,06	7,73	12,39

Bilag 7: Top-10/bund-10 indplacering af brancher

Fysisk hårdt arbejde blandt seniorer (50-64 år): Bund-10 og Top-10 brancher

Brancher med <u>højest</u> grad af fysisk hårdt arbejde (score 0-10)		Brancher med <u>lavest</u> grad af fysisk hårdt arbejde (score 0-10)	
19 Slagterier	6,1	16 IT og telekommunikation	1,1
18 Landbrug, skovbrug og fiskeri	5,9	17 Kontor	1,7
27 Rengøring	5,9	36 Universiteter og forskning	2,0
2 Opførelse og nedrivning af byggeri	5,9	15 Film, presse og bøger	2,0
25 Hotel og camping	5,7	7 Energi og råstoffer	2,5
28 Restauranter og barer	5,4	34 Læger, tandlæger og dyrlæger	2,5
1 Anlægsarbejde	5,4	35 Undervisning	2,6
32 Døgninstitutioner og hjemmepleje	5,2	9 Kemi og medicin	2,7
14 Træ og møbler	4,9	6 Elektronik	2,7
13 Transportmidler	4,8	5 Engros	3,0

Note: Der er forholdsvis få respondenter i enkelte brancher, hvilket kan medføre usikkerhed i den præcise rækkefølge. Tal foran branchen angiver branchekode.

Andelen af seniorer (50-64 år), der har haft smerter de seneste 3 måneder: Bund-10 og Top-10 brancher

Brancher med <u>højest andel</u> (%) af seniorerne (50-64 år), der angiver smerter flere gange ugentligt inden for de seneste 3 måneder		Brancher med <u>lavest andel</u> (%) af seniorer (50-64 år), der angiver smerter flere gange ugentligt inden for de seneste 3 måneder	
25 Hotel og camping	65,1	16 IT og telekommunikation	25,6
18 Landbrug, skovbrug og fiskeri	64,8	15 Film, presse og bøger	28,7
7 Energi og råstoffer	57,3	36 Universiteter og forskning	32,0
13 Transportmidler	56,8	22 Religiøse institutioner og begravelsesvæsen	34,2
27 Rengøring	55,9	17 Kontor	34,8
2 Opførelse og nedrivning af byggeri	55,8	30 Transport af passagerer	36,1
31 Daginstitutioner	53,9	8 Installation og reparation af maskiner og udstyr	36,2
10 Metal og maskiner	51,7	20 Nærings- og nydelsesmidler	37,3
23 Vand, kloak og affald	50,7	5 Engros	38,4
3 Færdiggørelse af byggeri	50,5	9 Kemi og medicin	40,4

Note: Der er forholdsvis få respondenter i enkelte brancher, hvilket kan medføre usikkerhed i den præcise rækkefølge. Tal foran branchen angiver branchekode.

Fysisk arbejdsevne blandt seniorer (50-64 år): Bund-10 og Top-10 brancher

Brancher med bedst fysisk arbejdsevne (score 1-5)

Brancher med dårligst fysisk arbejdsevne (score 1-5)

16 IT og telekommunikation	4,4	25 Hotel og camping	3,1
17 Kontor	4,1	27 Rengøring	3,3
36 Universiteter og forskning	4,1	32 Døgninstitutioner og hjemmepleje	3,4
9 Kemi og medicin	4,0	2 Opførelse og nedrivning af byggeri	3,4
15 Film, presse og bøger	4,0	31 Daginstitutioner	3,4
34 Læger, tandlæger og dyrlæger	3,9	13 Transportmidler	3,4
23 Vand, kloak og affald	3,9	19 Slagterier	3,5
35 Undervisning	3,9	3 Færdiggørelse af byggeri	3,5
5 Engros	3,8	28 Restauranter og barer	3,5
7 Energi og råstoffer	3,8	4 Butikker	3,5

Note: Der er forholdsvis få respondenter i enkelte brancher, hvilket kan medføre usikkerhed i den præcise rækkefølge. Tal foran branchen angiver branchekode.

Leder involverer dig i tilrettelæggelsen af dit arbejde: Bund-10 og Top-10 brancherBrancher, hvor ledelsen involverer seniorerne (50-64 år) i
mindst gradBrancher, hvor ledelsen involverer seniorerne (50-64 år)
i højest grad

7 Energi og råstoffer	2,8	2 Opførelse og nedrivning af byggeri	3,5
12 Tekstil og papir	2,8	1 Anlægsarbejde	3,4
27 Rengøring	2,8	9 Kemi og medicin	3,4
5 Engros	2,9	28 Restauranter og barer	3,4
30 Transport af passagerer	2,9	15 Film, presse og bøger	3,4
22 Religiøse institutioner og begravelsesvæsen	2,9	14 Træ og møbler	3,4
8 Installation og reparation af maskiner og udstyr	2,9	4 Butikker	3,3
23 Vand, kloak og affald	2,9	34 Læger, tandlæger og dyrlæger	3,3
29 Transport af gods	2,9	11 Plast, glas og beton	3,3
13 Transportmidler	2,9	25 Hotel og camping	3,2

Note: Der er forholdsvis få respondenter i enkelte brancher, hvilket kan medføre usikkerhed i den præcise rækkefølge. Tal foran branchen angiver branchekode.

Kvantitative krav blandt seniorerne (50-64 år) - ikke tid nok til arbejdsopgaver: Bund-10 og Top-10 brancherBrancher med mindst grad af tid til arbejdsopgaver (skala fra
1-5 hvor 1 er altid og 5 er aldrig)Brancher med højest grad af tid til arbejdsopgaver (skala fra 1-5
hvor 1 er altid og 5 er aldrig)

36 Universiteter og forskning	2,9	8 Installation og reparation af maskiner og udstyr	2,2
35 Undervisning	2,9	23 Vand, kloak og affald	2,2
33 Hospitaler	2,8	18 Landbrug, skovbrug og fiskeri	2,3
32 Døgninstitutioner og hjemmepleje	2,8	28 Restauranter og barer	2,3
31 Daginstitutioner	2,7	30 Transport af passagerer	2,3
12 Tekstil og papir	2,7	19 Slagterier	2,3
16 IT og telekommunikation	2,7	13 Transportmidler	2,4
27 Rengøring	2,6	25 Hotel og camping	2,4
17 Kontor	2,6	1 Anlægsarbejde	2,4
34 Læger, tandlæger og dyrlæger	2,6	14 Træ og møbler	2,4

Note: Der er forholdsvis få respondenter i enkelte brancher, hvilket kan medføre usikkerhed i den præcise rækkefølge. Tal foran branchen angiver branchekode.

Andelen af seniorer (50-64 år), der har været udsat for mobning: Bund-10 og Top-10 brancher

Brancher med <u>højest andel</u> (%) af seniorerne (50-64 år), der har været udsat for mobning		Brancher med <u>lavest andel</u> (%) af seniorerne (50-64 år), der har været udsat for mobning	
25 Hotel og camping	21,0	8 Installation og reparation af maskiner og udstyr	3,8
22 Religiøse institutioner og begravelsesvæsen	19,8	3 Færdiggørelse af byggeri	5,4
11 Plast, glas og beton	19,5	27 Rengøring	6,7
32 Døgninstitutioner og hjemmepleje	18,5	2 Opførelse og nedrivning af byggeri	7,5
35 Undervisning	17,0	12 Tekstil og papir	8,1
31 Daginstitutioner	16,3	16 IT og telekommunikation	8,3
20 Nærings- og nydelsesmidler	15,8	34 Læger, tandlæger og dyrlæger	8,7
7 Energi og råstoffer	15,7	29 Transport af gods	8,8
30 Transport af passagerer	15,5	23 Vand, kloak og affald	9,3
19 Slagterier	15,3	9 Kemi og medicin	9,8

Note: Der er forholdsvis få respondenter i enkelte brancher, hvilket kan medføre usikkerhed i den præcise rækkefølge. Tal foran branchen angiver branchekode.

Gennemsnitlig score for oplevelsen af stress, hvor 4 er stresset hele tiden, blandt seniorer (50-64 år): Bund-10 og Top-10 brancher

Brancher med <u>højest score</u> for oplevelsen af stress		Brancher med <u>lavest score</u> for oplevelsen af stress	
36 Universiteter og forskning	1,5	19 Slagterier	0,9
35 Undervisning	1,5	14 Træ og møbler	0,9
32 Døgninstitutioner og hjemmepleje	1,5	29 Transport af gods	1,0
33 Hospitaler	1,4	2 Opførelse og nedrivning af byggeri	1,0
31 Daginstitutioner	1,4	23 Vand, kloak og affald	1,0
25 Hotel og camping	1,4	30 Transport af passagerer	1,1
15 Film, presse og bøger	1,3	7 Energi og råstoffer	1,1
22 Religiøse institutioner og begravelsesvæsen	1,3	28 Restauranter og barer	1,1
5 Engros	1,3	18 Landbrug, skovbrug og fiskeri	1,1
27 Rengøring	1,3	3 Færdiggørelse af byggeri	1,1

Note: Der er forholdsvis få respondenter i enkelte brancher, hvilket kan medføre usikkerhed i den præcise rækkefølge. Tal foran branchen angiver branchekode.

Andelen af seniorer (50-64 år), der har været ud for en arbejdsulykke de seneste 12 måneder: Bund-10 og Top-10 brancher

Brancher med <u>højest andel</u> (%) af seniorerne (50-64 år), der angiver at have haft en arbejdsulykke de seneste 12 måneder		Brancher med <u>lavest andel</u> (%) af seniorer (50-64 år), der angiver at have haft en arbejdsulykke de seneste 12 måneder	
8 Installation og reparation af maskiner og udstyr	14,2	6 Elektronik	3,3
28 Restauranter og barer	13,7	17 Kontor	3,3
19 Slagterier	13,0	9 Kemi og medicin	3,3
3 Færdiggørelse af byggeri	12,1	22 Religiøse institutioner og begravelsesvæsen	2,6
18 Landbrug, skovbrug og fiskeri	12,1	34 Læger, tandlæger og dyrlæger	2,2
12 Tekstil og papir	11,3	7 Energi og råstoffer	1,0
1 Anlægsarbejde	11,0	36 Universiteter og forskning	1,0
32 Døgninstitutioner og hjemmepleje	10,6	16 IT og telekommunikation	1,0
10 Metal og maskiner	10,5	4 Butikker	0,6
14 Træ og møbler	10,4	15 Film, presse og bøger	0,1

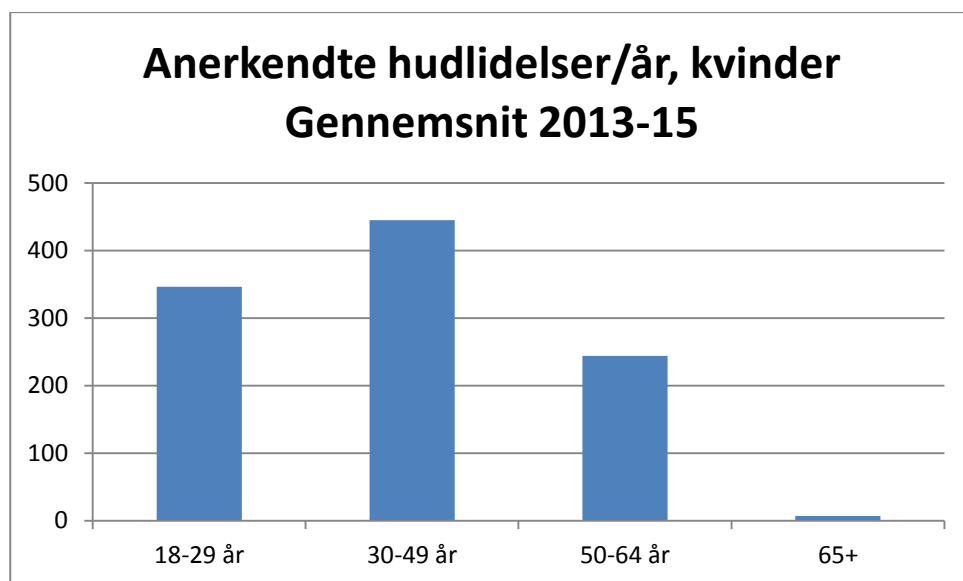
Note: Der er forholdsvis få respondenter i enkelte brancher, hvilket kan medføre usikkerhed i den præcise rækkefølge. Tal foran branchen angiver branchekode.

Seniorer, der har haft hudproblemer de seneste 12 måneder: Top-10 og Bund-10

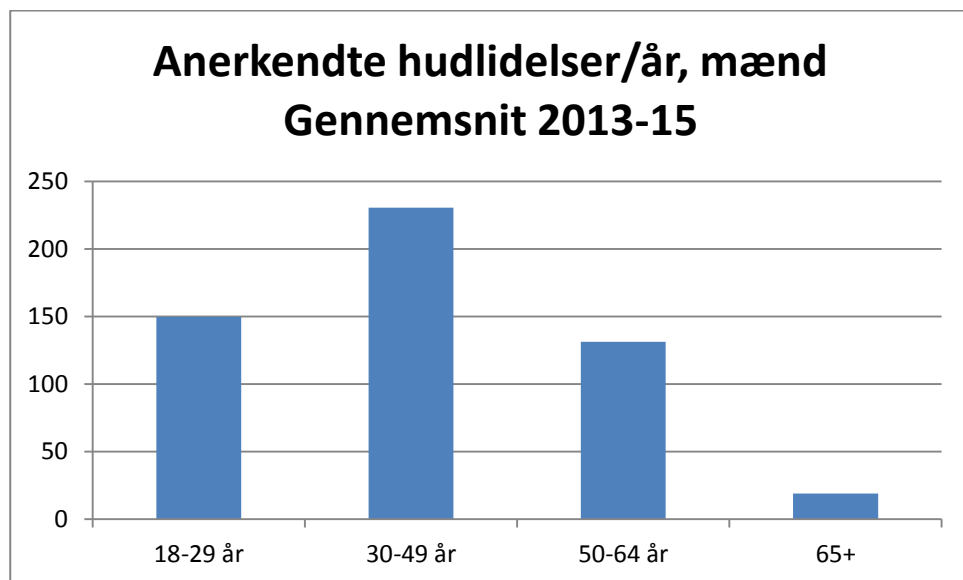
Brancher med <u>højest andel</u> (%) af seniorer (50-64 år), der angiver hudproblemer inden for de seneste 12 måneder		Brancher med <u>lavest andel</u> (%) af seniorer (50-64 år), der angiver hudproblemer inden for de seneste 12 måneder	
19 Slagterier	26,0	18 Landbrug, skovbrug og fiskeri	6,3
9 Kemi og medicin	25,7	14 Træ og møbler	7,8
27 Rengøring	25,7	29 Transport af gods	9,4
32 Døgninstitutioner og hjemmepleje	25,1	15 Film, presse og bøger	9,9
28 Restauranter og barer	24,6	16 IT og telekommunikation	10,4
20 Nærings- og nydelsesmidler	21,8	17 Kontor	11,3
8 Installation og reparation af maskiner og udstyr	21,2	23 Vand, kloak og affald	12,0
4 Butikker	21,1	12 Tekstil og papir	12,7
36 Universiteter og forskning	20,8	5 Engros	13,3
31 Daginstitutioner	20,6	11 Plast, glas og beton	14,4

Note: Der er forholdsvis få respondenter i enkelte brancher, hvilket kan medføre usikkerhed i den præcise rækkefølge. Tal foran branchen angiver branchekode.

Bilag 8. Anerkendte hudlidelser for mænd og kvinder

Anerkendte arbejdsbetingede hudlidelser pr. år for kvinder (gennemsnit 2013-17). Kilde: Kontor for Arbejdsskader, Arbejdstilsynet.

Anerkendte arbejdsbetingede hudlidelser pr. år for mænd (gennemsnit 2013-17). Kilde: Kontor for Arbejdsskader, Arbejdstilsynet.